

LEIDRAAD EN TOOLKIT VOOR EFFECTBEOORDELINGEN

in een Werelderfgoedcontext

Uitgegeven in 2024 door de Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (UNESCO), Place de Fontenoy 7, 75352 Parijs 07 SP, Frankrijk; het International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM), Via di San Michele 13, Rome, Italië; de International Council on Monuments and Sites (ICOMOS), Rue du Séminaire de Conflans 11, 94220 Charenton-le-Pont, Frankrijk en de International Union for Conservation of Nature (IUCN), Rue Mauverney 28, 1196 Gland, Zwitserland; de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Smallepad 5, 3811 MG, Amersfoort, Nederland en Agentschap Onroerend Erfgoed, Herman Teirlinckgebouw, Havenlaan 88 bus 5, 1000 Brussel, België.

© UNESCO, ICCROM, ICOMOS, IUCN, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het Agentschap Onroerend Erfgoed 2024

ISBN 978-92-3-000213-8

<https://doi.org/10.58337/CKBL5822>

Deze uitgave is beschikbaar via open access, onder de licentie Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-NC-SA 3.0 IGO) IGO (CC-BY-NC-SA 3.0 IGO) license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/igo/>). Door de inhoud van deze uitgave te gebruiken, gaan de gebruikers akkoord met de gebruiksvoorwaarden van de UNESCO Open Access Repository (www.unesco.org/en/open-access/cc-nc-sa).

De benamingen en presentatie van materiaal in deze publicatie mogen uitdrukkelijk niet gezien worden als betrekking hebbend op de mening van UNESCO, ICCROM, ICOMOS of IUCN over de rechtsstatus van landen, territoria, steden of gebieden, of over diens autoriteiten en grenzen.

Originele titel: *Guidance and Toolkit for Impact Assessments in a World Heritage context* uitgegeven in 2022 door the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), ICCROM, ICOMOS en IUCN. De in deze uitgave geuite ideeën en meningen zijn die van de auteurs; ze zijn niet noodzakelijkerwijs die van UNESCO, ICCROM, ICOMOS of IUCN en verplichten deze organisaties tot niets.

Publicatiecoördinatoren: Laura Frank (UNESCO), Eugene Jo (ICCROM)

Auteurs: Sarah Court (ICCROM), Eugene Jo (ICCROM), Richard Mackay (ICOMOS), Mizuki Murai (IUCN), Riki Therivel (Impact Assessment Specialist)

Foto omslag: Deelnemers aan de cursus People, Nature, Culture ICCROM in het spoorwegmuseum van Livingstone, Zambia 2018. © Sarah Court

Orgineel Grafisch ontwerp: Guilder Design

Vormgeving omslag en illustraties: Felipe Echeverri Velasco en Alberto José Moncayo

Nederlandse Vertaling: Taalcentrum – VU

Herziening van de vertaling: Nicholas Clarke / Heritage Futures

Alle cijfers in dit handboek zijn afkomstig van UNESCO/ICCROM/ICOMOS/IUCN. 2024. *Leidraad en toolkit voor effectbeoordelingen in een Werelderfgoedcontext*. Parijs, UNESCO.

Originele versie met financiële steun van het Noorse ministerie van Klimaat en Milieu

KORTE SAMENVATTING

Ons Werelderfgoed wordt bedreigd – Effectbeoordelingen bieden oplossingen

Ten tijden van de vijftigste verjaardag van het Werelderfgoedverdrag in 2022 zijn wereldwijd meer dan 1100 erfgoederen erkend als Werelderfgoed, plekken die zo waardevol zijn voor de mensheid dat het behoud ervan als onze gezamenlijke verantwoordelijkheid wordt gezien. Toch staan veel van deze uitzonderlijke plekken steeds meer onder druk, door verschillende soorten projectontwikkeling op en rondom de erfgoederen. Het beoordelen van het effect van dergelijke projecten, voordat wordt besloten of ze kunnen worden uitgevoerd, is essentieel om schade aan Werelderfgoed te voorkomen en om duurzame opties te identificeren.

In deze *Leidraad en toolkit voor effectbeoordelingen in een Werelderfgoedcontext* wordt het proces uitgelegd waarmee deze doelen kunnen worden bereikt. Met praktische tips en hulpmiddelen, zoals checklists en een begrippenlijst, schept dit document een kader voor het uitvoeren van effectbeoordelingen voor plekken met cultureel en natuurlijk erfgoed.

Dit handboek, dat is ontwikkeld door UNESCO en de adviesorganen ICCROM, ICOMOS en IUCN die het Werelderfgoedcomité adviseren, bevordert sectoroverschrijdende, multidisciplinaire samenwerking voor het vinden van oplossingen om Werelderfgoederen te beschermen en tegelijkertijd hoogwaardige en passende ontwikkeling te ondersteunen. Staten die het Werelderfgoedverdrag hebben ondertekend, erfgoedmanagers, beleidsmakers, planners en ontwikkelaars worden uitgenodigd het te gebruiken om bij te dragen aan onze collectieve plicht: kostbaar erfgoed doorgeven aan toekomstige generaties.

LEIDRAAD EN TOOLKIT VOOR EFFECTBEOORDELINGEN

in een Werelderfgoedcontext

OVER DE REEKS HANDBOEKEN VOOR WERELDERFGOED

Sinds de goedkeuring van het Werelderfgoedverdrag in 1972 is de Werelderfgoedlijst blijven evolueren en groeien. Die groei heeft het noodzakelijk gemaakt de Lidstaten te adviseren over de tenuitvoerlegging van het verdrag. Diverse deskundigenbijeenkomsten en resultaten van periodieke rapportage hebben uitgewezen dat er meer gerichte training en capaciteitsontwikkeling op specifieke gebieden nodig is en dat de Lidstaten en de managers van Werelderfgoederen meer ondersteuning nodig hebben. Met de ontwikkeling van een reeks handboeken voor Werelderfgoed wordt in deze behoefte voorzien.

De publicatie van de reeks is een gezamenlijk project van UNESCO als secretariaat van het Verdrag en de drie Adviesorganen van het Werelderfgoedcomité (ICCROM, ICOMOS en IUCN). Het Werelderfgoedcomité heeft tijdens zijn dertigste zitting (Vilnius, Litouwen, juli 2006) dit initiatief gesteund en de Adviesorganen en UNESCO verzocht een aantal thematische handboeken op te stellen en te publiceren.

De handboeken zijn bedoeld om gericht advies over de tenuitvoerlegging van het Verdrag te geven aan de Lidstaten, instanties voor het behoud van erfgoed, lokale overheden, site managers en lokale gemeenschappen die een band hebben met Werelderfgoederen, alsmede andere partijen die betrokken zijn bij het proces van identificatie en behoud. Ze zijn erop gericht kennis en hulp te bieden door te zorgen voor een representatieve en geloofwaardige Werelderfgoedlijst die bestaat uit goed beschermde en effectief beheerde Werelderfgoederen.

De handboeken worden ontwikkeld als gebruiksvriendelijke hulpmiddelen voor capaciteitsopbouw en bewustzijnsvergroting met betrekking tot het Werelderfgoedverdrag. Ze kunnen zelfstandig worden gebruikt voor zelfstudie of als lesmateriaal voor trainingen dienen en zijn bedoeld als aanvulling op de basisbepalingen om de tekst van het Verdrag zelf en de *Operational Guidelines* (uitvoeringsrichtlijnen) voor de tenuitvoerlegging te begrijpen.

De titels in deze reeks worden uitgegeven als online pdf-documenten die kosteloos kunnen worden gedownload en geraadpleegd op <https://whc.unesco.org/en/resourcemanuals/>.

VOORWOORD VAN DE DIRECTEUR VAN HET WERELDERFGOEDCENTRUM

In de meer dan 75 jaar sinds zijn oprichting heeft UNESCO een groot aantal internationale normeringsinstrumenten ontwikkeld voor het beschermen van de creatieve diversiteit van de wereld. De verdragen, verklaringen en aanbevelingen van UNESCO omvatten alle aspecten van materieel en immaterieel cultureel erfgoed en vormen samen een netwerk van juridische instrumenten die zijn ontworpen om lidstaten te ondersteunen bij hun inspanningen om erfgoed en creativiteit in alle delen van de wereld te beschermen.

De *Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld uit 1972*, beter bekend als het Werelderfgoedverdrag, wordt gezien als een van de meest succesvolle internationale instrumenten voor het behoud van erfgoederen. Als het allereerste internationale rechtsinstrument dat zowel natuurlijk als cultureel erfgoed omvat, vormt het een unieke en krachtige verbinding tussen de instrumenten voor cultureel erfgoed en die met betrekking tot zaken als het behoud van natuurlijk erfgoed en biodiversiteit of het bestrijden van klimaatverandering. Bovendien weerspiegelt het netwerk, van de meer dan 1154 Werelderfgoederen die op dit moment op de Werelderfgoedlijst staan, de enorme diversiteit van het erfgoed en is het een proeftuin van cruciaal belang geworden voor alle aspecten van erfgoedbehoud.

Op de vijftigste verjaardag van het Werelderfgoedverdrag in 2022 kijken alle betrokkenen bij Werelderfgoed kritisch terug op de buitengewone resultaten die sinds 1972 zijn bereikt en naar de weg die voor ons ligt, onder het motto 'The Next 50: World Heritage as a source of resilience, humanity and innovation.' Deze publicatie gaat in op veel kritieke gebieden van reflectie na een halve eeuw Werelderfgoed in actie: klimaatverandering en erfgoedbehoud, duurzaam toerisme, de groeiende rol van digitale communicatie en de inherente veerkracht van uitzonderlijk erfgoed dat een rol speelt in het leven van gemeenschappen.

Een van de terugkerende bronnen van zorg voor het Werelderfgoedcomité bij het beoordelen van de 'state of conservation' (staat van instandhouding, soc) van Werelderfgoederen blijft de betrouwbaarheid en tijdigheid van beoordelingen voor projecten die effect kunnen hebben op de Outstanding Universal Value (Uitzonderlijke Universele Waarde, OUV) van Werelderfgoederen. Het afwegen van ontwikkelingsbehoeften, het welzijn van gemeenschappen en de bescherming van erfgoed kan een lastige opgave zijn en er zijn speciale instrumenten nodig die de Lidstaten kunnen helpen hun plichten op de best mogelijke manier te vervullen.

In de afgelopen decennia hebben de Adviesorganen van het Werelderfgoedcomité (ICCROM, ICOMOS, IUCN) speciale richtlijnen ontwikkeld om de Lidstaten te helpen de huidige best practices voor erfgoedbehoud te volgen: de *Guidance on Heritage Impact Assessment for Cultural World Heritage Properties* van ICOMOS uit 2011 en de *IUCN World Heritage Advice Note on Environmental Assessment* uit 2013. Sinds de publicatie daarvan heeft het Comité de Lidstaten aangemoedigd goed gebruik te maken van deze richtlijnen als het hen verzoekt effectbeoordelingen te laten uitvoeren of te evalueren.

Dit raamwerk is door de jaren tot stand gekomen en is in lijn met de hoogste methodologische normen van dit moment. Het voorziet de Lidstaten, belanghebbenden van projecten en onafhankelijke deskundigen van praktische richtlijnen voor het (laten) uitvoeren en evalueren van effectbeoordelingen voor erfgoederen. In navolging van de *Recommendation concerning the protection, at National Level, of the Cultural and Natural Heritage* van UNESCO uit 1972 is deze methodologie zo ontworpen dat deze ook kan worden toegepast op alle vormen van erfgoed die niet op de Werelderfgoedlijst staan.

Ik ben vooral blij dat de herziene Leidraad ook een hulpmiddel biedt voor capaciteitsopbouw en bewustzijnsvergroting met betrekking tot het management van Werelderfgoederen, dat kan worden gebruikt als onderdeel van georganiseerde groepstrainingen en voor zelfstudie. Dit aanvullende instrument, dat rechtstreeks geïnspireerd is door de begeleidende teksten en beginselen van het Werelderfgoedverdrag, is ontworpen om zo gebruiksvriendelijk en aanpasbaar mogelijk te zijn en zal ongetwijfeld een zeer positief effect hebben op uitzonderlijk erfgoed over de hele wereld.

Tot slot wil ik namens UNESCO mijn dank uitspreken aan het Noorse ministerie van Klimaat en Milieu, dat de ontwikkeling van deze Leidraad heeft ondersteund via het ICCROM-IUCN World Heritage Leadership Programme. Ik ben ervan overtuigd dat veel belanghebbenden door gebruik te maken van de 'Leidraad en toolkit' verdere stappen kunnen zetten in het mobiliseren van steun en het oproepen tot actie om ons gezamenlijke erfgoed te beschermen en in stand te houden voor toekomstige generaties.

Lazare Eloundou Assomo
Directeur Werelderfgoed

VOORWOORD DOOR DE ADVIESORGANEN VAN HET WERELDERFGOEDCOMITÉ

Deze ‘Leidraad en toolkit’ is een gezamenlijk uitgave van UNESCO, het International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM), de International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) en de International Union for Conservation of Nature (IUCN). Dit werk is tot stand gekomen met gulle steun van het Noorse ministerie van Klimaat en Milieu, in het kader van het ICCROM-IUCN World Heritage Leadership Programme.

Dit document is bedoeld als leidraad bij effectbeoordeling in het kader van Werelderfgoederen en heeft de vorm van een raamwerk dat zowel op natuurlijke als op culturele Werelderfgoederen en zowel op grootschalige als op kleinschalige projecten kan worden toegepast, binnen bredere Milieu- en sociale-effectenbeoordelingen (Environmental and Social Impact Assessments, ESIA) of als een op zichzelf staand Heritage Impact Assessment (HIA).

Het proces van scoping, onderzoek en gezamenlijk ontwerp, dat diverse vergaderingen en workshops in veel delen van de wereld omvatte, begon in september 2018. In lijn met de huidige best practice in effectbeoordelingsmethodologieën is deze Leidraad opgesteld met een geïntegreerde benadering, waarbij rekening is gehouden met de talloze verzoeken en behoeften die door diverse belanghebbenden bij het Werelderfgoedverdrag zijn geïdentificeerd via de bijbehorende capaciteitsopbouwende acties van ICCROM. Hij omvat en vervangt de *Guidance on Heritage Impact Assessment for Cultural World Heritage Properties* van ICOMOS uit 2011 en de *World Heritage Advice Note on Environmental Assessment* van IUCN uit 2013 en is nu het meest actuele referentiewerk over het uitvoeren en evalueren van effectbeoordelingen voor alle Werelderfgoederen. De methode in deze Leidraad kan ook worden gebruikt voor verschillende andere typen erfgoederen.

Het document geeft een overzicht van het Werelderfgoedstelsel, overkoepelende beginselen en een uitleg van het proces voor het uitvoeren van ESIA's en HIA's. Het bevat ook een begrippenlijst, voorgestelde instrumenten en checklists voor aanvragen. De nieuwe Leidraad helpt Lidstaten, erfgoedmanagers, beleidsmakers, project initiatiefnemers, gemeenschappen en anderen bij het beheren van Werelderfgoederen waar een transformatieve actie wordt voorgesteld of uitgevoerd in of rondom de Werelderfgoedplaats die van invloed zou kunnen zijn op de Outstanding Universal Value van het Werelderfgoed.

De Leidraad biedt niet alleen handvatten voor de uitvoering van effectbeoordelingen in het kader van Werelderfgoederen, maar dient ook als bron voor capaciteitsopbouw en bewustzijnsvergroting met betrekking tot het management van Werelderfgoederen. Hij zal de basis vormen voor gerelateerde capaciteitsopbouwende acties van het Werelderfgoedcentrum, de Adviesorganen en de UNESCO-centra (categorie 2), en kan ook zelfstandig worden gebruikt voor zelfstudie. Hij is bedoeld ter ondersteuning van het Werelderfgoedverdrag, samen met de *Operational Guidelines*.

De Adviesorganen hebben er alle vertrouwen in dat dit handboek nuttig zal zijn voor iedereen die betrokken is bij Werelderfgoed, voor het vinden van oplossingen om Werelderfgoederen te beschermen en tegelijkertijd hoogwaardige en passende ontwikkeling te ondersteunen.

ICCROM, IUCN, ICOMOS

INHOUD

VOORWOORD VAN DE DIRECTEUR WERELDERFGOED	2
VOORWOORD DOOR DE ADVIESORGANEN VAN HET WERELDERFGOEDCOMITÉ	4
1 INLEIDING	6
2 BASISBEGINSLEN	7
3 EFFECTBEOORDELING IN HET KADER VAN WERELDERFGOED	10
3.1 Het werelderfgoedverdrag	10
3.2 Werelderfgoederen	12
3.3 Management en bestuur van werelderfgoed als basis voor effectbeoordeling.....	15
3.4 Een duurzaam ontwikkelingsperspectief integreren in de processen van het werelderfgoedverdrag.....	16
4 EFFECTBEOORDELING VOOR WERELDERFGOED	17
4.1 Effectbeoordeling.....	17
4.2 Typen effectbeoordelingen	20
4.3 Beoordelen van effecten op werelderfgoed.....	22
4.4 Bepalen welk type effectbeoordeling nodig is	22
5 EFFECTEN OP WERELDERFGOED BEOORDELEN ALS ONDERDEEL VAN EEN BREDERE ENVIRONMENTAL AND SOCIAL IMPACT ASSESSMENT	24
6 OP ZICHZELF STAANDE BEOORDELING VAN EFFECTEN OP OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE	29
6.1 Wat zijn op zichzelf staande effectbeoordelingen?.....	29
6.2 Participatie: hoe dienen de rechthouders, de lokale gemeenschap en andere belanghebbende te worden betrokken?	30
6.3 Proactieve probleemoplossing	32
6.4 Screening: Is een effectbeoordeling nodig?.....	32
6.5 Scoping: Wat moet er worden beoordeeld?	34
6.6 Nulmeting	36
6.7 De voorgestelde actie en alternatieven	38
6.8 Effecten identificeren en voorspellen	40
6.9 Effecten evalueren	44
6.10 Beperking en verbetering	45
6.11 Rapportage.....	48
6.12 Het rapport evalueren	50
6.13 Besluitvorming	51
6.14 Follow-up	52
AFKORTINGEN	54
BEGRIPPENLIJST	55
REFERENTIES	64
VERANTWOORDING	67
BIJLAGE: TOOLS	68
CONTACTGEGEVENS	87

1. INLEIDING

In deze Leidraad wordt uitgelegd hoe effectbeoordelingen kunnen worden gebruikt om de Outstanding Universal Value (Uitzonderlijke Universele Waarde, OUV) van Werelderfgoederen te beschermen teneinde continuïteit en verandering te beheren door informatie te leveren voor goede besluitvorming in het kader van de Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld van UNESCO, oftewel het ‘Werelderfgoedverdrag’ (UNESCO, 1972). Het Verdrag is aangenomen in een tijd waarin er grote zorgen waren over de effecten van snelle transformaties die plaatsvonden in de moderne wereld. Vijftig jaar later is het Verdrag geratificeerd door 194 Lidstaten, die meer dan 1000 erfgoederen voor inschrijving hebben voorgedragen die geroemd worden om hun Outstanding Universal Value. Tegelijkertijd zijn deze transformaties nog intenser geworden en wordt er niet altijd vooraf nagedacht over de noodzaak om het evenwicht tussen mensen en hun natuurlijk en culturele omgeving in stand te houden. Zowel het natuurlijk als het cultureel erfgoed is belangrijk voor de hele wereldgemeenschap en wereldwijde samenwerking is essentieel om ervoor te zorgen dat erfgoed niet alleen wordt beschermd, maar ook een rol krijgt in de hedendaagse samenleving en in zo goed mogelijke staat wordt doorgegeven aan de volgende generaties.

Veranderingen binnen en buiten Werelderfgoederen moeten worden gemanaged en beheerst in overeenstemming met de doelstellingen van het Verdrag. Effectbeoordeling kan hierbij een cruciale rol spelen en wordt dan ook al enige tijd als een instrument gebruikt in het kader van Werelderfgoederen. Het Werelderfgoedcomité heeft aangegeven dat effectbeoordelingen meer rekening zouden moeten houden met de Outstanding Universal Value van Werelderfgoederen, om zo de Lidstaten te helpen hun verplichtingen op grond van het Verdrag na te komen.

Deze Leidraad richt zich zowel op personen die bekend zijn met effectbeoordeling als op degenen die betrokken zijn bij het management en bestuur van Werelderfgoed. Hij is als volgt opgebouwd:

- **Hoofdstuk 2** bevat de grondbeginselen voor effectbeoordelingen in het kader van Werelderfgoed.
- **Hoofdstuk 3** legt uit wat Werelderfgoed is en op welke concepten het is gebaseerd.
- **Hoofdstuk 4** bespreekt de noodzaak van effectbeoordeling en beschrijft de verschillende typen beoordelingen.
- **Hoofdstuk 5** richt zich op gevallen waarin een effectbeoordeling verplicht is binnen een nationaal of ander kader en ook rekening moet worden gehouden met Werelderfgoed.
- **Hoofdstuk 6** behandelt gevallen waarin een effectbeoordeling vereist is om aan Werelderfgoed-verplichting te voldoen, maar anders binnen het nationale kader niet zou worden uitgevoerd (een ‘op zichzelf staande beoordeling’).
- Een gedetailleerde **Begrippenlijst** verklaart de technische termen die in deze Leidraad worden gebruikt.
- De **Bijlagen** bevatten instrumenten (tools) die kunnen worden gebruikt tijdens een effectbeoordeling bij een Werelderfgoed-site. De instrumenten worden aangeboden als algemene modellen om een van de vele mogelijke benaderingen voor te stellen en kunnen naar behoeven worden aangepast en verbeterd.

2. BASISBEGINSELEN

Dit hoofdstuk bespreekt de beginselen die de basis zouden moeten vormen voor alle effectbeoordelingen van voorgestelde acties die van invloed zouden kunnen zijn op Werelderfgoederen en hun Outstanding Universal Value.

1. Met de ondertekening van de Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld van UNESCO heeft elke Lidstaat (verdragsluitende staat) plechtig beloofd Werelderfgoed te zullen beschermen en bewaren.

De staten die het Verdrag hebben ondertekend hebben de plicht hun culturele en natuurlijke erfgoed te identificeren, te beschermen, in stand te houden, te presenteren en door te geven aan toekomstige generaties en ervoor te zorgen dat het erfgoed een functie heeft in het leven van de gemeenschap. Besluiten over voorgestelde acties moeten er altijd voor zorgen dat de Outstanding Universal Value van hun Werelderfgoederen wordt beschermd en in stand gehouden. Dat kan ook betekenen dat er andere erfgoed-/conserveringswaarden moeten worden beschermd. Mocht een werelderfgoedsite zodanig in verval raken dat de karakteristieken, op basis waarvan deze werelderfgoedsite op de Werelderfgoedlijst is geplaatst, verloren zijn gegaan, dan kan het Werelderfgoedcomité uiteindelijk besluiten de werelderfgoedsite van de lijst te verwijderen.

→ Artikel 4, 5 en overige Werelderfgoedverdrag

2. Effectbeoordeling kan helpen duurzame ontwikkeling te bereiken die compatibel (passend) is met de bescherming en het behoud van Werelderfgoed.

De Lidstaten hebben zich ertoe verplicht Werelderfgoed te beschermen en in stand te houden en er tegelijkertijd voor te zorgen dat het optimaal kan bijdragen aan duurzame ontwikkeling. Effectbeoordeling kan worden gebruikt om de noodzaak en de mogelijke gevolgen van een voorgestelde actie te evalueren, zodat milieu, sociale, economische en resultaten kunnen worden bereikt zonder de Outstanding Universal Value te schaden. Het kan ook fundamentele onverenigbaarheden tussen voorgestelde acties en het grote belang van de bescherming van Outstanding Universal Value aan het licht brengen.

→ Operational Guidelines artikel 14 *bis*; beleid voor de integratie van een duurzaam ontwikkelingsperspectief in de processen van het Werelderfgoedverdrag; Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling van de VN

3. De Lidstaten hebben de plicht het Werelderfgoedcentrum van UNESCO vooraf op de hoogte te brengen als ze overwegen een actie te ondernemen die effect kan hebben op Werelderfgoed.

Dat geldt voor elke voorgestelde actie waarvan redelijkerwijs te verwachten is dat deze van invloed is op de Outstanding Universal Value van het Werelderfgoed, of deze nu binnen het Werelderfgoed zelf, in de bufferzone eromheen of in de wijdere setting plaatsvindt. Het Werelderfgoedcomité of het Werelderfgoedcentrum van UNESCO kunnen ook verzoeken tot het opstellen en indienen van een effectbeoordeling, die moet worden uitgevoerd voordat er onomkeerbare beslissingen worden genomen. De effectbeoordeling moet als basis dienen voor het besluit om de voorgestelde actie al dan niet uit te voeren, dus er mag nooit een besluit worden genomen voordat de beoordeling is uitgevoerd en de uitslag daarvan mag niet worden beïnvloed.

→ Operational Guidelines artikel 110, 112, 118 *bis*, 172

4. Elke effectbeoordeling voor een Werelderfgoed moet specifiek aandacht besteden aan de Outstanding Universal Value en aan andere erfgoed-/conserveringswaarden.

In veel landen zullen acties die van invloed kunnen zijn op Werelderfgoed worden geëvalueerd door middel van nationale of andere kaders als onderdeel van een Milieu- en sociale effectenbeoordelingen (Environmental and Social Impact Assessment) of een Strategische beoordeling van milieueffecten (Strategic Environmental Assessment). In die gevallen moet binnen de bredere beoordeling specifiek aandacht worden besteed aan Werelderfgoed. Als dit type planningsproces niet van toepassing is op de voorgestelde actie, moet een op zichzelf staand Heritage Impact Assessment worden uitgevoerd. In beide gevallen moet de beoordeling duidelijk aandacht besteden aan de potentiële effecten op de attributen van het Werelderfgoed die Outstanding Universal Value vertegenwoordigen, alsmede aan andere erfgoed-/conserveringswaarden.

→ Operational Guidelines artikel 110, 118 bis

5. Een effectbeoordeling dient te beginnen zodra een voorgestelde actie, die effect zou kunnen hebben op een werelderfgoedsite voor het eerst wordt overwogen en moet doorgaan tijdens en na de ontwikkeling en uitvoering van de actie.

Elk besluit over de vraag of een effectbeoordeling noodzakelijk is ('screening') dient Werelderfgoederen als kwetsbaar en waardevol te behandelen. Er moet een voorzichtige benadering worden gekozen: er moet altijd een effectbeoordeling worden uitgevoerd, tenzij duidelijk kan worden aangetoond dat de voorgestelde actie geen effect zal hebben op het Werelderfgoed en de Outstanding Universal Value daarvan. Dat geldt zelfs als de voorgestelde actie geen andere effecten zou hebben. Op die manier kan vooraf voldoende rekening worden gehouden met erfgoed en kan de voorgestelde actie worden aangepast, verplaatst of zo nodig worden voorkomen voordat er verplichtingen zijn aangegaan of onomkeerbare acties hebben plaatsgevonden. Als de voorgestelde actie wordt doorgezet, moet de beoordeling tijdens en na de uitvoering en indien van toepassing tijdens de ontmanteling en het herstel worden opgevolgd. Uit monitoring zal blijken of en wanneer er verdere maatregelen nodig zijn om ervoor te zorgen dat het Werelderfgoed blijvend wordt beschermd.

→ Operational Guidelines artikel 110, 118 bis, 172

6. Een effectbeoordeling moet worden uitgevoerd door specialisten met relevante expertise.

Het team van specialisten dat effectbeoordelingen uitvoert moet samen beschikken over relevante expertise op het gebied van:

- het Werelderfgoedverdrag;
- de specifieke erfgoed (waaronder de attributen waarop de actie effect kan hebben);
- de voorgestelde actie.

Hoewel bepaalde uitzonderingen mogelijk zijn, is een multisectoraal, multidisciplinair en onafhankelijk team nodig.

→ Operational Guidelines artikel 14

7. De effectbeoordeling moet de effectieve, inclusieve en rechtvaardige deelname van rechthebbenden bevorderen en aanmoedigen, onder wie inheemse volken, lokale gemeenschappen en andere belanghebbenden.

Een van de strategische doelen van het Werelderfgoedcomité is het 'vergroten van de rol van gemeenschappen in de tenuitvoerlegging van het Werelderfgoedverdrag'. Alle rechthebbenden en andere belanghebbenden moeten in een vroeg stadium worden geïdentificeerd en geraadpleegd om ervoor te zorgen dat hun standpunten en zorgen op een betekenisvolle manier worden meegewogen in de beoordeling. De [Declaration on the Rights of Indigenous Peoples](#) van de Verenigde Naties uit 2007 stelt ook dat inheemse volken recht hebben op vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming voordat een project dat van invloed is op hun grond, gebied of andere hulpbronnen wordt goedgekeurd. De Lidstaten worden, waar toepasselijk, aangemoedigd benaderingen te gebruiken die gebaseerd zijn op mensenrechten en indien noodzakelijk om

de vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming van rechthebbenden te vragen.

→ Operational Guidelines artikel 12, 14 *bis*, 39, 119

→ UNESCO 2018 [Policy on Engaging with Indigenous Peoples](#)

8. De effectbeoordeling dient een aantal redelijke alternatieven te identificeren en de potentiële effecten daarvan te beoordelen.

De effectbeoordeling moet rekening houden met zowel de negatieve als de positieve effecten van een voorgestelde actie, samen met eventuele alternatieven, om vast te stellen wat de meest duurzame optie is die zowel de Outstanding Universal Value van Werelderfgoederen beschermt als de doelstellingen van de voorgestelde actie verwezenlijkt. Dit kan betekenen dat er alternatieve locaties, schalen, processen, terreininrichtingen, uitvoeringsvoorwaarden en dergelijke worden overwogen. Het is belangrijk dat het niet uitvoeren van de actie ook een optie is.

→ Operational Guidelines artikel 118*bis*

9. De effectbeoordeling moet bredere trends en cumulatieve effecten beoordelen.

Een voorgestelde actie moet worden beoordeeld binnen haar ruimere context en niet op zichzelf staand. Meerdere soortgelijke projecten of een combinatie van verschillende projecten in de loop van de tijd kunnen cumulatieve effecten veroorzaken die de effecten van een afzonderlijke voorgestelde actie verergeren. Andere factoren, waaronder klimaatverandering, kunnen Werelderfgoed ook kwetsbaar maken en de effecten van een voorgestelde actie versterken. Bij de beoordeling moet daarom rekening worden gehouden met andere acties in het verleden, het heden en de voorzienbare toekomst die effect zouden kunnen hebben op een Werelderfgoed. Nadat alle specifieke effecten in detail zijn bekeken, moeten de potentiële effecten ook gezamenlijk beoordeeld worden.

→ Operational Guidelines artikel 111*d*, 112

10. De effectbeoordeling is een iteratief, geen lineair proces.

Veel stappen van een effectbeoordeling moeten gebruikmaken van informatie die is verkregen in andere stappen en indien nodig worden bijgewerkt. Nadat de potentiële negatieve effecten van een voorgestelde actie zijn beoordeeld en er mogelijke maatregelen zijn geïdentificeerd om deze te beperken, moeten de effecten bijvoorbeeld opnieuw worden beoordeeld om er zeker van te zijn dat deze schadebeperkende maatregelen de erfgoed-/conserveringswaarden voldoende beschermen. Op dezelfde manier kunnen de resultaten van een openbare raadpleging over een concept-scopingrapport leiden tot een heroverweging van alternatieven.

→ Operational Guidelines artikel 111*c*, *d*

11. De processen van de effectbeoordeling zouden moeten worden ingebed in het managementsysteem van het Werelderfgoed.

De aanbevelingen van de effectbeoordeling moeten als basis dienen voor managementbesluiten en kunnen op hun beurt gebruikmaken van bestaande managementskaders en -processen (bijvoorbeeld de Verklaring van Outstanding Universal Value, identificatie van andere erfgoed-/conserveringswaarden, inventarisatie van attributen, gegevensverzameling). In een cyclisch proces kan dit bijdragen tot beter management en betere monitoring, risicobeperking en feedback om toekomstige effectbeoordelingen te verbeteren.

→ Operational Guidelines artikel 108, 110

3. EFFECTBEOORDELING IN HET KADER VAN WERELDERFGOED

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van het Werelderfgoedsysteem: het **Werelderfgoedverdrag**; Werelderfgoederen en hun **waarden** en **attributen**, bestuur en management van Werelderfgoed en verbanden met duurzame ontwikkeling.

3.1 HET WERELDERFGOEDVERDRAG

De Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld van UNESCO¹ – het **Werelderfgoedverdrag** – erkent het belang van zowel natuurlijk als cultureel erfgoed en de noodzaak om dit te beschermen en in stand te houden in een snel veranderende wereld. Hoewel de **Lidstaten** plechtig verklaren al het **erfgoed** binnen hun grondgebied te behouden, is het bekendste element van het Verdrag de Werelderfgoedlijst met daarop alle plekken met natuurlijk en cultureel erfgoed die worden geacht van ‘Outstanding Universal Value’ te zijn. Om op de lijst te komen, moeten plekken aan ten minste een van de tien criteria van **Outstanding Universal Value** (kadertekst 3.1) voldoen, naast vereisten op het gebied van **authenticiteit**, **integriteit** en bescherming en management (zie kadertekst 3.2).² Er zijn veel verschillende soorten Werelderfgoederen, zowel natuurlijk als cultureel: plekken waar geologische verschijnselen of processen te zien zijn, natuurlijke en culturele landschappen, ecosystemen en natuurlijke leefomgevingen, architectonische complexen, menselijke nederzettingen, archeologische vindplaatsen, industrieel erfgoed, heilige plekken, erfgoedroutes en nog veel meer. Er kunnen ook immateriële attributen aan verbonden zijn, zoals belangrijke spirituele gebruiken of bijbehorende culturele tradities, die worden weerspiegeld in fysieke kenmerken van de Werelderfgoedsites.

De grote verscheidenheid aan erfgoed in de wereld betekent dat de factoren die van invloed kunnen zijn op Werelderfgoederen even divers zijn. Enkele voorbeelden: afwateringswerkzaamheden stroomopwaarts die het waterpeil op een zoetwaterlocatie beïnvloeden; grote gebouwen die het uitzicht op en vanuit een **Werelderfgoederen** verstoren; geleidelijke veranderingen aan een stedelijke structuur die representatief was voor een historische periode; afsluiting van een migratieroute voor een belangrijke diersoort; of elke vorm van ontwikkeling binnen een plek waarvan de ongereptheid een centraal element is van een belangrijke culturele traditie. **Effectbeoordeling** is een essentieel instrument om dergelijke negatieve effecten te identificeren, voorkomen en minimaliseren.

Op grond van het **Werelderfgoedverdrag** is er een **Werelderfgoedcomité** ingesteld, een intergouvernementeel orgaan dat bestaat uit de Lidstaten en de Werelderfgoedlijst onderhoudt. Het Verdrag wordt ook ondersteund door een secretariaat binnen UNESCO, dat bekendstaat als het **Werelderfgoedcentrum** van UNESCO. In artikel 8, lid 3 van het Verdrag zijn drie internationale organisaties aangewezen als **Adviesorganen** van het Werelderfgoedcomité: ICCROM, ICOMOS en IUCN. Het Werelderfgoedcomité komt jaarlijks bijeen om toezicht te houden op en leiding te geven aan de tenuitvoerlegging van het Verdrag. Dit betekent onder meer dat het Comité besluit welke plekken op de Werelderfgoedlijst worden geplaatst en welke worden verwijderd. Het Comité onderzoekt ook rapporten over de **state of conservation** van plekken op de Werelderfgoedlijst en kan Lidstaten verzoeken maatregelen te nemen als een specifiek probleem een nadelig effect heeft op een Werelderfgoed. Het Comité kan dan ook verzoeken om een effectbeoordeling. Besluit 39 COM 7 van het Comité onderstreepte dat het gunstig is voor de Lidstaten om effectbeoordelingen te gebruiken om continuïteit en verandering te beheren en hen aan te moedigen effectbeoordelingsprocessen te integreren in de wetgeving, planningsmechanismen en management plannen.

1. <https://whc.unesco.org/en/convention/>

2. Als Lidstaten van plan zijn in de toekomst een nominatie voor het Werelderfgoed in te dienen, kunnen ze erfgoederen op een Tentatieve Lijst plaatsen. De beginselen en methodologie van deze Leidraad kunnen ook helpen erfgoed op de Tentatieve Lijst te beschermen en beheren.

Kader 3.1. Criteria voor Outstanding Universal Value

Het erfgoed:

- i. vertegenwoordigt een meesterwerk van menselijk scheppend vermogen;
- ii. vertoont een belangrijke uitwisseling van menselijke waarden – gedurende een bepaalde periode of binnen een cultureel gebied in de wereld – voor ontwikkelingen in architectuur of technologie, monumentale kunsten, stedenbouw of landschapsontwerp;
- iii. getuigt van een unieke, of ten minste een exceptionele, culturele traditie of beschaving die nog voortleeft of is verdwenen;
- iv. is een uitzonderlijk voorbeeld van een type gebouw, een architectonisch of technologisch geheel, of een landschap, dat (een) belangrijke fase(s) van de menselijke geschiedenis weergeeft;
- v. is een uitzonderlijk voorbeeld van een traditionele menselijke nederzetting, traditioneel landgebruik of zeegebruik, representatief voor een cultuur (of culturen) of een menselijke interactie met de omgeving, in het bijzonder wanneer het kwetsbaar is geworden als gevolg van onomkeerbare veranderingen;
- vi. wordt direct of tastbaar geassocieerd met gebeurtenissen of levende tradities, met ideeën, met overtuigingen, met artistieke en literaire werken van uitzonderlijke universele betekenis. (Het Comité is van mening dat dit criterium bij voorkeur dient te worden gebruikt in combinatie met andere criteria);
- vii. bevat ongeëvenaarde natuurfenomenen of -gebieden van uitzonderlijke natuurlijke schoonheid en esthetisch belang;
- viii. bevat uitzonderlijke voorbeelden die belangrijke fases in de geschiedenis van de aarde weergeven, inclusief de getuigenis van het leven, belangrijke voortgaande geologische processen in de ontwikkeling van landvormen, of belangrijke geomorfologische of fysisch-geografische eigenschappen;
- ix. het erfgoed bevat uitzonderlijke voorbeelden van belangrijke voortgaande ecologische en biologische processen in de evolutie en ontwikkeling van ecosystemen en habitats van planten en dieren, op het land, in zoet water, aan de kust en in de zee; en/of
- x. bevat de belangrijkste en meest waardevolle natuurlijke leefgebieden voor het ter plekke instandhouden van biodiversiteit, waaronder gebieden met bedreigde soorten die van Outstanding Universal Value zijn vanuit het gezichtspunt van wetenschap of natuurbehoud.

Bron: UNESCO, 2021.

Kader 3.2 Authenticiteit, integriteit, bescherming en management

Authenticiteit is van toepassing op cultureel erfgoed en verwijst naar de mate waarin de kennis en het begrip van de erfgoedwaarden van het erfgoed worden begrepen en als geloofwaardig worden beschouwd: of de culturele waarden waarachtig en geloofwaardig tot uitdrukking komen in de attributen, waaronder vorm en ontwerp, materialen en substantie, gebruik en functie, tradities, technieken en managementsystemen, locatie en setting, taal en andere vormen van immaterieel erfgoed, spiritualiteit en gevoel en andere interne en externe factoren.

Integriteit geeft aan in hoeverre het natuurlijke en/of culturele erfgoed en de attributen daarvan volledig en intact zijn: de mate waarin de plek alle kenmerken bevat die nodig zijn om de Outstanding Universal Value ervan tot uiting te brengen, of de plek groot genoeg is om alle kenmerken en processen die het erfgoed belangrijk maken volledig te vertegenwoordigen en of die is beschermd tegen negatieve effecten van ontwikkeling en/of verwaarlozing.

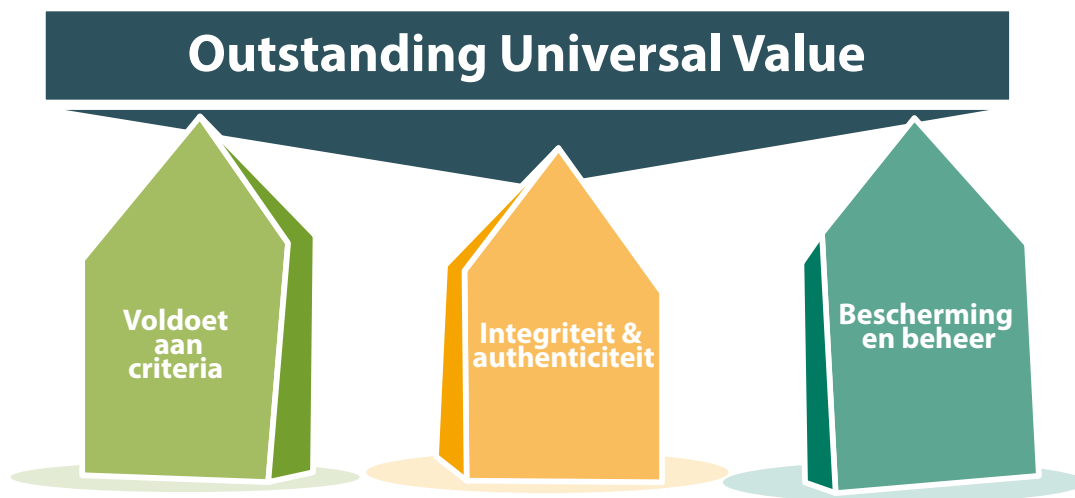
Bescherming en management hebben betrekking op hoe de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed, waaronder de integriteit en/of authenticiteit ervan, in de loop van de tijd wordt in stand gehouden en versterkt.

Bron: UNESCO, 2021.

3.2 WERELDERFGOEDEREN

3.2.1 VERKLARING VAN OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE

Als **erfgoed** op de Werelderfgoedlijst staat, betekent dit dat het formeel is erkend als een plek met ‘**Outstanding Universal Value**’ (OUV). Het concept van Outstanding Universal Value behoort, samen met de voorwaarden van **authenticiteit** en **integriteit**, tot de kern van het **Werelderfgoedverdrag** en alle acties die verband houden met Werelderfgoederen op de lijst, waaronder effectbeoordeling (figuur 3.1). Elk Werelderfgoed op de lijst heeft een **Verklaring van Outstanding Universal Value** waarin de onderbouwing voor opname van het erfgoed op de Werelderfgoedlijst wordt samengevat en die als ijkpunt dient voor de universeel erkende en geaccepteerde erfgoed-/conserveringswaarden van de betreffende plek. Deze verklaringen zijn te vinden op de website van het **Werelderfgoedcentrum** van UNESCO, samen met andere relevante documenten, zoals het nominatiedossier, management plannen en missieverslagen.

Figuur 3.1. De 'drie pijlers' van Outstanding Universal Value.

3.2.2. WAARDEN EN ATTRIBUTEN

De **Verklaring van Outstanding Universal Value** bevat een beschrijving van de waarden en attributen van het **Werelderfgoed** op basis waarvan deze op de Werelderfgoedlijst is geplaatst. De **Outstanding Universal Value**, inclusief de **authenticiteit** en **integriteit**, moet voor elk Werelderfgoed op de Werelderfgoedlijst blijvend worden beschermd. Deze begrippen zijn belangrijk voor het uitvoeren van een **effectbeoordeling** in het kader van Werelderfgoed.

Waarden zijn datgene wat een erfgoedplek bijzonder maakt en een bepaalde combinatie van erfgoed-/conserveringswaarden verklaart waarom een specifieke plek van bijzonder belang is. In het geval van een Werelderfgoed is de waarde die 'van belang voor de huidige en toekomstige generaties van de hele mensheid' wordt geacht de Outstanding Universal Value. (Zie kadertekst 3.3 voor een voorbeeld.) Een Werelderfgoed kan ook **andere erfgoed-/conserveringswaarden** hebben waarmee in de effectbeoordeling rekening moet worden gehouden, bijvoorbeeld waarden die als basis dienen voor de toekenning van een nationale of lokale monumentenstatus en/of de waarden die belangrijk zijn voor inheemse volken en verwante gemeenschappen. Deze kunnen formeel toegekend of informeel erkend zijn.

Attributen zijn de kenmerken van een erfgoedplek die de waarden daarvan overbrengen en begrijpelijk maken. Dit kunnen fysieke eigenschappen zijn, die betrekking hebben op de materiële structuren of andere tastbare aspecten, maar ook immateriële aspecten zoals processen, sociale afspraken of culturele gebruiken, alsmede associaties en relaties die worden weerspiegeld in fysieke kenmerken van het Werelderfgoed.

Voor cultureel **erfgoed** kunnen attributen gebouwen of andere bouwwerken en hun vormen, materialen, ontwerp, gebruik en functies zijn, maar ook stedelijke structuren, landbouwprocessen, religieuze ceremonies, bouwtechnieken, visuele verbanden en spirituele connecties. Voor natuurlijke plekken kunnen attributen specifieke landschapskenmerken, habitatgebieden, kernsoorten, aspecten die betrekking hebben op de milieukwaliteit (zoals het intact zijn, hoge/ongerepte milieukwaliteit), schaal en natuurlijkheid van de habitat en grootte en levensvatbaarheid van de wildpopulaties zijn. Attributen kunnen zich over grote gebieden uitstrekken en kunnen afhankelijk zijn van processen die plaatsvinden buiten een Werelderfgoed.

Attributen, en de interacties daartussen, zouden de focus van beschermings-, conserverings- en managementmaatregelen moeten zijn. De term 'attributen' wordt in het bijzonder gebruikt voor Werelderfgoederen om te beschrijven hoe de Outstanding Universal Value wordt geïdentificeerd en overgebracht. Een goed begrip van de attributen, die de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed overbrengen, is essentieel voor de langdurige bescherming ervan. De ruimtelijke verdeling van deze attributen en de bijbehorende beschermingsvereisten zouden als basis moeten dienen voor de grenzen van de locatie, de bufferzone eromheen en overige managementmaatregelen.

De term 'attributen' wordt in het bijzonder gebruikt voor Werelderfgoederen om te beschrijven hoe Outstanding Universal Value wordt geïdentificeerd en overgebracht (zie kadertekst 3.3.).

Kader 3.3. Voorbeeld van een verklaring van Outstanding Universal Value (OUV) (fragment)

Het Blauwe Zee Marine Park en de oude stad van Heritopolis

Het Werelderfgoed is gelegen in een regio die ecologisch van wereldbelang is, de Blauwe Zee. Het Werelderfgoed heeft een oppervlakte van 400.000 ha met een bufferzone van 600.000 ha en bestaat uit zowel zee- als landgebieden. Het maakt deel uit van een groter overgangsgebied tussen noordelijke en zuidelijke biogeografische zones en de mariene systemen hebben unieke en verschillende ecosystemen en soorten ontwikkeld, waaronder bedreigde ecologische gemeenschappen. De grotendeels ongerepte habitats omvatten zeldzame voorbeelden van tropische koraalrifsystemen en unieke zachte koraalsoorten. Het Werelderfgoed en het gebied eromheen omvatten ook zeegrasvelden en mangrovehabitats. In deze habitats leven populaties zeevogels, zeezoogdieren, vissen, koralen, haaien, reuzenmanta's en zeeschildpadden en de locatie levert belangrijke voedselgebieden voor de laatste overgebleven gezonde populatie van de bedreigde oranje zeeekoe. De BZMP is een belangrijk herkomstgebied van larven en omvat gebieden waar commerciële vissoorten komen om kuit te schieten...

De historische havenstad *Heritopolis*, gelegen aan de *Blauwe Zee*, heeft in de loop van de geschiedenis een rol gespeeld als een belangrijke plaats voor uitwisseling tussen historische culturen. Hoewel veel van de architectuur de gouden eeuw van de stad als handelshaven in de 18e eeuw weerspiegelt, respecteren de gebouwen de veel oudere stadsindeling die teruggaat tot de 6e eeuw. Het achttiende-eeuwse stadsplan heeft evenveel waarde aan de bebouwde ruimte als aan openbare groene ruimten in het centrum van de stad gehecht. Daarnaast bevinden zich binnen de stedelijke structuur een groot aantal belangrijke monumenten uit elke fase van de geschiedenis van de stad: het mausoleum van Eugenius, de basiliek van Sint Helena en de Grote Moskee met zijn medresse en badhuis zijn allemaal belangrijke architectonische meesterwerken uit verschillende perioden. De eclectische mix van traditionele en monumentale architectuur weerspiegelt de uiteenlopende gemeenschappen die in 15 eeuwen in de stad hebben gewoond en tot op de dag van vandaag de traditionele gebruiken voortzetten...

Bron: World Heritage Leadership

Opmerking: In dit fragment zijn de waarden onderstreept (waarden: waarom is het erfgoed bijzonder?) en de attributen cursief weergegeven (attributen: hoe kunnen we deze waarden zien als we deze plek bezoeken?)

Nationale en lokale waarden worden ook overgebracht door attributen die kunnen bijdragen aan de bescherming van de voorwaarden van **authenticiteit** en **integriteit** van Werelderfgoederen. De relatie tussen attributen en waarden kan complex zijn; één attribuut kan meerdere waarden overbrengen en één waarde kan worden overgebracht door meerdere attributen. Daarom moet, hoewel het nuttig is om de Outstanding Universal Value, nationale en lokale waarden en attributen te identificeren, bij de **effectbeoordeling** worden erkend dat deze aspecten samen een verweven systeem vormen en een **voorgestelde actie** van invloed kan zijn op dit systeem als geheel.

3.2.3. BEGRENZING, BUFFERZONES EN DE WIJDERE SETTING

Een Werelderfgoed is afgebakend door een begrenzing en idealiter bevinden alle attributen van Outstanding Universal Value zich binnen deze begrenzing. In de meeste gevallen zou een Werelderfgoed ook omgeven moeten zijn door een of meer formeel erkende bufferzones die de bescherming van de Outstanding Universal Value en attributen van het Werelderfgoed ondersteunen, bijvoorbeeld door vrij zicht op de lucht te bieden achter een belangrijke skyline of door onderdelen van een Werelderfgoed met elkaar te verbinden. Bufferzones hebben aanvullende wettelijke beperkingen op hun gebruik en ontwikkeling om het Werelderfgoed een extra laag van bescherming te bieden. Kaarten waarop zowel de begrenzingen als de bufferzones zijn aangegeven, zijn te vinden op de [Werelderfgoedwebsite](#) en deze zijn vereist voor succesvolle indiening van een nominatie. Afhankelijk van het land gelden er andere wets-, beleids- en managementkaders voor een Werelderfgoed en een bufferzone.

Elke werelderfgoedsite wordt omgeven door een **wijdere setting**. Dit is de directe en verder gelegen omgeving die deel uitmaakt van of bijdraagt aan het belang en het onderscheidende karakter ervan. Dit kan betrekking hebben op de topografie, natuurlijke en bebouwde omgeving en andere kenmerken van de werelderfgoedsite, zoals infrastructuur, patronen van landgebruik, ruimtelijke indeling en visuele verbanden. Ook de bijbehorende ecologische en hydrologische connectiviteit, sociale en culturele gebruiken, economische processen en andere immateriële aspecten van **erfgoed**, zoals percepties en associaties, kunnen hier deel van uitmaken. De wijdere setting kan ook een essentiële rol spelen bij de bescherming van de authenticiteit en **integriteit** van het Werelderfgoed, en het management ervan houdt verband met de rol in het ondersteunen van de **Outstanding Universal Value**.³

Terwijl bufferzones doorgaans het gebied direct rondom de werelderfgoedsite vormen, kan de wijdere setting onbeschermd zijn, of worden beschermd door andere wetgeving. Dat kan leiden tot het risico dat er een voorgestelde actie wordt gepland voor de wijdere setting zonder dat er rekening wordt gehouden met de potentiële effecten voor het Werelderfgoed. De wijdere setting van het Werelderfgoed kan worden weergegeven op een kaart, maar zal in veel gevallen moeten worden geïdentificeerd in het kader van de **scoping proces** voor de effectbeoordeling. De wijdere setting kan klein zijn of beperkt zijn tot de bufferzone, bijvoorbeeld als het zicht beperkt is voor een Werelderfgoed waarvan de Outstanding Universal Value betrekking heeft op de architectuur, of groot, bijvoorbeeld als er uitgebreide wildcorridors nodig zijn om een migratieroute te creëren voor dieren die bijdragen aan de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed. (Zie figuur 3.2.) Als gevolg van de relatie tussen een Werelderfgoed en zijn wijdere setting kunnen sommige voorgestelde acties effect hebben op de Outstanding Universal Value. Daarom is het belangrijk dat er bij een **effectbeoordeling** ook naar de wijdere setting van een Werelderfgoed wordt gekeken.

3. Gedeeltelijke bewerking van: <https://www.icomos.org/charters/xian-declaration.pdf>

Figuur 3.2. Voorbeeld van een Werelderfgoed (oranje), de bijbehorende bufferzone (grijs) en de wisselwerking met de wijdere setting (geel)

3.3 MANAGEMENT EN BESTUUR VAN WERELDERFGOED ALS BASIS VOOR EFFECTBEOORDELING

3.3.1. MANAGEMENT EN BESTUUR

De procedures voor het beheren van plekken die op de Werelderfgoedlijst staan, zijn beschreven in de *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention* (uitvoeringsrichtlijnen voor de tenuitvoerlegging van het Werelderfgoedverdrag).⁴ Elke Lidstaat (verdragsluitende staat) heeft een nationale bevoegde instantie met een toegewezen nationaal contactpunt om te helpen het Verdrag op landelijk niveau ten uitvoer te leggen. De managementafspraken voor plekken variëren, maar doorgaans is een site manager of managementteam verantwoordelijk voor een afzonderlijke **Werelderfgoed**. Het **Werelderfgoedcentrum** van UNESCO kan contactgegevens verstrekken van het nationale Focal Point en site managers en op de website van het Werelderfgoedcentrum is meer informatie en advies te vinden over het management van natuurlijke en culturele Werelderfgoederen.

3.3.2. PROCES VOOR HET VERZOEK OM EEN EFFECTBEOORDELING

Het **nationale contactpunt** heeft doorgaans de verantwoordelijkheid om het Werelderfgoedcentrum van UNESCO te informeren over **voorgestelde acties** die van invloed kunnen zijn op een Werelderfgoed voordat er onomkeerbare besluiten worden genomen, in overeenstemming met **artikel 172** van de Operational Guidelines. (uitvoeringsrichtlijnen). De Site Manager(team), kan ook aandacht vragen voor dergelijke acties en vaststellen dat het nodig is het Werelderfgoedcentrum van UNESCO op de hoogte te stellen en kunnen

4. Gepubliceerd door UNESCO sinds 1977. Meest recente herziening tijdens het schrijven van dit document: 2021. <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>

ook een effectbeoordeling uitvoeren. Vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld en andere groepen die zich zorgen maken over de effecten op Werelderfgoederen kunnen ook contact opnemen met het Werelderfgoedcentrum van UNESCO, in overeenstemming met **artikel 174** van de *Operational Guidelines*. In reactie daarop kan het Werelderfgoedcentrum van UNESCO aanvullende informatie over de voorgestelde actie vragen aan de Lidstaat, met inbegrip van eventuele effectbeoordelingen die zijn uitgevoerd voordat de acties worden ondernomen. Het Werelderfgoedcentrum beoordeelt deze informatie in nauwe samenwerking met de **Adviesorganen** en als de situatie bij een Werelderfgoed de aandacht van het Werelderfgoedcomité vereist, zullen zij bij de eerstvolgende vergadering van het Comité verslag uitbrengen over de **state of conservation**. Nadat het de zaak heeft beoordeeld, kan het Comité ook een effectbeoordeling verzoeken, aanbevelen dat een bestaande effectbeoordeling wordt herzien of een standpunt innemen over de voorgestelde actie. Als het Comité een effectbeoordeling verzoekt, is het de verantwoordelijkheid van de Lidstaat om ervoor te zorgen dat deze wordt uitgevoerd en ter beoordeling wordt ingediend, zoals verzocht door het Comité op grond van deze Leidraad.

Het uitvoeren van een **effectbeoordeling** is in het algemeen eenvoudiger en effectiever als er een robuust managementsysteem met effectieve bestuursmaatregelen is; het verzamelen van gegevens is dan eenvoudiger, openbare inspraak is gemakkelijker te organiseren en de effecten zijn beter te monitoren en beheren. Maar zelfs als een **Werelderfgoed** niet op basis van een goed functionerend systeem wordt gemanaged, kan een effectbeoordeling helpen voorgestelde acties te verbeteren. Zo kan de tijdens het effectbeoordelingsproces verzamelde basisinformatie bijvoorbeeld voor andere managementdoeleinden worden gebruikt. Deze kan als aanjager dienen voor **belanghebbenden** om zich te verenigen en besluitvorming met meer participatie te bevorderen en kan helpen definiëren welke typen voorgestelde acties passend zijn voor het Werelderfgoed.

3.4 EEN DUURZAAM ONTWIKKELINGSPERSPECTIEF INTEGREREN IN DE PROCESSEN VAN HET WERELDERFGOEDVERDRAG

De *Policy for the Integration of a Sustainable Development Perspective into the Processes of the World Heritage Convention* (2015) legt uit hoe Werelderfgoederen kunnen bijdragen aan de *2030 Agenda for Sustainable Development* (2015). (Zie kadertekst 3.4). Het beleid benadrukt de noodzaak van het beschermen van de Outstanding Universal Value en houdt tegelijkertijd rekening met de aspecten van duurzame ontwikkeling (duurzaamheid en milieu, inclusieve maatschappelijke ontwikkeling en inclusieve economische ontwikkeling), samen met vrede en veiligheid. Deze aspecten zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en versterken elkaar. Geen ervan zou voorrang moeten krijgen op de andere en ze moeten samenwerken om hun individuele doelstellingen te verwezenlijken. Deze duale benadering is ook van toepassing op effectbeoordeling in het kader van Werelderfgoed: Lidstaten moeten een proactieve benadering hanteren bij het beheren van Werelderfgoed en het beschermen van Outstanding Universal Value, en het streven naar duurzame ontwikkeling maakt daar deel van uit.

Kader 3.4 Beleid voor het integreren van een duurzaam ontwikkelingsperspectief in de processen van het Werelderfgoedverdrag (fragment)

Door onvervangbare culturele en natuurlijke erfgoederen van Outstanding Universal Value te identificeren, te beschermen, in stand te houden, te presenteren en door te geven aan huidige en toekomstige generaties, levert het Werelderfgoedverdrag zelf een significante bijdrage aan duurzame ontwikkeling en het welzijn van mensen. Tegelijkertijd kan het versterken van de drie aspecten van duurzame ontwikkeling, nl. duurzaamheid en milieu, inclusieve maatschappelijke ontwikkeling en inclusieve economische ontwikkeling, alsmede het bevorderen van vrede en veiligheid, voordelen met zich meebrengen voor Werelderfgoederen en hun Outstanding Universal Value ondersteunen, als dit zorgvuldig in hun conserverings- en managementsystemen wordt geïntegreerd.

Naast het beschermen van de Outstanding Universal Value van Werelderfgoederen zouden de Lidstaten daarom ook het inherente potentieel van deze plekken om bij te dragen aan alle aspecten van duurzame ontwikkeling moeten erkennen en bevorderen en actief gebruik moeten maken van de collectieve voordelen voor de samenleving door ervoor te zorgen dat hun conserverings- en managementstrategieën in lijn zijn met bredere duurzame ontwikkelingsdoelen. In dit proces mag de Outstanding Universal Value van de plekken niet in het geding komen.

Bron: UNESCO, 2015, paragraaf 3 en 4.

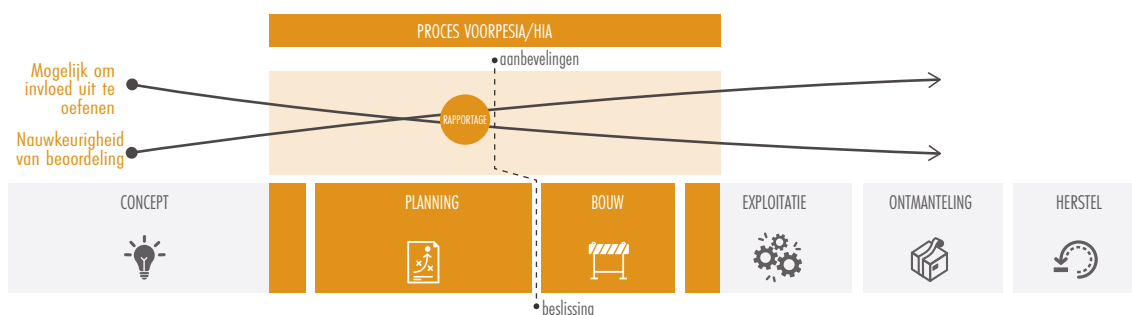
4. EFFECTBEOORDELING VOOR WERELDERFGOED

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de effectbeoordeling en hoe die kan worden uitgevoerd voor Werelderfgoederen. Het behandelt gevallen waarin een effectbeoordeling verplicht is binnen een nationaal of ander kader en ook rekening moet worden gehouden met Werelderfgoed.

4.1 EFFECTBEOORDELING

Effectbeoordeling⁵ is wel omschreven als ‘denken voordat je iets doet’ (Morrison-Saunders, 2018). Het vormt de basis voor het besluitvormingsproces door gevolgen te onderzoeken die voorgestelde acties zouden kunnen hebben op het **milieu** of, in het geval van Werelderfgoederen, op de **Outstanding Universal Value** daarvan. Het zou altijd uitgevoerd moeten worden voordat er eventuele onomkeerbare besluiten worden genomen of acties worden uitgevoerd, zodat de bevindingen daadwerkelijk als basis kunnen dienen voor een definitief besluit. Dat levert de beste uitkomsten op voor de meest uitzonderlijke plaatsen op aarde en voor de samenleving, zowel nu als in de toekomst.

Er zijn meerdere stadia in de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van een **voorgestelde actie**. (Figuur 4.1.) Een effectbeoordeling moet zo vroeg plaatsvinden dat hij nog invloed kan hebben op de planning: hoe later de effectbeoordeling wordt uitgevoerd, hoe minder invloed die kan hebben op de uitkomst. Het eindverslag van de effectbeoordeling moet op tijd klaar zijn om als informatiebron te kunnen dienen voor het besluit om de voorgestelde actie goed te keuren, aan te passen of helemaal niet uit te voeren, voordat er bouw- of andere voorbereidende werkzaamheden op locatie hebben plaatsgevonden.⁶

Figuur 4.1. Ontwikkeling en tenuitvoerlegging van een voorgestelde actie. Er moet een effectbeoordeling plaatsvinden op een passend moment in de levenscyclus van een voorgestelde actie, zodat die het planningsproces daarvoor kan beïnvloeden en als basis kan dienen voor de besluitvorming.

Opmerking: afhankelijk van het type voorgestelde actie kan de 'bouwfase' andere vormen van voorbereidingen omvatten en kan de 'exploitatiefase' elke vorm van uitvoering van de voorgestelde actie over een langere termijn zijn.

Effectbeoordeling wordt gebruikt sinds de jaren zeventig van de twintigste eeuw en is nu in bijna alle landen een gevestigd systeem. Tegenwoordig eisen veel financiële instellingen en grote handelsbanken dat partijen die geld willen lenen aantonen dat ze de veiligheid van natuurlijk en cultureel **erfgoed** waarborgen als voorwaarde voor het verkrijgen van een krediet. Effectbeoordeling kan daarbij helpen. Sinds de jaren tachtig van de twintigste eeuw leggen de **Adviesorganen** van het Werelderfgoedcomité uit hoe effectbeoordeling kan worden gebruikt in het kader van Werelderfgoed; in de afgelopen tien jaar heeft het Werelderfgoedcomité effectbeoordelingen verzocht voor meer dan 200 Werelderfgoederen.

5. Afhankelijk van het rechtstelsel van het betreffende land kunnen hiervoor verschillende termen worden gebruikt, bijvoorbeeld 'milieueffectbeoordeling' of 'milieuverklaring'.

6. Verdere inleidende informatie over effectbeoordelingen is te vinden in IAIA (1999, 2009), Glasson en Therivel (2019) en Morrison-Saunders (2018).

4.1.1 HET PROCES VAN EFFECTBEOORDELING

De effectbeoordeling moet vroeg in de ontwikkeling van een **voorgestelde actie** beginnen en als basis dienen voor het volledige planningsproces.

De beoordeling zelf bestaat uit elf stappen (tabel 4.1), die flexibel zijn en kunnen worden aangepast aan het type actie dat wordt voorgesteld en de locatie ervan.

Een effectbeoordeling wordt normaliter uitgevoerd door een onafhankelijk team van specialisten, die de opdracht krijgen om informatie te leveren voor:

- i) de planning van de voorgestelde actie door de initiatiefnemer daarvan;
- ii) het besluit van de bevoegde instantie over het al dan niet toestaan van de voorgestelde actie.

De effectbeoordeling moet ook een belangrijke component van participatie door rechthebbenden en andere belanghebbenden omvatten, waaronder **milieu- en erfgoedinstanties** en gemeenschappen.

In tegenstelling tot andere richtlijnen voor effectbeoordeling stelt deze Leidraad dat **participatie van rechthebbenden en belanghebbenden** en proactieve probleemoplossing gedurende het hele proces van effectbeoordeling moeten plaatsvinden. Dat is nodig vanwege het belang van het betrekken van rechthebbenden en belanghebbenden voor de bescherming en het management van Werelderfgoederen en omdat een van de fundamentele doelen van een effectbeoordeling het overwegen van alternatieven en **beperking** van de effecten op de **Outstanding Universal Value** is.

Tabel 4.1. Overzicht van het proces van effectbeoordeling

Discussievragen voor algemene effectbeoordeling <i>(cursief aanvullende discussievragen bij het onderzoeken van de effecten op Werelderfgoed)</i>	
Gedurende de hele effectbeoordeling	
A. Participatie	<ul style="list-style-type: none"> ● Wie zijn de rechthebbenden en andere relevante belanghebbenden? ● Hoe moeten rechthebbenden en andere belanghebbenden bij het proces worden betrokken? ● Moet er rekening worden gehouden met toestemming (bijvoorbeeld vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde toestemming van inheemse volken en mogelijk anderen)? ● Wat voor methoden moeten worden gebruikt om verschillende groepen bij het proces te betrekken, waaronder de groepen die van oudsher van hun rechten zijn ontdaan?
B. Proactief problemen oplossen	<ul style="list-style-type: none"> ● In de voorgestelde actie nodig? Verdient het de voorkeur om 'niets te doen'? ● Wat zijn de alternatieven voor de voorgestelde actie? ● Wat zou de meest gunstige of meest milieuvriendelijke optie zijn om de doelstellingen van het voorstel te behalen? ● Hoe kunnen eventuele negatieve effecten van de voorgestelde actie worden voorkomen of geminimaliseerd? <i>Hoe kunnen deze effecten worden voorkomen/geminimaliseerd voor de OUV en de bijbehorende attributen?</i> ● Zijn er gelegenheden om eventuele positieve effecten van de voorgestelde actie te creëren of te vergroten? <i>Om het management van de OUV te verbeteren?</i>
Stappen van de effectbeoordeling	
1. Screening	<ul style="list-style-type: none"> ● Is een effectbeoordeling nodig? ● <i>Wat zijn de OUV en overige erfgoed-/conserveringswaarden van het Werelderfgoed?</i> ● <i>Wat zijn de attributen van het Werelderfgoed?</i> ● <i>Is de voorgestelde actie compatibel met de OUV van een Werelderfgoed?</i> ● <i>Zou de voorgestelde actie ongeacht de plaats ervan effect hebben op de OUV?</i>
2. Scoping	<ul style="list-style-type: none"> ● Welke gegevens, welke effecten, welk geografische gebied en welke periode moet de effectbeoordeling omvatten? ● Wat voor opdrachtschrijving zou er voor de effectbeoordeling moeten worden opgesteld? ● Welke essentiële informatie is er nodig, en is die beschikbaar? Zo niet, is een geldige beoordeling dan mogelijk op basis van de bestaande informatiebronnen? (Zie ook 'A. Participatie' hierboven.)

Tabel 4.1. Overzicht van het proces van effectbeoordeling

Discussievragen voor algemene effectbeoordeling (cursief aanvullende discussievragen bij het onderzoeken van de effecten op Werelderfgoed)	
Stappen van de effectbeoordeling	
3. Nulmeting	<ul style="list-style-type: none"> ● Wat zijn de huidige omstandigheden? ● Hoe zou de nulmeting in te toekomst veranderen als de voorgestelde actie niet plaatsvindt? ● <i>Wat zijn de huidige omstandigheden van het Werelderfgoed en de attributen die de Outstanding Universal Value en andere erfgoed-/conserveringswaarden daarvan ondersteunen?</i> ● <i>Hoe wordt het Werelderfgoed beheerd?</i> ● <i>Wat was de state of conservation (staat van instandhouding) van het Werelderfgoed op het moment dat deze op de lijst werd gezet?</i>
4. De voorgestelde actie en alternatieven	<ul style="list-style-type: none"> ● Wat houdt het voorstel (plannen, beschrijving, visualisaties, etc.) in? ● Hoe zou het worden uitgevoerd? ● Is er genoeg informatie om de voorgestelde actie te beoordelen? ● Wat zijn redelijke alternatieven voor de voorgestelde actie die eventuele negatieve effecten zouden voorkomen of verminderen en nog steeds de doelstellingen van de voorgestelde actie zouden bereiken? (Zie ook 'A. Participatie' en 'B. Proactief problemen oplossen' hierboven.)
5. Effecten identificeren en voorspellen	<ul style="list-style-type: none"> ● Welke milieueffecten, maatschappelijke effecten en andere verwante effecten zouden voortkomen uit de voorgestelde actie en eventuele alternatieven? ● <i>Welke veranderingen van de Outstanding Universal Value en andere erfgoed-/conserveringswaarden zouden optreden als gevolg van een voorgestelde actie, zowel positief als negatief?</i>
6. Effecten en verbetering	<ul style="list-style-type: none"> ● Hoe significant zijn de effecten van de voorgestelde actie en eventuele alternatieven? ● <i>Hoe significant zijn de effecten op de Outstanding Universal Value en andere erfgoed-/conserveringswaarden, gelet op het internationale belang van Werelderfgoed?</i>
7. Beperking en verbetering	<ul style="list-style-type: none"> ● Wat zijn redelijke alternatieven voor de voorgestelde actie die eventuele negatieve effecten zouden voorkomen of verminderen en de doelstellingen van de voorgestelde actie zouden bereiken? ● Welke schadebeperkende maatregelen zijn nodig om eventuele voorspelde negatieve effecten te voorkomen of te minimaliseren? ● Wat zijn de positieve effecten? Kunnen die worden versterkt? ● <i>Kunnen negatieve effecten op de Outstanding Universal Value en andere erfgoed-/conserveringswaarden worden voorkomen? Als negatieve effecten niet volledig te voorkomen zijn, hoe kunnen ze dan zodanig worden beperkt dat ze geen bron van zorg meer zijn?</i> ● <i>Hoe significant zijn de resterende effecten (na de schadebeperkende maatregelen)?</i> (Zie ook 'A. Participatie' en 'B. Proactief problemen oplossen' hierboven.)
8. Rapportage	<ul style="list-style-type: none"> ● Hoe moet er over het proces en de conclusies van de effectbeoordeling worden gecommuniceerd?
9. Het rapport evalueren	<ul style="list-style-type: none"> ● Voldoet het rapport aan de opdrachtschrijving? ● Is het geschikt als basis voor besluitvorming? (Zie ook 'A. Participatie' hierboven.)
10. Besluitvorming	<ul style="list-style-type: none"> ● Is de voorgestelde actie de best mogelijke, gelet op de geïdentificeerde alternatieven? ● Zou de voorgestelde actie moeten worden goedgekeurd? ● Zo ja, onder welke voorwaarden (schadebeperkende maatregelen)? ● (Zie ook 'B. Proactief problemen oplossen' hierboven.)
11. Follow-up	<ul style="list-style-type: none"> ● Hoe moeten de schadebeperkende maatregelen ten uitvoer worden gelegd? ● Wat moet er worden gedaan om de voorgestelde actie te monitoren en beheren, en door wie?

4.2 TYPEN EFFECTBEOORDELINGEN

Globaal gezien zijn er twee hoofdtypen effectbeoordelingen die op verschillende schalen kunnen worden uitgevoerd, afhankelijk van de aard van de **voorgestelde actie**, en kunnen worden toegespitst op specifieke kwesties, waaronder **erfgoed**:

i) **Environmental and Social Impact Assessment** (Milieu- en sociale affectenbeoordelingen, ESIA); als de beoordeling zich specifiek richt op erfgoed, kan deze een **Heritage Impact Assessment** (HIA) worden genoemd.

ii) **Strategic Environmental Assessment** (SEA).

Een **Environmental and Social Impact Assessment (ESIA)**, ook wel milieueffectbeoordeling/rapportage (MER) genoemd, is een beoordeling van de effecten van een specifieke voorgestelde actie op projectniveau. Deze beoordeling wordt doorgaans uitgevoerd voor grotere projecten met mogelijk significante milieueffecten, maar kan in sommige gevallen ook vereist zijn voor kleinschalige projecten op kwetsbare locaties. Bijna elk land in de wereld heeft een bestaand ESIA-systeem dat bedoeld is om zowel het natuurlijke als het culturele milieu te beschermen. Grote multilaterale financiële instellingen, zoals ontwikkelingsbanken, vereisen doorgaans een effectbeoordeling, waaronder een beoordeling van de effecten op natuurlijk en cultureel erfgoed, voor bepaalde typen projecten.⁷ Veel internationale banken die de **Equator Principles**⁸ hebben ondertekend hebben effectbeoordeling tegenwoordig ingevoerd als een standaard planningsinstrument dat ze gebruiken om voorgestelde acties te screenen. ESIA's omvatten vaak de beoordeling van effecten op erfgoed, naast andere overwegingen op het gebied van milieu en maatschappij. In hoofdstuk 5 van deze Leidraad wordt uitgelegd hoe rekening moet worden gehouden met Werelderfgoed en Outstanding Universal Value als onderdeel van een bredere ESIA.

Heritage Impact Assessments zijn projectspecifieke beoordelingen die zich specifiek richten op de potentiële effecten op de Outstanding Universal Value van een erfgoed en andere **erfgoed-/conserveringswaarden**. In het kader van Werelderfgoederen zou een Heritage Impact Assessment gericht moeten zijn op het identificeren en beoordelen van negatieve en positieve effecten op de attributen die de **Outstanding Universal Value** van het **Werelderfgoed** overbrengen. In hoofdstuk 6 wordt besproken hoe rekening moet worden gehouden met kwesties rondom Werelderfgoed als onderdeel van zo'n beoordeling.

Naast ESIA vereisen steeds meer landen ook een effectbeoordeling van de voorafgaande beleidsmaatregelen, plannen en/of programma's die het kader voor individuele projecten scheppen. Dit wordt een **Strategic Environmental Assessment (strategische beoordeling van milieueffecten, SEA)** genoemd. Door al vroeg in het planningsproces proactief rekening te houden met erfgoedkwesties, kan een SEA als basis dienen voor betere besluitvorming als projecten worden overwogen.

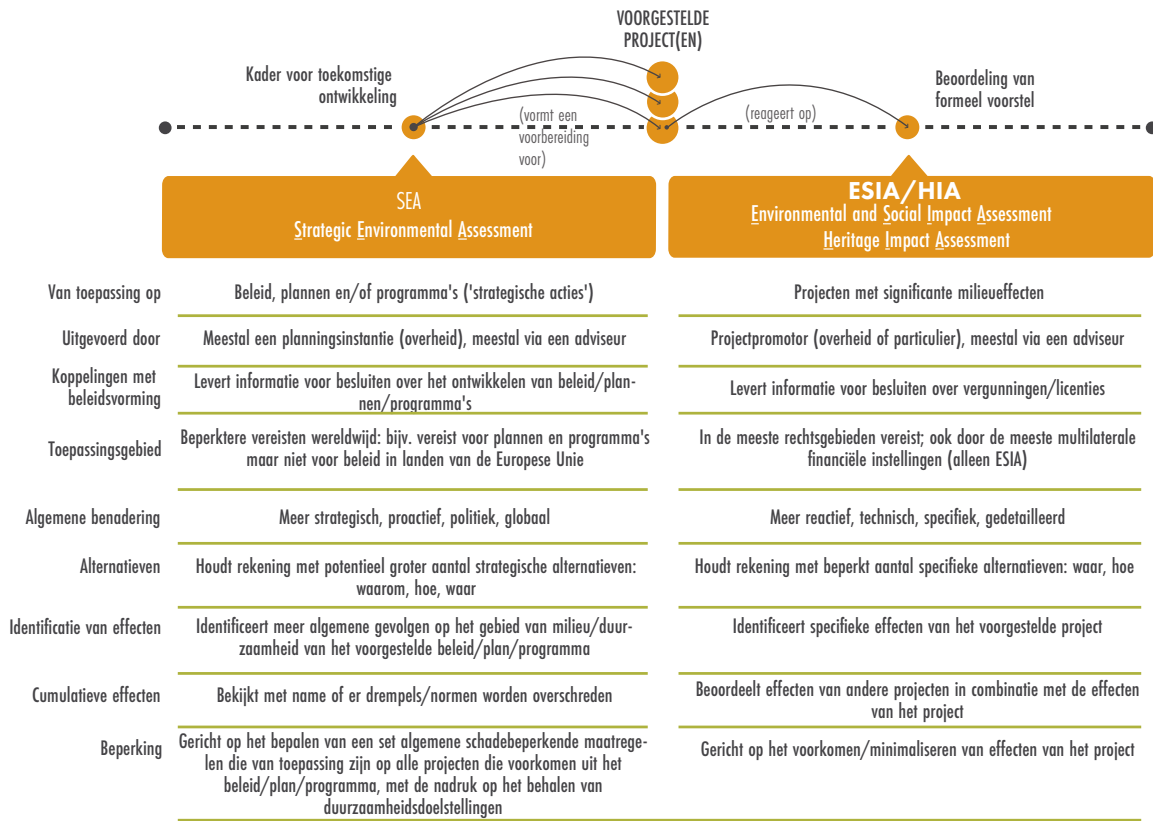
SEA is ook geschikter dan ESIA voor het beoordelen van de **cumulatieve effecten** van meerdere projecten op landschaps-/regioschaal (waaronder de projecten waarvoor geen ESIA vereist is) en voor het bepalen van strategische en algemene schadebeperkende maatregelen die consequent op alle projecten kunnen worden toegepast. Figuur 4.2 geeft een overzicht van de belangrijkste verschillen tussen ESIA en SEA.⁹

Bij een effectbeoordeling omvat het woord 'milieu' het gebruik van fysieke, biologische hulpbronnen en sociale, culturele, gezondheids- en economische aspecten, dus het kan zowel voor natuurlijk als voor cultureel erfgoed worden gebruikt.

7. Zie bijvoorbeeld prestatienorm 8 van de Internationale Financieringsmaatschappij: Cultureel erfgoed (IFC, 2012).

8. <https://equator-principles.com/>

9. Meer informatie over SEA is te vinden in OESO-DAC (2006) en UNECE (2012).

Figuur 4.2. Het verschil tussen SEA en ESIA. Bron: bewerking van CSIR, 1996; World Heritage Programme.

Zoals in figuur 4.2 is te zien, kan SEA een context en kader scheppen voor het evalueren van individuele projecten en hun ESIA's. SEA en ESIA zijn processen die elkaar aanvullen en die in meerdere gevallen (en voor zover gepast) kunnen worden toegepast op hetzelfde **Werelderfgoed**. SEA heeft het voordeel dat het proactiever en strategischer is en kwesties op een grotere landschapsschaal kan beschouwen, waardoor de externe druk op een Werelderfgoed zou kunnen verminderen en besluitvorming kan worden ondersteund voordat er specifieke projecten worden voorgesteld. ESIA kan helpen een specifieke voorgestelde actie in detail te begrijpen en ervoor te zorgen dat er geen potentiële negatieve effecten voor de Outstanding Universal Value zijn. Een SEA voor een regionaal of nationaal transportnetwerk kan bijvoorbeeld een kader scheppen voor de effectbeoordelingen van individuele transportprojecten door milieubeperkingen, gewenste alternatieven en waarschijnlijke cumulatieve effecten te identificeren. Hij kan ook voorwaarden ('schadebeperkende maatregelen') voor volgende projecten bepalen die helpen waardevolle goederen, waaronder erfgoed, te beschermen. De SEA zorgt er echter niet voor dat ESIA's voor de individuele transportprojecten niet meer nodig zijn.

De beginselen en algemene benaderingen die in deze Leidraad zijn beschreven zijn relevant voor SEA en er zal later nog een richtlijn worden opgesteld dat nader ingaat op SEA.

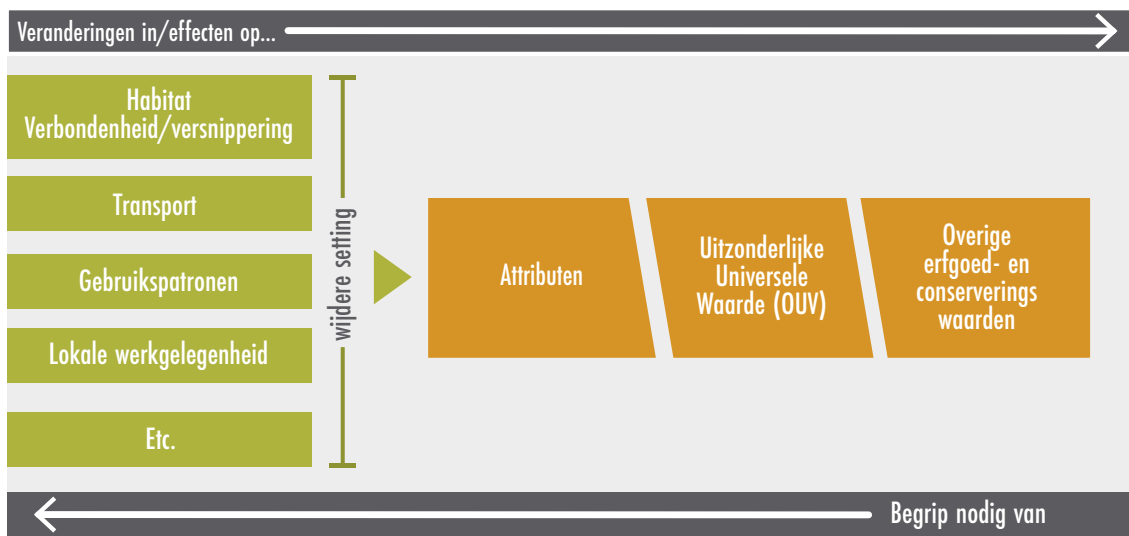
Tot slot moet worden gewezen op de verschillende nationale, regionale en internationale normen die zijn ontwikkeld door de financiële sector.¹⁰ Alle vormen van effectbeoordeling moeten minimaal aan deze vereisten voldoen en voor beoordelingen in het kader van Werelderfgoed zou moeten worden gestreefd naar de hoogste normen.

10. Zie Wereldbank (2018), OESO-DAC (2006) en IFC (2012).

4.3 BEOORDELEN VAN EFFECTEN OP WERELDERFGOED

Bij het beoordelen van effecten op Werelderfgoed moet worden vastgesteld of de voorgestelde actie van invloed is op de **Outstanding Universal Value** van het Werelderfgoed en **andere erfgoed-/conserveringswaarden**. (Zie paragraaf 3.2). Aangezien een voorgestelde actie niet schadelijk zou moeten zijn voor de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed, zou de focus van de beoordeling moeten verschuiven van ‘Wat is het effect van dit project/plan?’ naar ‘Wat is het effect ervan op de Outstanding Universal Value?’

Dat vereist kennis van de **attributen** die bijdragen aan de Outstanding Universal Value van het **Werelderfgoed** en de overige erfgoed-/conserveringswaarden daarvan, binnen de begrenzing, de bufferzone en de **wijdere setting**, wat kan betekenen dat de reikwijdte van de beoordeling moet worden uitgebreid met de relevante geografische, ecologische en landschappelijke gebieden rondom het **erfgoed**, terwijl er ook rekening moet worden gehouden met de directe, indirecte en **cumulatieve effecten** (figuur 4.3).

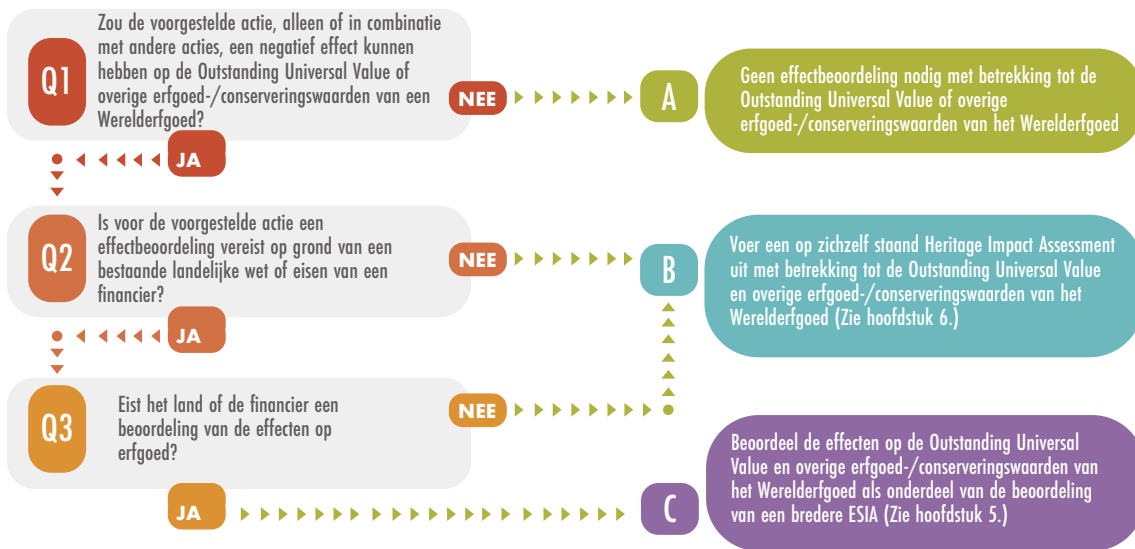

Figuur 4.3. Identificatie van bredere veranderingen die effect kunnen hebben op de Outstanding Universal Value. Veranderingen in de wijdere setting kunnen van invloed zijn op de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed, overige erfgoed-/conserveringswaarden en attributen. In de fase van scoping moeten de bredere veranderingen die van invloed zouden kunnen zijn op de Outstanding Universal Value worden geïdentificeerd en opgenomen in de effectbeoordeling om rekening te houden met alle directe, indirecte en cumulatieve effecten.

4.4 BEPALEN WELK TYPE EFFECTBEOORDELING NODIG IS

In gevallen waarin een **voorgestelde actie** potentieel effect heeft op de **Outstanding Universal Value** waarde en **overige erfgoed-/conserveringswaarden** van een Werelderfgoed, alleen of in combinatie met andere acties (**‘cumulatieve effect’**), moet er een beoordeling van de effecten van de actie op de Outstanding Universal Value en andere **waarden** worden uitgevoerd voordat de actie kan plaatsvinden. Het is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van het **nationale contactpunt**, site manager en de relevante vergunningsautoriteiten van de Lidstaat om ervoor te zorgen dat de juiste vorm van effectbeoordeling wordt uitgevoerd, normaliter op kosten van de **initiatiefnemer** van het project.

Managementautoriteiten van Werelderfgoedsites moeten de toepasselijke wetgeving inzake effectbeoordeling en het exploitatiesysteem binnen hun rechtsgebied begrijpen,¹¹ zodat de juiste vorm van effectbeoordeling wordt uitgevoerd. Als een formele beoordeling van de effecten van de voorgestelde actie op het **erfgoed** al vereist zou zijn als onderdeel van lokale/nationale kaders of eisen van financiers, kan en moet de beoordeling van de Outstanding Universal Value worden opgenomen in deze **breder effectbeoordeling**. (Zie hoofdstuk 5.) In landen waar effectbeoordeling niet vereist is of waar de actie niet onder de bestaande vereisten voor effectbeoordelingen zou vallen, dient een **op zichzelf staande beoordeling** van de effecten op de Outstanding Universal Value en overige erfgoed-/conserveringswaarden te worden uitgevoerd. (Zie hoofdstuk 6.) Figuur 4.4 geeft een overzicht van het proces om te bepalen wat voor effectbeoordeling er nodig is.

Figuur 4.4. Indicatief stroomdiagram voor het bepalen van het type effectbeoordeling dat nodig is voor acties die van invloed zouden kunnen zijn op Werelderfgoederen.

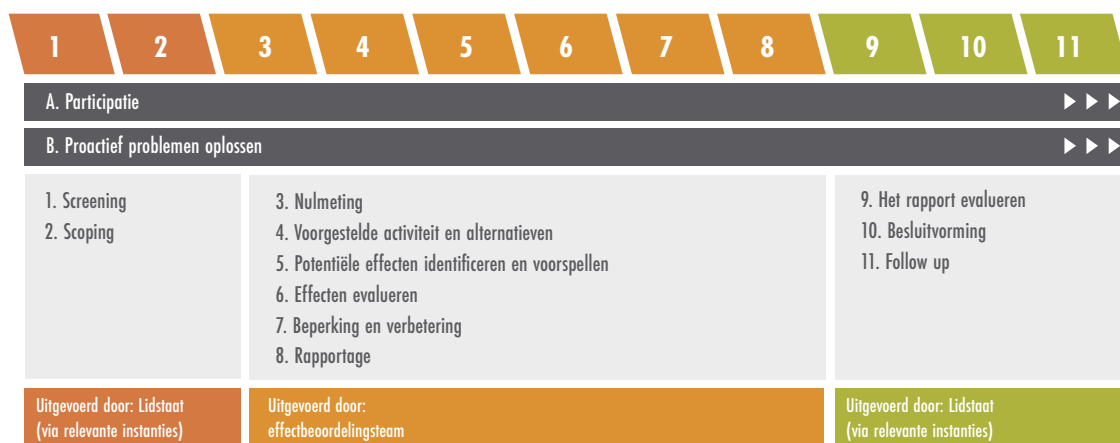
11. Indien een voorgestelde actie in een land een significant effect zou kunnen hebben op een Werelderfgoed in een ander land, kunnen de wetgevingen en exploitatiesystemen van beide landen van toepassing zijn.

5. EFFECTEN OP WERELDERFGOED BEOORDELEN ALS ONDERDEEL VAN EEN BREDERE ENVIRONMENTAL AND SOCIAL IMPACT ASSESSMENT

Al vele jaren verzoekt het Werelderfgoedcomité om effectbeoordelingen om de gevolgen van **voorgestelde acties** in of nabij Werelderfgoederen te begrijpen en er is veel professionele expertise en advies op dat gebied. Toch zijn er zorgen geuit over de grondigheid van deze beoordelingen met betrekking tot de **Outstanding Universal Value** van plekken. Een diepgaand begrip van Outstanding Universal Value en **andere erfgoed-/conserveringswaarden** en van de **attributen** die de Outstanding Universal Value overbrengen is cruciaal om effectbeoordelingen voor Werelderfgoed te kunnen uitvoeren.

Aan de hand van het in tabel 4.1 geschetste proces wordt in dit hoofdstuk uitgelegd hoe een bredere effectbeoordeling rekening zou moeten houden met Werelderfgoed om aan de eisen van het Werelderfgoedverdrag te kunnen voldoen.

Proces van het beoordelen van potentiële effecten van een voorgestelde actie

Figuur 5.1. Het proces van een effectbeoordeling uitgevoerd voor Werelderfgoed.

A. Participatie. Lokale gemeenschappen zouden, samen met **milieu- en erfgoedinstanties**, zo vroeg mogelijk bij de besluitvormings- en effectbeoordelingsprocessen voor erfgoed moeten worden betrokken, zodat hun standpunten kunnen worden gehoord en zij een zinvolle invloed hebben op het proces. Er dient een **op mensenrechten gebaseerde benadering** te worden gehanteerd; als een effectbeoordeling bijvoorbeeld normaliter niet zo'n vorm van participatie zou omvatten, moet dat in dit geval wel zo zijn om aan de eisen van het Werelderfgoedverdrag te voldoen. Daarnaast stelt de [Verklaring over de rechten van inheemse volken](#) van de Verenigde Naties dat inheemse volken recht hebben op vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming voordat een project dat van invloed is op hun grond of territoria of andere hulpbronnen wordt goedgekeurd. Deze benadering moet worden gebruikt voor inheemse volken en zou voor alle lokale bewoners moeten worden overwogen. De verklaringen, verdragen en aanbevelingen van UNESCO, inclusief het Verdrag uit 1972, bevatten belangrijke voorwaarden met betrekking tot mensenrechten, participatie, gemeenschappelijk rentmeesterschap en gewoonten en gebruiken met betrekking tot toegang tot cultuur en het delen van de voordelen. Voor de actieve betrokkenheid van lokale gemeenschappen, inheemse volken en andere **rechthebbenden** bij alle aspecten van cultuur en **erfgoed** vormt het [UNESCO 2018 Beleid voor het betrekken van inheemse volken](#) ook een leidraad.

→ Zie ook hoofdstuk 2 en paragraaf 6.2.

B. Voor **proactief problemen oplossen** is het nodig de voorgestelde actie gedurende de hele ontwikkeling te bekijken om te bepalen of deze nodig is, of een alternatieve aanpak duurzamer zou zijn, of eventuele negatieve effecten zouden kunnen worden voorkomen of beperkt en of eventuele positieve effecten kunnen worden bewerkstelligd of versterkt.

→ Zie ook paragraaf 6.3.

1. Screening: Werelderfgoederen zijn van internationaal belang en moeten altijd als kwetsbaar en waardevol worden gezien. In gevallen waarin een voorgestelde actie effect kan hebben op een Werelderfgoed – direct, indirect of cumulatief met andere acties – moet een effectbeoordeling met betrekking tot het Werelderfgoed en de Outstanding Universal Value daarvan worden uitgevoerd. Dat geldt zelfs als de voorgestelde actie geen ander effect zou hebben.

De initiatiefnemer dient een kort screeningsrapport op basis van bestaande informatie op te stellen met daarin:

- i. De naam van het Werelderfgoed en een kaart waarop de begrenzing, bufferzone en (indien van toepassing) de ruimere setting zijn weergegeven, zoals aangenomen door het Werelderfgoedcomité¹²
- ii. De verklaring van Outstanding Universal Value van de werelderfgoedsite
- iii. De attributen die bijdragen aan de Outstanding Universal Value van het Werelderfgoed
- iv. Overige erfgoed-/conserveringswaarden van het Werelderfgoed
- v. Voor elk attribuut of elke waarde een voorlopige beoordeling met betrekking tot de vraag of de voorgestelde actie een significant effect zal hebben op dat attribuut of die waarde.

Verdere informatie over deze punten zal worden verzameld en gedocumenteerd tijdens de fase van de nulmeting.

Tool 1 levert meer informatie over het identificeren van waarden en attributen en **Tool 2** vormt een leidraad voor het identificeren van effecten. Zo kan de initiatiefnemer in een vroeg stadium inschatten of de actie kan doorgaan en zo ja, welke maatregelen vereist kunnen zijn om de Outstanding Universal Value te beschermen. Exploratie of ontwikkeling met betrekking tot mineralen, olie en gas is in alle gevallen oncompatibel met de status van Werelderfgoed. Een aantal industrieleiders hebben een ‘no-go-commitment’ om geen exploratie of exploitatie op het gebied van olie, gas of mineralen uit te voeren in Werelderfgoederen en ervoor te zorgen dat acties buiten Werelderfgoederen geen nadelig effect op de Outstanding Universal Value hebben.

Als het secretariaat van het Werelderfgoedverdrag kan het Werelderfgoedcentrum van UNESCO een Lidstaat vragen een effectbeoordeling voor een specifiek project of een specifieke actie te verstrekken, bijvoorbeeld nadat deze van een voorgestelde of lopende actie op de hoogte is gesteld, in overeenstemming met artikel 172 of 174 van de Operational Guidelines. Het Werelderfgoedcomité kan een Lidstaat ook verzoeken een effectbeoordeling uit te voeren, in het bijzonder na het evalueren van een rapport over de state of conservation van een Werelderfgoed en/of de uitkomsten van een Reactive Monitoring missie. Indien het Comité een effectbeoordeling vraagt, dient de Staat deze binnen de door het Comité gestelde termijn te verstrekken.

In geval van twijfel dienen Lidstaten in een vroeg stadium contact op te nemen met het Werelderfgoedcentrum van UNESCO om ervoor te zorgen dat een actie die een negatief effect op de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed zou kunnen hebben niet wordt voortgezet. Dit kan de initiatiefnemer ook helpen eventuele zorgen met betrekking tot Werelderfgoed beter te begrijpen en het voorlopige voorstel voor de formele screeningstappen van de effectbeoordeling aan te passen.

→ Zie ook paragraaf 3.3 en 6.4.

12. Zoals aangenomen door het Werelderfgoedcomité ten tijde van de opname in de lijst of na een latere verduidelijking of aanpassing van de begrenzing (waaronder uitbreidingen). Alle statutaire vereiste informatie, waaronder cartografische informatie en relevante besluiten, is openbaar toegankelijk op de website van het Werelderfgoedcentrum van UNESCO.

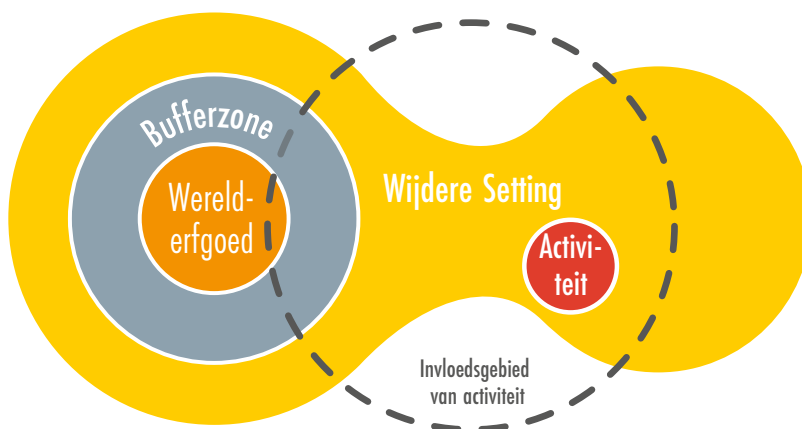
2. Scoping (reikwijdtebepaling): Het proces dat wordt gebruikt om het screeningsrapport in stap 1 voor te bereiden bepaalt de reikwijdte van de beoordeling: de geografische begrenzing van de beoordeling (figuur 5.1), de geanalyseerde onderwerpen en eventuele mogelijke alternatieven. In bijlage 1.1 is een checklist voor de scoping gegeven. Er moet worden gekeken welke informatie beschikbaar is en indien essentiële informatie niet beschikbaar is, moet worden besloten of een geldige beoordeling haalbaar is op basis van de bestaande informatiebronnen. De reikwijdte van de beoordeling kan een stuk verder gaan dan wat er doorgaans wordt beoordeeld om de Outstanding Universal Value van het Werelderfgoed volledig te kunnen meewegen.

→ Zie ook paragraaf 6.5.

3. Nulmeting: Naast de standaard beschrijving van erfgoederen moet de **nulmeting van de effectbeoordeling** de Outstanding Universal Value, overige erfgoed-/conserveringswaarden, attributen, begrenzing, bufferzone en wijdere setting van een Werelderfgoed bespreken. De identificatie en uitsplitsing van Outstanding Universal Value en attributen moet worden opgenomen in de management plan documenten voor het Werelderfgoed om de nulmeting voor alle acties in het kader van management te creëren. Indien deze niet direct beschikbaar zijn, kan dit echter worden gedaan met behulp van **Tool 1**.

Hoewel de nulmeting betrekking heeft op de huidige situatie, kan het nuttig zijn om terug te kijken naar de staat van een Werelderfgoed op het moment dat die op de lijst is geplaatst, zodat latere veranderingen van de Outstanding Universal Value en de **state of conservation** van het Werelderfgoed kunnen worden gemeten en potentiële kwetsbaarheden kunnen worden geïdentificeerd. Het is ook nodig om rekening te houden met waarschijnlijke toekomstige veranderingen zonder de voorgestelde actie, zoals andere geplande projecten, plannen die in ontwikkeling zijn en nationale of regionale trends (bijvoorbeeld verbeterende luchtkwaliteit, toenemend verkeer, klimaatverandering). Dit kan een bespreking omvatten van veranderingen en bedreigingen die minder waarschijnlijk zijn, maar die een significant effect zouden hebben op het Werelderfgoed en de **Outstanding Universal Value** daarvan, bijvoorbeeld overstroming, conflict, ontheemding van de bevolking of aardverschuivingen. De bespreking van potentiële toekomstige veranderingen is met name nuttig voor het identificeren en evalueren van **cumulatieve effecten**, doordat duidelijk wordt in welke gevallen de effecten van een voorgestelde actie significanter worden doordat ze samenhangen met andere acties in het verleden, het heden en de voorzienbare toekomst.

→ Zie ook paragraaf 6.6.

Figuur 5.2. Invloedsgebied van een voorgestelde actie met betrekking tot de attributen van het Werelderfgoed. Een voorgestelde actie kan zelfs effect hebben op Outstanding Universal Value als hij niet binnen een Werelderfgoed of de bufferzone daaromheen plaatsvindt. Als dat het geval is, moet dit nog steeds worden beoordeeld. Het is ook belangrijk dat we ons bewust zijn van de wisselwerkingen tussen een Werelderfgoed en de bufferzone en wijdere setting daarvan.

4. De voorgestelde actie en alternatieven: De **voorgestelde actie** moet in detail worden beschreven, inclusief eventuele bijbehorende werkzaamheden zoals infrastructuur. Zo nodig moet meer informatie worden gezocht of aanvullende documentatie worden opgesteld om er zeker van te zijn dat de aard en volledige omvang van potentiële effecten van de actie kunnen worden begrepen, in het bijzonder hoe de actie van invloed zou kunnen zijn op de attributen die bijdragen aan de Outstanding Universal Value. Vaak is het nuttig om het **invloedsgebied** van de voorgestelde actie met betrekking tot de attributen van het Werelderfgoed in kaart te brengen (figuur 5.1). Er moeten alternatieven voor de voorgestelde actie worden overwogen om de meest duurzame optie vast te stellen die zowel het Werelderfgoed beschermt als de doelstellingen van de voorgestelde actie verwezenlijkt. Het niet doorgaan zou altijd een optie moeten zijn. Alternatieven moeten op dezelfde basis worden beoordeeld en vergeleken als de voorgestelde actie.

→ Zie ook paragraaf 6.3 en 6.7.

5. Effecten identificeren en voorspellen: In de fase van **scoping** wordt het bereik van effecten geïdentificeerd dat moet worden meegenomen in de effectbeoordeling. **Tool 2** laat zien hoe de effecten van een actie op de attributen van een Werelderfgoed kunnen worden geïdentificeerd: elk van de geïdentificeerde effecten moet in meer detail worden verkend in de effectbeoordeling. Het is belangrijk dat we ons tijdens het identificeren en voorspellen van effecten bewust blijven van hoe een Werelderfgoed verbonden is met zijn bufferzone en **wijdere setting** en dat het niet op zichzelf kan worden bekeken.

→ Zie ook paragraaf 6.8.

6. Effecten evalueren: Werelderfgoed moet altijd als een zeer kwetsbare omgeving worden gezien. Werelderfgoed wordt opgenomen in de lijst op voorwaarde dat het een plaats van Outstanding Universal Value voor de hele wereldbevolking is. Het internationale belang van **Outstanding Universal Value** en het feit dat de belanghebbenden wereldwijd zijn, moet worden meegewogen bij het evalueren van het belang van eventuele effecten. Effecten op Outstanding Universal Value en de attributen daarvan moeten afzonderlijk van overige erfgoedeffecten worden bekeken: een actie kan bijvoorbeeld een beperkt effect hebben op de erfgoed-/conserveringswaarden in het algemeen, maar een significant effect op de Outstanding Universal Value of andersom. Het is vaak nuttig om de mate van impact met een cijfer of rang aan te duiden, vooral in gevallen waarin er mogelijk minder schadelijke alternatieven zijn. Het is niet acceptabel om Outstanding Universal Value te verliezen, te schaden of te wijzigen, omdat Outstanding Universal Value onvervangbaar is. **Tool 3** levert meer informatie.

→ Zie ook paragraaf 6.9.

7. Beperking en verbetering Het is altijd beter om effecten op de attributen van een Werelderfgoed te voorkomen dan om ze te beperken. Elk verlies van of elke schade aan **Outstanding Universal Value** is onaanvaardbaar, wat betekent dat het herstellen, verminderen (tot minder ernstig, maar nog steeds significant) of compenseren van effecten niet geschikt is in de context van Werelderfgoed. Het kan echter mogelijk zijn het management van de Outstanding Universal Value te verbeteren, bijvoorbeeld door patrouilles te introduceren om illegale acties te voorkomen of door een bouwwerk dat het zicht op een Werelderfgoed verstoort te verwijderen.

In gevallen waarin de beschikbare gegevens of technologieën onvoldoende zijn om potentiële effecten op de Outstanding Universal Value te voorspellen, dient het **voorzorgsprincipe** te worden toegepast: er moeten alternatieven of passende schadebeperkende maatregelen worden geïdentificeerd die ervoor zorgen dat de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed nooit in gevaar komt. Dat kan betekenen dat moet worden besloten de voorgestelde actie niet uit te voeren als gevolg van gebrek aan informatie. Eventuele voorgestelde schadebeperkende maatregelen moeten op een zodanige manier kenbaar worden gemaakt dat ze kunnen dienen als planningsvoorwaarden voor de voorgestelde actie, en worden geïntegreerd in een toekomstige tenuitvoerleggingsstrategie (bijvoorbeeld een plan voor sociaal en milieubeheer).

→ Zie ook paragraaf 6.3 en 6.10.

8. Rapportage: Hoewel verschillende kenmerken van Werelderfgoed kunnen worden opgenomen in het effectbeoordelingsrapport (bijvoorbeeld biodiversiteit, landschap, erfgoed), moet er een afzonderlijk hoofdstuk zijn om de potentiële effecten van de voorgestelde actie op Werelderfgoed en **Outstanding Universal Value** te bespreken. Dit hoofdstuk moet:

- informatie geven over Outstanding Universal Value, attributen en overige erfgoed-/conserveringswaarden;
- alternatieven, vermijdende en schadebeperkende maatregelen aanbevelen, waarbij wordt uitgelegd hoe de relevante instanties deze kunnen gebruiken om i) voorwaarden voor goedkeuring te stellen en ii) ze te koppelen aan een toekomstige tenuitvoerleggingsstrategie;
- zo nodig aanbevelen de voorgestelde actie niet door te laten gaan als de effecten op de Outstanding Universal Value waarschijnlijk significant zullen zijn.

De niet-technische samenvatting van het effectbeoordelingsrapport moet belangrijke punten met betrekking tot Werelderfgoed bevatten.

→ Zie ook paragraaf 6.11.

9. Evaluatie: Het effectbeoordelingsrapport moet beschikbaar worden gesteld aan **rechthebbenden**, andere **belanghebbenden** en het algemene publiek. Indien het Werelderfgoedcomité hiertoe verzoekt of als de actie effect zou kunnen hebben op de Outstanding Universal Value van het Werelderfgoed, moet het effectbeoordelingsrapport worden ingediend bij het Werelderfgoedcentrum en worden geëvalueerd door de Adviesorganen. In alle gevallen waarin de potentiële effecten op de Outstanding Universal Value niet volledig zijn besproken, wordt de Lidstaat gevraagd de beoordeling te herzien.

→ Zie ook paragraaf 6.12.

10. Besluitvorming: Als onderdeel van hun plichten op grond van het **Werelderfgoedverdrag** wordt van **Lidstaten** verwacht dat zij besluiten over voorgestelde acties die een effect zouden kunnen hebben op Werelderfgoederen nemen met inachtneming van hun plichten op grond van het Werelderfgoedverdrag. De effectbeoordeling moet als informatiebron voor deze besluiten dienen. Een effectbeoordeling in het kader van Werelderfgoed is bedoeld om ervoor te zorgen dat de potentiële effecten van een voorgestelde actie op de Outstanding Universal Value volledig worden meegewogen in de besluitvorming, met het doel om deze uitzonderlijke plaatsen te beschermen. Voorgestelde acties die niet compatibel zijn met deze doelstelling mogen niet worden goedgekeurd. Indien een actie in grote lijnen compatibel wordt geacht met de bescherming van Werelderfgoed, moeten schadebeperkende maatregelen worden geïdentificeerd die specifiek bedoeld zijn om de Outstanding Universal Value te beschermen.

→ Zie ook paragraaf 6.13.

11. Follow-up: Mocht een voorgestelde actie worden goedgekeurd, dan moet er een duidelijke uitvoerings- en toezichtstrategie voor de schadebeperkende maatregelen worden geïdentificeerd in de effectbeoordeling. Voor een project van beperkte omvang (zoals een verbouwing van één gebouw) kan dit simpelweg een overeengekomen lijst van uitvoeringsaanbevelingen of beloften zijn. Voor complexere acties moeten de schadebeperkende maatregelen de basis vormen voor een concept **Environmental and Social Management Plan (ESMP)**, dat moet worden opgenomen in de aanbestedingsdocumenten van de initiatiefnemer als die aannemers werven. De effecten van de voorgestelde actie en de effectiviteit van de schadebeperkende maatregelen moeten ook worden gemonitord. De milieu- en erfgoedinstanties en het team management van het Werelderfgoed moeten toezicht houden op de informatie over effecten en schadebeperkende maatregelen met betrekking tot het Werelderfgoed. Het nationale contactpunt wordt ook geacht voor de follow-up van de tenuitvoerlegging van de besluiten van het Werelderfgoedcomité en de aanbevelingen van de Adviesorganen in dit verband te zorgen.

→ Zie ook paragraaf 6.14.

6. OP ZICHZELF STAANDE BEOORDELING VAN EFFECTEN OP OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE

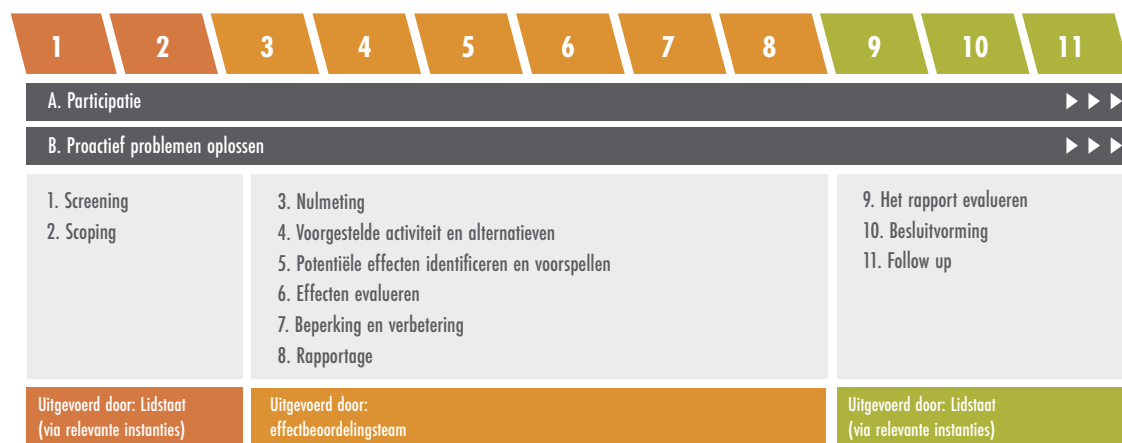
6.1 WAT ZIJN OP ZICHZELF STAANDE EFFECTBEOORDELINGEN?

In dit hoofdstuk wordt het proces van het uitvoeren van een op zichzelf staande effectbeoordeling van een **voorgestelde actie** die van invloed kan zijn op Werelderfgoed uitgelegd. Deze op zichzelf staande effectbeoordeling met betrekking tot **Outstanding Universal Value** en **andere erfgoed-/conserveringswaarden** wordt in deze Leidraad een **Heritage Impact Assessment** genoemd. Deze kan geschikt zijn als er geen bestaand systeem voor effectbeoordeling is of als er voor de voorgestelde actie op grond van de bestaande wetgeving geen effectbeoordeling vereist zou zijn. Voorbeelden van voorgestelde acties waarvoor mogelijk geen formele effectbeoordeling vereist is, maar die toch een significant effect kunnen hebben op Werelderfgoed zijn: verbreding van een weg, de bouw van een bezoekerscentrum, de verharding van de bodem in een gebied stroomopwaarts van het Werelderfgoed, of meerdere kleine projecten die leiden tot progressieve nadelige veranderingen in de **bufferzone** van een **Werelderfgoed**.

Deze Leidraad dient in combinatie met andere richtlijnen over effectbeoordeling worden gelezen.¹³ Een Heritage Impact Assessment kan worden uitgevoerd naast of worden verwerkt in andere vormen van beoordelingen, zoals is geïllustreerd in hoofdstuk 5.

De **effectbeoordeling** moet vroeg in de ontwikkeling van een voorgestelde actie beginnen en als basis dienen voor het volledige planningsproces. In dit hoofdstuk worden de verschillende stappen in het proces van het Heritage Impact Assessment besproken, zoals weergegeven in figuur 6.1. (Zie tabel 4.1 voor een overzicht van de stappen en ondersteunende discussievragen.) Hoewel effectbeoordeling eruit kan zien als een lineair proces, zullen de resultaten van veel van de stappen op een **iteratieve** manier van invloed zijn op de conclusies van eerdere stappen. Daarnaast moet gedurende het hele proces rekening worden gehouden met de participatie van **rechthebbers** en andere **belanghebbers** en met de beste manieren om negatieve effecten op de Outstanding Universal Value te voorkomen door middel van proactieve probleemoplossing, waaronder het overwegen van alternatieven en schadebeperkende maatregelen.

Proces van het beoordelen van potentiële effecten van een voorgestelde actie

Figuur 6.1. Het proces van een effectbeoordeling uitgevoerd voor Werelderfgoed.

13. Zie bijvoorbeeld <https://www.iaia.org/resources.php>.

6.2 PARTICIPATIE: HOE DIENEN DE RECHTHOUDERS, DE LOKALE GEMEENSCHAP EN ANDERE BELANGHEBBENDEN TE WORDEN BETROKKEN?

Het Werelderfgoedcomité erkent het kritieke belang van het betrekken van inheemse, traditionele en lokale gemeenschappen bij de besluitvorming over Werelderfgoed. Een van de strategische doelen van het Comité is het 'vergroten van de rol van gemeenschappen in de tenuitvoerlegging van het **Werelderfgoedverdrag**'. Nationale wetgeving en internationale financiële instellingen kunnen ook transparante effectbeoordelingsprocessen en publieke betrokkenheid bij de projectplanning eisen. Deze vereisten moeten als minimum worden gezien, maar uitgebreidere betrokkenheid van belanghebbenden is vaak nuttig. Deze kwestie wordt hier, aan het begin van het effectbeoordelingsproces, besproken omdat de toepasselijkheid ervan voor elke stap zou moeten worden bepaald.

6.2.1 RECHTHEBBENDEN EN ANDERE BELANGHEBBENDEN IDENTIFICEREN

De participatie van rechthebbenden, lokale gemeenschappen en andere **belanghebbenden** (zie kadertekst 6.1) bij de effectbeoordeling zou in een vroeg stadium moeten beginnen en gedurende het hele proces door moeten gaan. Er moet aan het begin een schema worden opgesteld waarin de verschillende groepen worden gedefinieerd en wordt beschreven hoe zij zich verhouden tot het Werelderfgoed en de **voorgestelde actie**, hun rechten en zorgen en hun rol in de besluitvorming. Dat helpt bepalen hoe en wanneer zij moeten worden betrokken en geraadpleegd. Er moet ook een evenwichtige verdeling van genders, leeftijden, etniciteiten en andere relevante aspecten worden bepaald en het schema moet factoren erkennen die evenwichtige participatie kunnen beperken en de participatieaanpak aanpassen om daar rekening mee te houden.

Kader 6.1. Rechthebbenden en andere belanghebbenden bij effectbeoordeling

In het kader van Werelderfgoed gelden de volgende definities:

- **Rechthebbende** zijn degenen die wettelijke rechten of gewoonterechten hebben op de erfgoedplek.
- **Inheemse volken** zijn erfgenamen en beoefenaren van unieke culturen en manieren om met mensen en de omgeving om te gaan. Ze hebben sociale, culturele, economische en politieke karakteristieken behouden die zich onderscheiden van die van de dominante samenlevingen waarin ze leven. De Verklaring over de rechten van inheemse volken van de Verenigde Naties stelt dat inheemse volken recht hebben op vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming voordat een project dat van invloed is op hun grond of gebied of andere hulpbronnen wordt goedgekeurd.
- **Lokale gemeenschappen** zijn groepen mensen die een rechtstreekse band met de erfgoedplek hebben. Ze kunnen uiteenlopen van inheemse of traditionele volken tot groepen lokale mensen die in een erfgoedplek wonen of werken of er op een andere manier mee verbonden zijn. Deze band kan materieel of immaterieel of spiritueel zijn en bestaat vaak alle lange tijd?
- **Milieu- en erfgoedinstanties** zijn de overheidsinstanties die de verantwoordelijkheid hebben voor en specialistische kennis hebben over de bescherming van het culturele en natuurlijke erfgoed.
- **Overige relevante instanties** kunnen gemeentelijke of regionale overheden zijn, waaronder andere landen.
- **Overige belanghebbenden** (individueen, groepen van individuen, organisaties etc.) kunnen directe of indirecte belangen en zorgen hebben met betrekking tot erfgoederen, maar hebben hier mogelijk geen wettelijk of maatschappelijk erkend recht op; het voorgestelde project kan effect op hen hebben en ze kunnen er belangen in hebben. Belanghebbenden kunnen worden vertegenwoordigd door organisaties, waaronder niet-gouvernementele organisaties. In het geval van effectbeoordelingen zullen er ook andere belanghebbenden zijn die belang hebben bij of effect ondervinden van de voorgestelde actie.

Rechthebbenden, **milieu- en erfgoedinstanties** en bepaalde belangrijke belanghebbenden zullen een grotere rol in het beoordelingsproces spelen dan anderen en moeten rechtstreeks worden benaderd om er zeker van te zijn dat ze in een vroeg stadium bij het project betrokken worden. Rechthebbenden kunnen rechten hebben die van invloed zijn op de vraag of en zo ja hoe de voorgestelde actie doorgang kan vinden. Inheemse volken hebben recht op vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming; dit geldt specifiek voor Werelderfgoedprocedures en moet ook worden overwogen voor overige belanghebbenden.¹⁴ Mogelijk vereist de wet dat milieu- en erfgoedinstanties formeel worden geraadpleegd.

6.2.2 HET BETREKKEN VAN RECHTHEBBENDEN EN ANDERE BELANGHEBBENDEN

Informatie over de **voorgestelde actie** en de effecten daarvan moet op een duidelijke en tijdige manier worden gedeeld met al deze groepen en zij moeten de gelegenheid krijgen om een bijdrage te leveren aan het begrip van de **erfgoed-/conserveringswaarden**, vraagstukken aan de orde te stellen, op een zinvolle manier alternatieven te bespreken en maatregelen voor te stellen om eventuele effecten te beperken. De aard, omvang en frequentie van de betrokkenheid moet evenredig zijn aan de aard en schaal van de voorgestelde actie, de potentiële risico's en effecten daarvan en de groep die bij het project wordt betrokken.

Technieken voor betrokkenheid zijn onder meer het geven van workshops om de nulmeting te bepalen en alternatieven te identificeren/beoordelen, omwonenden betrekken bij een besluitvormingspanel, of ten minste informatie over de voorgestelde actie verstrekken en toelichten, met de mogelijkheid om daarop te reageren.¹⁵ 'Actievere' technieken die gemeenschappen zeggenschap geven en wederzijdse communicatie bevorderen hebben in het algemeen de voorkeur boven 'passievere' technieken waarbij alleen informatie wordt gegeven over de voorgestelde actie (figuur 6.2), hoewel er ook zorgvuldig moet worden nagedacht over **factoren** zoals de opzet van eventuele workshops of inspraakgroepen. Het is belangrijk dat de communicatie met **rechthebbenden**, lokale gemeenschappen en andere **belanghebbenden** plaatsvindt in relevante gemeenschapstalen en met cultureel passende methoden.

Figuur 6.2. Methoden voor het betrekken van rechthebbenden, lokale gemeenschappen en overige belanghebbenden. Betrokkenheid kan gedurende een effectbeoordeling verschillende vormen aannemen. Er zullen verschillende benaderingen nodig zijn voor verschillende personen en groepen, maar technieken die mensen een actievere rol geven zijn in het algemeen te verkiezen boven passieve informatieverstrekking.

14. Vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming is ook een beginsel in de Guidance on Developing and Revising World Heritage Tentative Lists, <https://whc.unesco.org/document/184566> Vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming is ook een beginsel in de Guidance on Developing and Revising World Heritage Tentative Lists.

15. Aanvullende informatiebronnen over openbare participatie zijn onder meer André et al. (2006), IAPP (z.j.), IDB (2019), IFC (2007) en UNECE (2015).

Het uiteindelijke effectbeoordelingsrapport (paragraaf 6.11) dient een bijlage te hebben die de volgende informatie bevat:

- Een overzicht van wie er zijn geraadpleegd en waarom;
- Een uitleg van de gebruikte participatietechnieken;
- Een samenvatting van de tijdens de raadpleging ontvangen zienswijzen en een uitleg van de wijzigingen die naar aanleiding daarvan zijn aangebracht;
- Indien van toepassing, een verklaring waarom er geen wijzigingen zijn aangebracht.

6.3 PROACTIEVE PROBLEEMOPLOSSING

Effectbeoordeling biedt een gelegenheid om creatief na te denken over de voorgestelde actie en mogelijk een bijdrage te leveren aan duurzame ontwikkeling.

Zoals is weergegeven in figuur 6.3, omvat dit het identificeren van bredere alternatieven en specifiekere schadebeperkende maatregelen om:

- de negatieve effecten volledig te vermijden of zodanig te beperken dat er geen zorgen meer zijn met betrekking tot het Werelderfgoed;
- positieve effecten te creëren of te versterken.

Negatieve effecten op de **Outstanding Universal Value** moeten altijd volledig worden vermeden, aangezien de Outstanding Universal Value van een **Werelderfgoed** onvervangbaar is en schade aan de Outstanding Universal Value onaanvaardbaar. Dit moet niet worden beperkt tot één stap in het effectbeoordelingsproces: om tot de best mogelijke resultaten voor het Werelderfgoed en de algemene duurzaamheid te komen, kan gedurende de hele beoordeling een probleemoplossende benadering worden gehanteerd. Alternatieven komen uitgebreider aan bod in paragraaf 6.7 en beperking van effecten in de paragrafen 6.9 en 6.10.

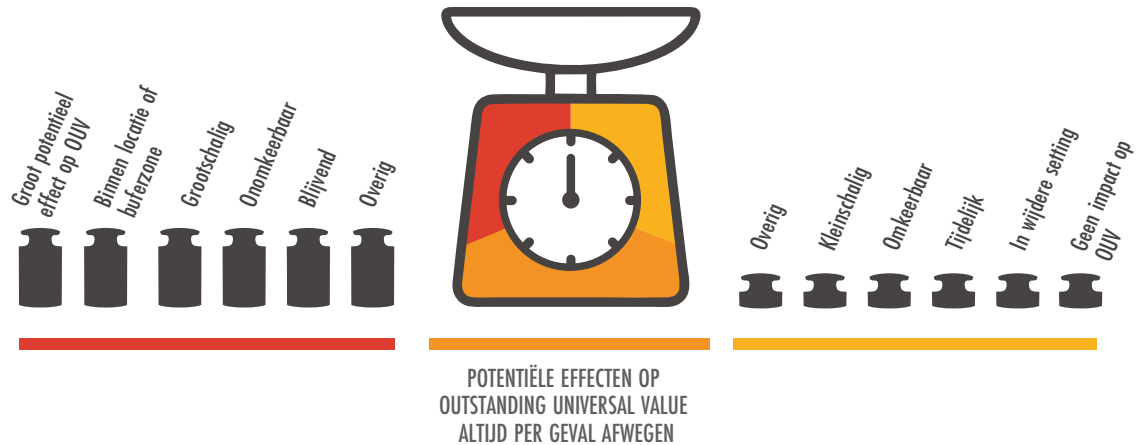
Figuur 6.3. Beste werkwijze voor het overwegen van alternatieven en schadebeperkende maatregelen. Negatieve effecten op de Outstanding Universal Value kunnen worden voorkomen door gedurende het hele proces alternatieven en schadebeperkende maatregelen te overwegen. Daarnaast omvatten de beste werkwijzen het minimaliseren van overige effecten en het verbeteren van het ontwerp om sterkere positieve effecten te bereiken.

6.4 SCREENING: IS EEN EFFECTBEOORDELING NODIG?

De eerste stap in het proces van **effectbeoordeling** is bepalen of er een beoordeling nodig is. Dit wordt ‘**screening**’ genoemd en leidt tot een screeningbesluit. Elke voorgestelde actie moet in een zo vroeg mogelijk stadium worden bestudeerd om te begrijpen of het waarschijnlijk is dat hij effect zal hebben op de **Outstanding Universal Value** en **andere erfgoed-/conserveringswaarden** van een Werelderfgoed. Als uit het screeningsproces blijkt dat een **voorgestelde actie** mogelijk negatieve effecten heeft, is een effectbeoordeling vereist en dient de initiatiefnemer te worden aangemoedigd de voorgestelde actie te herzien en zo nodig aan te passen om deze effecten te voorkomen of minimaliseren.

Screening omvat een beschouwing van het type, de omvang en de karakteristieken van de voorgestelde actie, de gevoeligheid van de omgeving waarin de actie is voorzien en de mogelijke effecten die te verwachten zijn (figuur 6.4). Niet alleen grootschalige projectontwikkelingen en voorgestelde acties in de buurt van Werelderfgoederen vereisen een effectbeoordeling. Aangezien **Werelderfgoederen** van internationaal belang zijn, zou voor elke voorgestelde actie die effect zou kunnen hebben op de Outstanding Universal Value van het Werelderfgoed een effectbeoordeling vereist moeten zijn, ongeacht de omvang of locatie - binnen de locatie, de **bufferzone** ervan of de **wijdere setting** (zie paragraaf 3.2). Voor een reeks kleinere voorgestelde acties die op zichzelf misschien geen effectbeoordeling vereisen, moet mogelijk ook worden nagegaan of ze indirecte en **cumulatieve effecten** op een Werelderfgoed hebben.

De screeninganalyse moet nagaan of de voorgestelde actie effect zou kunnen hebben op de waarden en attributen die de basis voor de Outstanding Universal Value vormen. (Zie paragraaf 3.2.) Het begrijpen van een Werelderfgoed zou dus moeten beginnen met een analyse van de **Verklaring van (Statement of) Outstanding Universal Value (Verklaring van Uitzonderlijke Universele Waarde)** ervan om de waarden en attributen te identificeren. Tool 1 levert een gestructureerde benadering voor het identificeren van waarden en attributen op basis van een verklaring van Outstanding Universal Value.

Figuur 6.4. Factoren waarmee rekening moet worden gehouden bij een screening voor effectbeoordeling in het kader van Werelderfgoed. Potentiële effecten op Outstanding Universal Value moeten expliciet worden bekeken.

Indien uit de screeningfase blijkt dat er geen effectbeoordeling nodig is, dient de initiatiefnemer een **screeningsrapport** op te stellen op basis van de bestaande informatie, waarin het volgende is vastgelegd:

1. De naam van het Werelderfgoed en een kaart waarop de begrenzing, bufferzone en (indien van toepassing) de bredere setting zijn weergegeven;
2. De verklaring van Outstanding Universal Value van het Werelderfgoed;
3. De waarden die het Werelderfgoed vertegenwoordigt;
4. De attributen waarop elke waarde is gebaseerd;
5. Voor elk attribuut: of de voorgestelde actie een significant effect zal hebben op dat attribuut of niet. Als hier twijfel over bestaat, dient een voorzichtige aanpak te worden gekozen.

Het Werelderfgoedcomité heeft besloten dat twee acties nooit compatibel zijn met de status van Werelderfgoed: winningsacties¹⁶ en de aanleg van dammen met grote reservoirs.¹⁷ De International Council on Mining and Metals heeft een 'no-go-commitment' afgegeven om geen exploratie of exploitatie van olie, gas of mineralen uit te voeren in Werelderfgoederen en ervoor te zorgen dat acties die grenzen aan Werelderfgoederen niet oncompatibel zijn met de Outstanding Universal Value. De International Hydropower Association heeft een soortgelijke 'no-go-commitment' [toezegging tot het niet laten doorgaan] voor Werelderfgoed gedaan en een 'verbintenis van zorgplicht'.¹⁸ Vooraanstaande wereldwijde bedrijven hebben zich bij deze belofte aangesloten, waaronder mijnbouw-, olie- en gasbedrijven, verzekeringsmaatschappijen en banken. Een aanbeveling om voorgestelde acties van dit type niet uit te voeren kan dus al in de screeningfase worden gedaan. Daarnaast is voor een voorgestelde dam die effect zou kunnen hebben op Werelderfgoederen die binnen hetzelfde rivierbekken liggen altijd een beoordeling vereist om effecten op de Outstanding Universal Value te voorkomen.

16. <https://whc.unesco.org/en/extractive-industries/>

17. <https://whc.unesco.org/en/decisions/6817>

18. <https://whc.unesco.org/en/news/2335>

Het Werelderfgoedcomité kan ook een effectbeoordeling verzoeken, bijvoorbeeld nadat het Comité een kennisgeving van een voorgestelde of lopende actie heeft ontvangen via het Werelderfgoedcentrum van UNESCO, in overeenstemming met **artikel 172 of 174** van de *Operational Guidelines*. Als het Comité een effectbeoordeling verzoekt, wordt dit de verantwoordelijkheid van de betreffende Lidstaat. **Lidstaten** kunnen het screeningsproces gebruiken als een gelegenheid om het Werelderfgoedcentrum van UNESCO proactief te informeren over voorgestelde actie die effect zouden kunnen hebben op de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed, in overeenstemming met artikel 172 van de *Operational Guidelines* (hoofdstuk 3.3). Het **nationale contactpunt** wordt ook geacht voor de follow-up van de tenuitvoerlegging van de besluiten van het Werelderfgoedcomité en de aanbevelingen van de **Adviesorganen** in dit verband te zorgen.

6.5 SCOPING: WAT MOET ER WORDEN BEOORDEELD?

Zodra de noodzaak van een **effectbeoordeling** is vastgesteld (paragraaf 6.4), is de eerste stap de **reikwijdte of scope** bepalen. Die bepaalt wat de effectbeoordeling moet bevatten en beschrijft de verwachte resultaten. De reikwijdte moet worden opgesteld in overleg met **rechthebbenden**, lokale gemeenschappen en belangrijke **belanghebbenden** (paragraaf 6.2). Als de fase van **scoping** correct wordt uitgevoerd, kan deze een sterke basis vormen voor het daaropvolgende effectbeoordelingsproces, waardoor tijd en geld wordt bespaard en ervoor wordt gezorgd dat de effectbeoordeling zich effectief richt op de belangrijkste kwesties. Het scopingdocument kan in een later stadium opnieuw worden gebruikt om de kwaliteit van de effectbeoordeling en het uiteindelijke rapport te evalueren.

Bij de screening wordt een voorlopig beeld gevormd van alle kwesties die relevant zijn voor een effectbeoordeling. Om herhalingen in latere delen van deze Leidraad te voorkomen, beschrijft deze paragraaf alleen de gebieden die volledig moeten worden beschouwd.

In het kader van Werelderfgoed moet de scope het volgende omvatten:

- Significante **gegevens** die moeten worden verzameld, in het bijzonder hiaten in de gegevens die moeten worden opgevuld.
- Te verwachten significante **effecten** (paragraaf 6.7 en 6.8). Dit kan worden gedaan door informatie over het Werelderfgoed en de bufferzone en wijdere setting ervan te combineren met gegevens over de voorgestelde actie. Erfgoed in het algemeen moet worden behandeld, plus de attributen die de Outstanding Universal Value overbrengen en andere erfgoed-/conserveringswaarden (paragraaf 6.6). In verschillende fasen van het project kunnen verschillende effecten optreden (d.w.z. bouw, exploitatie, ontmanteling). Verbanden tussen attributen van Outstanding Universal Value en omgevingsaspecten moeten ook worden geïdentificeerd en beschreven, want daardoor kan rekening worden gehouden met de verbanden tussen directe en indirecte effecten. Naarmate de beoordeling vordert kunnen effecten worden toegevoegd aan of verwijderd uit de reikwijdte.
- Het **geografische gebied** van de effectbeoordeling. Dit omvat het Werelderfgoed, de bufferzone indien aanwezig en mogelijk de wijdere setting. Het kan nuttig zijn om de attributen van Outstanding Universal Value vast te leggen op dezelfde kaart als het gebied dat effecten van de voorgestelde actie ondervindt. Op die manier kan een geografisch gebied worden gedefinieerd waarop de effectbeoordeling zich zal richten.
- Het **tijdsbestek** waarnaar de effectbeoordeling zal kijken. Het kan nodig zijn dit te baseren op relevante omgevingscycli, zoals de trek van wilde dieren of seizoensgebonden culturele acties, zoals landbouwpraktijken of rituelen.
- Een eerste identificatie van **alternatieven** voor de voorgestelde actie (paragraaf 6.3). Het doel is de meest milieuvriendelijke optie te vinden om de doelstellingen van de voorgestelde actie te bewerkstelligen en tegelijkertijd de Outstanding Universal Value en andere erfgoed-/conserveringswaarden te beschermen. De optie om niet door te gaan met de voorgestelde actie ('geen project') moet altijd worden overwogen.

Het hieruit volgende **scopingrapport** (tabel 6.1) bepaalt de opdracht voor de volledige effectbeoordeling. Dit moet evenredig zijn aan de **voorgestelde actie**: voor een klein project kan het voldoende zijn een kort modeldocument op te stellen waarin de relevante informatie moet worden ingevuld, terwijl een groot infrastructuurproject of belangrijk ontwikkelingsplan om een grondig, gedetailleerd rapport vraagt.

Tijdens het proces van scoping kan duidelijk worden dat een voorgestelde actie oncompatibel is met Werelderfgoed of juist geen significante negatieve effecten op Outstanding Universal Value zal hebben. In deze gevallen moet deze conclusie duidelijk worden beschreven in het scopingdocument en kunnen de bevoegde instanties zonder verdere beoordeling een besluit nemen. De resultaten van de scoping moeten worden gedeeld met het **Werelderfgoedcentrum** van UNESCO, vooral in die gevallen waarin kan worden aangetoond dat een verdere beoordeling niet nodig is.

Tabel 6.1 Voorgestelde inhoud van een scopingrapport

<p>Het Werelderfgoed en de waarden en attributen ervan → Paragraaf 6.6</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Verklaring van Outstanding Universal Value (in de meeste gevallen online beschikbaar). • Voorlopige identificatie van materiële en immateriële attributen die de Outstanding Universal Value overbrengen. • Samenvatting van de overige erfgoed-/conserveringswaarden van nationaal of lokaal belang van het Werelderfgoed, in het bijzonder die waarden die: <ul style="list-style-type: none"> • sterke wisselwerkingen hebben met de Outstanding Universal Value • mogelijk ook effect ondervinden van de voorgestelde actie • essentieel zijn voor het management en de bescherming van het Werelderfgoed • Gebieden waar informatie ontbreekt die nodig is om de beoordeling te kunnen uitvoeren.
<p>Beleidscontext → Paragraaf 6.6</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wettelijke bepalingen, beleid, besluitvormingskaders en normen met betrekking tot erfgoed. • In hoeverre de voorgestelde actie in overeenstemming is met de bestaande wettelijke bepalingen, bestuursafspraken en het managementsysteem voor het Werelderfgoed.
<p>De voorgestelde actie → Paragraaf 6.7 en 6.3</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Beschrijving van de voorgestelde actie, op basis van beschikbare informatie, waaronder een kaart waarop de locatie en voetafdruk ervan is weergegeven. • Gerechtaardigde noodzaak van de voorgestelde actie. Indien het type voorgestelde actie niet compatibel is volgens het Werelderfgoedcomité (d.w.z. winningsacties en de aanleg van dammen met grote reservoirs) moet dit worden vermeld. • Eerste identificatie van mogelijke alternatieven, waaronder de optie om niet door te gaan met de voorgestelde actie (de optie 'geen project').
<p>Nulmeting → Paragraaf 6.6 en 6.7</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het Werelderfgoed, de bufferzone en de bredere setting. • Specifieke plekken van materiële attributen. • Specifieke plekken waar immateriële attributen plaatsvinden (in het geval van acties of processen die worden weerspiegeld in fysieke kenmerken van het Werelderfgoed). • Relatie met belangrijke rechthebbenden, lokale gemeenschappen of belanghebbenden (waar ze wonen, werken, zich verplaatsen, gebruikspatronen, etc.).
<p>Identificatie van potentiële effecten → Paragraaf 6.8</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Potentiële effecten van de voorgestelde actie op de attributen van het Werelderfgoed. • Potentiële maatschappelijke kwesties die effect kunnen hebben op: <ol style="list-style-type: none"> i) de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed en ii) rechthebbenden, lokale gemeenschappen en belanghebbenden die verbonden zijn met de erfgoedplek • Het gebied waarop de effectbeoordeling zich richt, d.w.z. het gebied dat effect zou kunnen ondervinden van de voorgestelde actie, dat groter kan zijn dan het Werelderfgoed en de bufferzone daarvan en de bredere setting en zelfs meer kan omvatten. • Het tijdsbestek waarin de effecten kunnen plaatsvinden, opgesplitst in fasen (bouw, exploitatie, etc.).
<p>Methodologie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Voorgestelde methodologie voor de effectbeoordeling. (Deze Leidraad kan als basis dienen.) De aanpak moet worden toegesneden op het type Werelderfgoed, de Outstanding Universal Value en overige erfgoed-/conserveringswaarden ervan, de voorgestelde actie, de potentiële effecten daarvan en de attributen waarop de effecten van toepassing zijn. • Vaardigheden en competenties waarover het team dat de effectbeoordeling gaat uitvoeren moet beschikken, waaronder gebieden waarin specialistische input nodig is.
<p>Rechthebbenden en belanghebbenden → Paragraaf 6.2</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Eerste identificatie van de rechthebbenden, lokale gemeenschappen en belanghebbenden die moeten worden betrokken bij het proces van effectbeoordeling (waarbij duidelijk moet worden gemaakt dat dit een doorlopend proces is). • Eventuele specifieke vereisten om volledige participatie van bepaalde rechthebbenden of belanghebbenden mogelijk te maken.
<p>Tijdsbestek</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Een kalender voor het hele effectbeoordelingsproces, inclusief deadlines voor rapportage en raadpleging, waarin voldoende tijd is gereserveerd voor processen van het Werelderfgoedverdrag (minimaal twee jaar).

6.6 NULMETING

De huidige toestand van het **Werelderfgoed** en de **Outstanding Universal Value** en **attributen** ervan wordt als nulmeting gebruikt tijdens de volgende fasen van de **effectbeoordeling** (paragraaf 6.8), waarin de toekomst van het Werelderfgoed met en zonder de **voorgestelde actie** wordt vergeleken. De nulmeting kan ook worden gebruikt als referentiepunt om de situatie tijdens en na de realisatie van een project te monitoren om ervoor te zorgen dat het **erfgoed** wordt beschermd.

6.6.1 HET VERLEDEN, HET HEDEN EN DE (VERMOEDELIJKE) TOEKOMSTIGE SITUATIE BESCHRIJVEN

In de fasen van **scoping** zou bepaald moeten zijn welke en hoeveel informatie nodig is voor de nulmeting. De nulmeting moet de huidige toestand beschrijven van de Outstanding Universal Value en overige erfgoed-/conserveringswaarden en de **attributen** die deze overbrengen, zowel binnen het Werelderfgoed als in de bufferzone en de **wijdere setting**. Deze analyse kan op een veel grotere schaal worden uitgevoerd dan een normale erfgoedbeoordeling: hij kan bijvoorbeeld beschrijvingen van migratieroutes van dieren, de lokale geologie of culturele gebruiken omvatten als dat attributen zijn die de Outstanding Universal Value ondersteunen. De nulmeting moet ook eventuele **andere erfgoed-/conserveringswaarden** van het Werelderfgoed beschrijven: relevante toekenningen op internationaal, nationaal en lokaal niveau binnen het onderzoeksgebied, waarom deze zijn toegekend en hun gevoeligheden. In kadertekst 6.2 is een overzicht gegeven van mogelijke bronnen van gegevens voor de nulmeting.

Kader 6.2. Mogelijke bronnen van gegevens over de uitgangssituatie

- Nominatiedossier en andere documenten met betrekking tot de registratie van het Werelderfgoed, waaronder de verklaring van Outstanding Universal Value
- Acties voor het betrekken van rechthebbenden, lokale gemeenschappen en overige belanghebbenden
- Bureauonderzoeken
- In kaart brengen van culturele aspecten¹⁹
- Etnografische studies
- Locatiebezoeken
- Gebouwonderzoeken
- In kaart brengen van stedelijk erfgoed
- Sociaal-economische studies
- Bezoekersenquête/-onderzoeken
- Transportbeoordeling
- Studies naar landschapskenmerken
- Geologische onderzoeken
- Onderzoeken naar ecologie/biodiversiteit
- Onderwateronderzoeken
- Meting van ecosysteemdiensten
- Nulmeting van omgevingsgeluid
- Evaluaties van bodemkwaliteit
- Onderzoeken naar bodemverontreiniging
- Beoordelingen van de luchtkwaliteit
- Vervuilingsmonitoring
- Beoordelingsrapporten van herstelwerkzaamheden na natuurrampen

19. Zie bijvoorbeeld <https://bangkok.unesco.org/content/cultural-mapping>

Het is ook nuttig om terug te gaan naar de toestand van het Werelderfgoed op het moment dat die op de lijst is geplaatst: zo kan de nulmeting met betrekking tot de Outstanding Universal Value, attributen en **state of conservation** van het Werelderfgoed worden bepaald. Eventuele veranderingen die hebben plaatsgevonden nadat de locatie op de lijst is geplaatst en daaruit volgende kwetsbaarheden kunnen op die manier worden geïdentificeerd.

Het is ook nodig om rekening te houden met waarschijnlijke toekomstige veranderingen zonder de **voorgestelde actie**, zoals andere geplande projecten, plannen die in ontwikkeling zijn en nationale of regionale trends (bijvoorbeeld verbeterende luchtkwaliteit, toenemend verkeer, klimaatverandering). Dit kan een bespreking omvatten van minder waarschijnlijke veranderingen en bedreigingen die een significant effect zouden hebben op het Werelderfgoed en de Outstanding Universal Value daarvan, bijvoorbeeld overstroming, conflict, ontheemding van de bevolking, aardverschuivingen of reconstructie. Deze analyse van waarschijnlijke en mogelijke toekomstige veranderingen is met name nuttig voor het identificeren en evalueren van **cumulatieve effecten** (paragraaf 6.9), doordat duidelijk wordt in welke gevallen de effecten van een voorgestelde actie significanter worden als ze worden gecombineerd met andere acties in het verleden, het heden en de voorzienbare toekomst.

6.6.2 AANVULLENDE ONDERZOEKEN UITVOEREN

Zodra de bestaande informatie is verzameld en geanalyseerd, moeten eventuele relevante hiaten in de gegevens worden opgevuld. Het kan nodig zijn nieuwe nulmetingen uit te voeren. Er moet een rigoureuze methodologie worden ontwikkeld voor het verzamelen van aanvullende informatie, waaronder een duidelijk geografisch en temporeel bereik, en deze moet in het definitieve rapport worden beschreven. Er moet ook worden nagedacht over de timing van de nulmetingen. In natuurlijke plekken zullen bijvoorbeeld seizoensgebonden veranderingen zoals paar- broed- en trekpatronen van diersoorten, weerpatronen e.d. van invloed zijn op de nauwkeurigheid van de gegevens die worden verzameld, afhankelijk van de timing van de onderzoeken. Culturele plekken kunnen ook invloed ondervinden van seizoensverschijnselen zoals landbouwcycli, festiviteiten of toerisme, die op het juiste moment moeten worden gemeten.

6.6.3 HET WETS- EN MANagementsYStEEM BEGRIPpen

De **waarden** en **attributen** van een Werelderfgoed worden beschermd door een systeem van wettelijke bepalingen, beleid en normen en een managementsysteem van erfgoedbestuur. Idealiter hebben dergelijke systemen ook voordelen voor de samenleving als geheel. Analyse van het erfgoedbeleid en het geldende bestuurs- en managementsysteem voor erfgoed kan de resultaten van een effectbeoordeling aanzienlijk verbeteren door de context waarbinnen de nieuwe **actie** wordt voorgesteld te verduidelijken. Bij de nulmetingsanalyse moet worden geëvalueerd in hoeverre de voorgestelde actie met dit bestaande beleid in overeenstemming is. De **voorgestelde actie** moet in overeenstemming zijn met de relevante wetgeving en plannen: de effectbeoordeling moet uitleggen of dit het geval is en zo niet, waarom niet.

De beleidscontext kan worden afgeleid door de nationale, regionale en lokale beleidslijnen en plannen voor landgebruik met betrekking tot **erfgoed** en de attributen die de **Outstanding Universal Value** van het Werelderfgoed ondersteunen te evalueren. Eventuele eerdere rapporten van adviserende of Reactive Monitoring missies, effectbeoordelingen met betrekking tot het Werelderfgoed en SEA's die zijn opgesteld voor plannen en beleidslijnen die de context voor de voorgestelde actie bepalen, moeten ook worden geëvalueerd. Dit kan alternatieven op strategisch niveau identificeren en duidelijk maken waarom deze wel of niet zijn gekozen, verwachte schadebeperkende maatregelen, redenen waarom eerdere acties zijn goedgekeurd of geweigerd en **cumulatieve effecten** die verergerd of beperkt kunnen worden door de voorgestelde actie.

Typen bestuur en erfgoedmanagement variëren aanzienlijk van land tot land en soms zelfs van plek tot plek, doordat ze gebaseerd zijn op uiteenlopende wettelijke en institutionele kaders op lokaal, nationaal of internationaal niveau en op een verscheidenheid aan bronnen (IUCN, 2013a). De verantwoordelijkheid voor de onderdelen van één Werelderfgoed kan bij een overheidsinstantie, niet-gouvernementele organisatie, organisatie van een inheems volk of de particuliere sector liggen. Die organisatie of persoon kan de erfgoedplekken actief beheren of alleen toezicht houden op anderen die dit doen door wetgeving op te leggen en te handhaven.

Het managementsysteem op het **Werelderfgoed** kan worden geanalyseerd op basis van documenten die zijn opgesteld voor Werelderfgoeddoeleinden, waaronder het nominatiedossier, besluiten van het Comité, rapporten over de state of conservation, missierapporten en periodieke rapportage. Er bestaan diverse richtlijnen over het uitvoeren van een dergelijke analyse, bijvoorbeeld *Enhancing our Heritage* (UNESCO, 2008) en deel 4 van *Managing Cultural World Heritage* (UNESCO, 2013). Bij een dergelijke analyse dient het volgende te worden geïdentificeerd:

- Alle relevante rechthebbenden, lokale gemeenschappen en belanghebbenden die bij het proces van effectbeoordeling betrokken moeten worden (paragraaf 6.2), om er zeker van te zijn dat de besluitvorming gebaseerd wordt op consensus en een beter begrip van het Werelderfgoed
- Bestaande beleidslijnen en plannen die van invloed zijn op de voorgestelde actie en erfgoedbescherming. Dit kan leiden tot aanbevelingen die beter overeenstemmen met wettelijke processen en operationele capaciteiten en effectiever ten uitvoer kunnen worden gelegd
- Of de voorgestelde actie in overeenstemming is met bestaande beleidslijnen en plannen
- Sterke en zwakke punten van het managementsysteem die kunnen leiden tot grotere positieve of kleinere negatieve effecten op het Werelderfgoed. Bewustzijn hiervan helpt bij het formuleren van beter geïnformeerde aanbevelingen en het bereiken van betere resultaten. Dit kan ook proactieve verbeteringen van het managementsysteem identificeren die de risico's voor toekomstige voorstellen zouden kunnen verkleinen
- Managementmechanismen die kunnen helpen de aanbevelingen van het effectbeoordelingsrapport succesvol ten uitvoer te leggen en de situatie daarna te monitoren.

6.7 DE VOORGESTELDE ACTIE EN ALTERNATIEVEN

6.7.1 DE VOORGESTELDE ACTIVITEIT BEGRIJPEN

Hoewel de voorgestelde actie in eerste instantie wordt verkend tijdens de **screening** (paragraaf 6.4) en **scoping** (paragraaf 6.5), is er veel gedetailleerdere informatie nodig voor de **effectbeoordelingsrapport**. De hoeveelheid informatie moet overeenkomen met de schaal en omvang van de **voorgestelde actie**. Er moet rekening worden gehouden met alle fasen van de levenscyclus van de voorgestelde actie (figuur 6.5) om precies te begrijpen wat er gaat gebeuren (direct en indirect), hoe dit gaat gebeuren en wanneer. Het is ook belangrijk om te begrijpen of er bijbehorende faciliteiten of infrastructuraanpassingen nodig zijn om de voorgestelde actie te ondersteunen, bijvoorbeeld de aanleg van een toegangsweg of de installatie van energietoevoer, want deze moeten worden meegenomen in de beoordeling.

Figuur 6.5. Fasen in de levenscyclus van een voorgestelde actie. Een effectbeoordeling moet de volledige levenscyclus van een voorgestelde actie omvatten, want effecten op de Outstanding Universal Value kunnen in elke fase optreden.

De precieze locatie van alle kenmerken van de voorgestelde actie moet duidelijk zijn en in kaart worden gebracht, in het bijzonder de relatie ervan met het **Werelderfgoed** (bijvoorbeeld binnen het Werelderfgoed, binnen de bufferzone, stroomopwaarts van het Werelderfgoed, etc.), inclusief alle onderdelen. Kadertekst 6.3 geeft een checklist voor de projectbeschrijving. Het kan nodig zijn aanvullende specialistische documentatie te laten opstellen (bijvoorbeeld een fotomontage) om aspecten van een voorgestelde actie te begrijpen die van invloed zouden kunnen zijn op de Outstanding Universal Value.

Kader 6.3 Checklist voorgestelde actie

De informatie die nodig is om een voorgestelde actie te begrijpen zal variëren, maar omvat meestal het volgende:

- De noodzaak van de voorgestelde actie en de doelstellingen ervan
- De overwogen alternatieven, waaronder 'geen project'
- Beschrijving van de voorgestelde actie (waaronder, indien van toepassing, hoe deze zal worden gebouwd en geëxploiteerd)
- Locatie(s) en route van de voorgestelde actie (op een kaart)
- Het type en de duur van de voorgestelde actie
- Beschrijving van de fysieke karakteristieken van de voorgestelde actie (voor alle fasen van de levenscyclus)
- Opzet en ontwerp van alle onderdelen van het project (waaronder tekeningen, visualisaties, etc.)
- De aard en hoeveelheid van eventuele natuurlijke hulpbronnen die nodig zijn tijdens alle fasen van het project
- Bronnen en hoeveelheden van residuen, emissies, verontreinigingen en overige verstoringen gedurende alle projectfasen
- Veiligheidskwesties
- Toegang en vereist transport
- Bijkomende werkzaamheden, bijvoorbeeld energie, afval, waterinfrastructuur
- Overige bijbehorende beleidslijnen of projecten en hun geografische locatie

Het **invloedsgebied** van een project zal veranderen afhankelijk van de aard van de voorgestelde actie en de omgeving waarin deze plaatsvindt. Dit kan het gebied zijn dat hinder ondervindt van herrie, stof of luchtvervuiling als gevolg van de bouw, exploitatie of sluiting van een voorgestelde actie, maar het kan ook veel groter zijn (figuur 5.1). Als de voorgestelde actie bijvoorbeeld van invloed is op het waterpeil in een rivier, kan het invloedsgebied zich uitstrekken tot het volledige stroomgebied. De definitie van het invloedsgebied dient te worden bijgewerkt zodra de effecten zijn geïdentificeerd en begrepen (paragraaf 6.8).

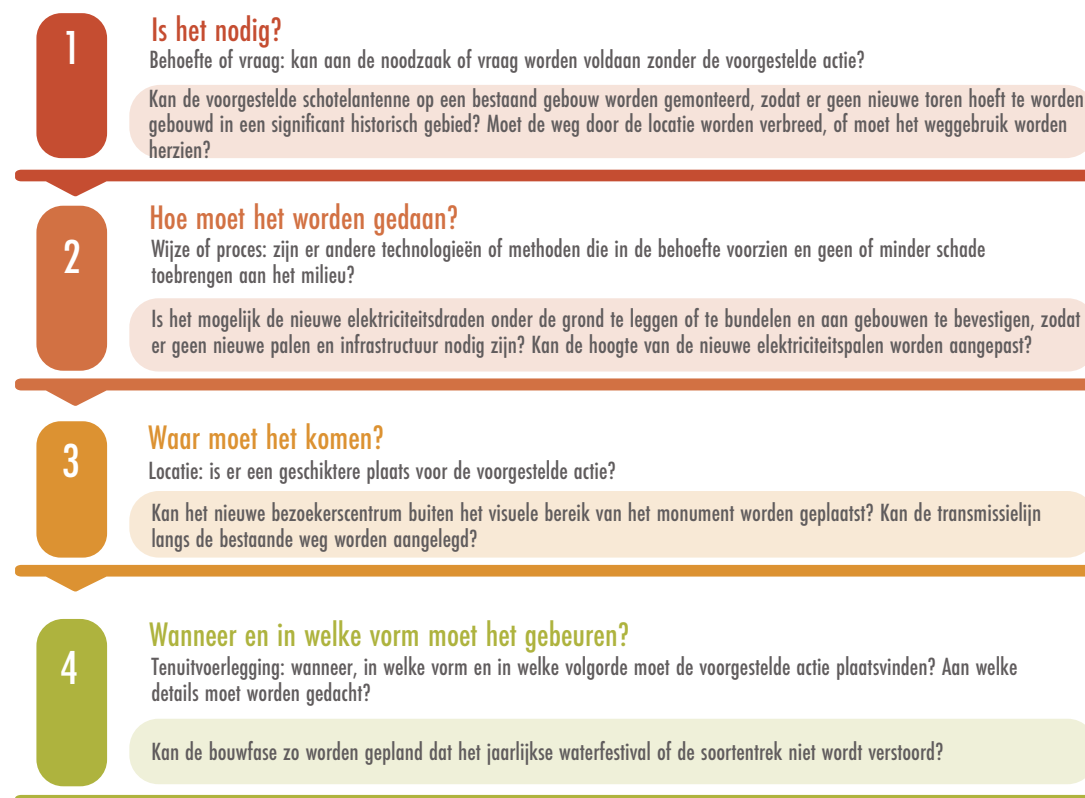
6.7.2 ALTERNATIEVEN VOOR DE VOORGESTELDE ACTIVITEIT

Als in een vroeg stadium alternatieven voor de voorgestelde actie worden geïdentificeerd, kunnen alle opties worden overwogen op het moment dat het nog mogelijk is de planningsbesluiten te beïnvloeden en zelfs negatieve effecten helemaal te voorkomen door de voorgestelde actie niet uit te voeren. Alternatieven verkennen kan er ook toe leiden dat de voorgestelde actie wordt herzien of geschrapt.

Alternatieven kunnen in drie stappen worden geëvalueerd:

1. **Redelijke alternatieven identificeren.** Verschillende typen alternatieven kunnen worden geïdentificeerd en verkend, waarbij de opties die hoger in de 'alternatievenhiërarchie' staan (figuur 6.6) doorgaans betere kansen bieden om daadwerkelijk duurzaam te zijn en de negatieve effecten te verminderen. Strategische alternatieven zijn doorgaans gericht op 'waarom' (Waarom wordt de activiteit voorgesteld? Heeft 'geen project' de voorkeur?), 'wat' (Welke activiteit is nodig?) en 'waar' (Waar zou de activiteit grofweg uitgevoerd moeten worden?). Meer gedetailleerde alternatieven op projectniveau zijn doorgaans gericht op 'waar' (Waar moeten de kenmerken van de voorgestelde actie precies komen?) en 'hoe' (projectmanagement en timing). Alle alternatieven moeten erop gericht zijn effecten op de Outstanding Universal Value te voorkomen en technisch haalbaar en economisch levensvatbaar zijn. **Rechthebbenden**, lokale gemeenschappen en overige **belanghebbenden**, waaronder milieu- en erfgoedinstanties, moeten in deze fase worden geraadpleegd, aangezien zij alternatieven kunnen voorstellen waaraan de **initiatiefnemer** anders niet gedacht zou hebben. Als alternatieven niet redelijk zijn (bijvoorbeeld om technische of financiële redenen), kunnen ze in een vroeg stadium worden geschrapt, maar met het oog op de transparantie moeten dit wel worden gedocumenteerd, met een uitleg van de reden waarom ze zijn geëlimineerd.

2. **Alternatieven beoordelen en vergelijken.** De effecten van redelijke alternatieven moeten worden beoordeeld en vergeleken met behulp van dezelfde technieken en met dezelfde grondigheid als de beoordeling van de voorgestelde actie. (Zie paragraaf 6.8.)
3. **De keuze voor het voorkeursalternatief uitleggen.** Er moet een duidelijke reden worden gegeven voor de keuze voor het voorkeursalternatief, inclusief de ecologische, maatschappelijke en economische duurzaamheid, de kosten, de technische haalbaarheid, de lokale aanvaardbaarheid, etc.

Figuur 6.6. De 'alternatievenhiërarchie'. De alternatieven die hoger in de lijst staan, bieden in het algemeen betere mogelijkheden om negatieve effecten te beperken en de duurzaamheid te bevorderen.

6.8 EFFECTEN IDENTIFICEREN EN VOORSPELLEN

Effecten identificeren en voorspellen is een technische stap die een kernelement vormt van het proces van **effectbeoordeling** en vereist daarom specialistische bijdragen van een groot aantal relevante disciplines. Het is minimaal aan te raden de resultaten van de effectvoorspelling en -beoordeling en de schadebeperkende maatregelen voor eventuele significante negatieve effecten te laten controleren door de **milieu- en erfgoedinstanties**. **Rechthebbers** en andere **belanghebbers** moeten bij voorkeur in deze fase bij de beoordeling worden betrokken.

6.8.1 EFFECTEN IDENTIFICEREN

Effectidentificatie combineert informatie over de **attributen** van **Outstanding Universal Value** en **andere erfgoed-/conserveringswaarden** (paragraaf 6.6) en de voorgestelde actie en alternatieven (paragraaf 6.3 en 6.7) om te bepalen wat er met de attributen van een Werelderfgoed zou gebeuren als de voorgestelde actie zou plaatsvinden. Figuur 6.7 toont bijvoorbeeld hoe herrie van een voorgestelde actie effect zou kunnen hebben op broedende vogels. Een effect is de wisselwerking van de **voorgestelde actie** met een attribuut van het Werelderfgoed en dit kan negatieve of positieve vormen aannemen - biofysisch, sociaal, cultureel, economisch, medisch, visueel, etc. Er moet rekening worden gehouden met alle relevante effecten, waaronder die op immateriële attributen die worden weerspiegeld in fysieke kenmerken van het Werelderfgoed (figuur 6.9).

Figuur 6.7. Het effect op broedende vogels dat ontstaat door herrie van een voorgestelde actie. Een effect is de wisselwerking van de voorgestelde actie met een attribuut van het Werelderfgoed. In dit voorbeeld kan de herrie van een voorgestelde actie effect hebben op broedende vogels, die het gebied verlaten als ze worden gestoord. Als de vogels een attribuut zijn van het Werelderfgoed, zou dat leiden tot een verlies van Outstanding Universal Value.

Figuur 6.8. Het effect op een historische stadsomgeving dat wordt gevormd door geluid en trilling van een voorgestelde actie. Een effect is de wisselwerking van de voorgestelde actie met een attribuut van het Werelderfgoed. In dit voorbeeld kan de trilling van een voorgestelde actie een effect hebben op de gebouwen en hun structurele stabiliteit verzwakken. Als deze gebouwen een attribuut zijn van het Werelderfgoed, zou dat leiden tot een verlies van Outstanding Universal Value.

Figuur 6.9. Voorbeelden van kenmerken van een erfgoedplek die effecten kunnen ondervinden. Een voorgestelde actie kan een significant effect hebben op veel attributen van een Werelderfgoed en de effectbeoordeling moet rekening houden met alle relevante effecten daarop.

De voorgestelde actie kan een **direct effect** hebben op de Outstanding Universal Value van het Werelderfgoed en overige erfgoed-/conserveringswaarden. Hij kan ook **indirecte effecten** hebben, als een direct effect tot vervolgeffecten leidt (bijvoorbeeld meer verkeer, wat leidt tot luchtvervuiling, wat weer indirecte effecten kan hebben op de volksgezondheid of de vegetatie). Deze effecten moeten ook formeel worden geïdentificeerd en beoordeeld. De effecten van een voorgestelde actie kunnen ook samengaan met die van andere activiteit in verleden, heden of toekomst en andere factoren (zoals klimaatverandering) die van invloed zijn op een Werelderfgoed en zo een cumulatief effect hebben. Er kunnen veranderingen hebben plaatsgevonden binnen of in de buurt van het **Werelderfgoed** sinds het moment dat deze op de lijst is geplaatst waarmee rekening moet worden gehouden bij het beoordelen van een nieuw voorstel. De voorgestelde actie kan een precedent scheppen dat vervolgens tot cumulatieve effecten in de toekomst leidt. Daarom is het belangrijk dat we ons bewust zijn van andere acties en trends in verleden, heden en toekomst en een voorgestelde actie niet als een op zichzelf staand geval zien. Als cumulatieve effecten significant zijn, moet het uiteindelijke effectbeoordelingsrapport een apart hoofdstuk bevatten om deze duidelijk te bespreken.

Kader 6.4. Voorbeelden van verschillende effecten

Voorbeelden van **directe effecten** zijn:

- het slopen, aanpassen of uitbreiden van een historisch gebouw;
- inbreuk op een Werelderfgoed van een wegverbredingsproject dat leidt tot habitatverlies;
- ontwikkeling van een bezoekerscentrum in een gedeelte van een Werelderfgoed waar het van invloed is op de toegang, stedelijke inrichting of ruimtelijke planning;
- significante toename van geluidsniveaus op een spiritueel of ecologisch kwetsbaar Werelderfgoed.

Voorbeelden van **indirecte effecten** zijn:

- veranderingen in de natuurlijke waterstroom stroomafwaarts van een nieuwe dam die van invloed zijn op de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed die afhankelijk is van natuurlijke fluctuatiepatronen van het water;
- een weg die wordt aangelegd om een voorgestelde actie te ondersteunen die ook de toegang van voertuigen tot het Werelderfgoed vereenvoudigt;
- waterschade aan kwetsbare bouwmaterialen of archeologie in de bodem als een grondoppervlak in een gebied verhard wordt gemaakt, wat leidt tot een verandering in de hydrologie in lager gelegen delen;
- een plan voor landgebruik dat leidt tot een significante toename van de bevolking van een historische stad, met een bijbehorende recreatiedruk op het Werelderfgoed.

Voorbeelden van **cumulatieve effecten** zijn:

- meerdere projecten die leiden tot progressief verlies van natuurlijke habitat, wat uiteindelijk een significant effect zal hebben op een zeldzame diersoort die afhankelijk is van deze habitat;
- één enkel bouwproject binnen en groene ruimte in een historische stad met veel groene ruimten. Dit heeft misschien geen significant effect, maar als in de loop van de tijd meer van deze groene ruimten worden volgebouwd, zullen de cumulatieve effecten op de stedelijke inrichting significant worden;
- reconstructie van huizen in een historische stedelijke structuur. Reconstructie van één huis maakt misschien niet uit, maar als een groot aantal huizen wordt gereconstrueerd, kan het cumulatieve effect op de authenticiteit en integriteit van het Werelderfgoed significant zijn.

Als we effecten op **Outstanding Universal Value** identificeren, is het belangrijk dat we ons ervan bewust blijven dat een **Werelderfgoed** samenhangt met zijn **bufferzone** en **wijdere setting** en niet los daarvan kan worden gezien. Alle directe, indirecte en **cumulatieve effecten** die optreden in het gehele **invloedsgebied** van de voorgestelde actie moeten worden geïdentificeerd en beoordeeld met betrekking tot hun potentiële effect op het Werelderfgoed.

Effecten kunnen gedurende elke fase van een voorgestelde actie optreden, dus er moet rekening worden gehouden met de volledige levenscyclus van de activiteit (figuur 6.5). Tijdens de bouwfase kan bijvoorbeeld een beperkt aantal bewegingen van zwaar verkeer nodig zijn, terwijl de exploitatie leidt tot een groter aantal autobewegingen. Veel effectbeoordelingen hebben een apart hoofdstuk of aparte paragrafen over effecten tijdens de bouwfase.

Vaak kan een beroep worden gedaan op een professioneel oordeel om de effecten van een voorgestelde actie te identificeren, maar er zijn ook instrumenten die kunnen helpen om ervoor te zorgen dat op een systematische manier rekening wordt gehouden met alle mogelijke problemen. Het gaat hierbij om:

- **lagenkaarten:** kaarten met kleurcodes waarop het fysieke bereik van de voorgestelde werkzaamheden zijn aangegeven en de gebieden waarin de attributen gevoelig zijn (bijv. bufferzones rondom beken);
- **checklists:** voor sommige typen projecten zijn er checklists die kunnen worden gebruikt om te bepalen welke effecten waarschijnlijk zullen optreden, bijv. windparken (UNDP Servië, 2010) of irrigatie- en afwateringsprojecten (ICID, 1993). Deze moeten mogelijk worden aangepast voor de voorgestelde actie en locatie;
- **matrixen:** er kan een matrix worden gemaakt met de attributen van het Werelderfgoed langs de ene as en kenmerken van de voorgestelde actie langs de andere, om de interactie daartussen weer te geven. (Zie tool 2);
- **netwerkdigrammen:** deze geven een visuele weergave van de verbanden tussen kenmerken van de voorgestelde actie en de potentiële effecten daarvan op attributen van het Werelderfgoed.

6.8.2 EFFECTEN VOORSPELLEN

Zodra de potentiële effecten zijn geïdentificeerd, kan een geïnformeerde voorspelling worden gemaakt van de waarschijnlijke aard en omvang van deze effecten. Tijdens de effectvoorspelling moeten de nulmeting van het Werelderfgoed (paragraaf 6.6) worden vergeleken met de situatie als gevolg van de voorgestelde actie; dit moet niet alleen voor de voorgestelde actie worden gedaan, maar ook voor elk redelijk alternatief. Dit is een technische stap en de conclusies ervan dienen verdedigbaar te zijn.

Voorspellingen van potentiële effecten kunnen een groot aantal karakteristieken omvatten (tabel 6.2). Soms is het mogelijk het effect te kwantificeren (bijvoorbeeld waarschijnlijke veranderingen in de populatie van een kwetsbare diersoort of het aantal/gebied van historische gebouwen dat zal worden aangepast); in andere gevallen is een narratieve beschrijving misschien de enige mogelijkheid. In alle gevallen moet de beschrijving van het effect zo nauwkeurig mogelijk zijn. Aannamen die aan de voorspellingen ten grondslag liggen moeten duidelijk benoemd worden en onzekerheden moeten worden beschreven.

Tabel 6.2. Kenmerken van potentiële effecten en discussievragen als onderdeel van een effectbeoordeling

Kenmerk effect	Discussievraag	Voorbeelden
Grootte	Welke verandering zal er optreden?	Een meetbare schatting, bijv. aantal gesloopte gebouwen, concentratie van een verontreinigende stof
Type	Is het effect positief of negatief?	Positief, negatief, neutraal
Omvang	Over welke oppervlakte vindt het effect plaats?	Een meetbare schatting, bijv. aantal hectaren habitat die worden gekapt
Duur	Hoe lang houdt het effect aan?	Korte termijn (dagen/weken), lange termijn (jaren/decennia), blijvend
Frequentie	Hoe vaak vindt dit effect plaats?	Eenmalig, met tussenpozen niet frequent, met tussenpozen frequent, voortdurend
Omkeerbaarheid	Kan dit effect ongedaan worden gemaakt? Is het eenvoudig ongedaan te maken?	Natuurlijk omkeerbaar, omkeerbaar door menselijk ingrijpen, eenvoudig of moeilijk omkeerbaar, onomkeerbaar
Waarschijnlijkheid	Hoe waarschijnlijk is het dat het effect zal optreden?	Hiervoor kunnen categorieën worden gedefinieerd, zoals 'mogelijk', 'waarschijnlijk', 'zeker'

Tool 3 levert een structuur voor het voorspellen van effecten, waarbij rekening wordt gehouden met de karakteristieken in tabel 6.2. Hoewel we erkennen dat enige onzekerheid onvermijdelijk is, moet de voorspelling een zo solide en transparant mogelijke basis vormen om besluiten te kunnen nemen. Technieken voor effectvoorspelling zijn onder meer:

- **kwantitatieve analyse:** effecten berekenen aan de hand van nulmetingen en een begrip van de voorgestelde actie. Er kunnen modellen worden gebruikt om complexere situaties te analyseren, waaronder indirecte en cumulatieve effecten;
- **professioneel oordeel:** ervaren specialisten kunnen een meer kwalitatieve schatting maken op basis van vergelijkbare projecten in erfgoedplekken in dezelfde geografische regio;
- **casestudies:** het bestuderen van andere vergelijkbare projecten of wetenschappelijk onderzoek dat is uitgevoerd in een vergelijkbare context, in het bijzonder als er monitoringgegevens beschikbaar zijn.

Kwantitatieve voorspelling van effecten kan duidelijke vergelijkingen mogelijk maken tussen de waarschijnlijke toekomst met en zonder de voorgestelde actie en tussen de effecten van de voorgestelde actie en eventuele alternatieven. Als dit moeilijk is, kunnen er schattingen worden gebruikt, bijvoorbeeld in de vorm van de categorieën 'hoog', 'middel' en 'laag'. Als er een hoge mate van onzekerheid is, kan het ook nuttig zijn best- en worstcasescenario's te verstreken. Dergelijke benaderingen, waaronder eventuele definities van de gebruikte categorieën, moeten duidelijk worden uitgelegd in het uiteindelijke rapport (paragraaf 6.11).

Effectbeoordeling is bedoeld om de natuurlijke en culturele **omgeving** te helpen beschermen en legt daarom de nadruk op negatieve effecten. Er kunnen echter ook positieve effecten optreden en deze moeten ook worden geïdentificeerd en voorspeld. Dit geeft inzicht in:

- in hoeverre de voorgestelde actie en eventuele alternatieven aan de genoemde projectdoelstellingen zouden voldoen
- wie er profiteert (of niet) van de positieve effecten
- hoe positieve effecten de plicht van de Lidstaat om Werelderfgoed te beschermen en in stand te houden kunnen ondersteunen
- hoe Werelderfgoed een dynamische rol kan spelen in duurzame ontwikkeling
- hoe de activiteit kan helpen met de voorbereiding op rampen en de veerkracht.

6.9 EFFECTEN EVALUEREN

Effectevaluatie stelt vast of de voorspelde effecten van de **voorgestelde actie** significant zijn of niet op basis van de karakteristieken van de voorspelde effecten (paragraaf 6.8). Significante negatieve effecten op het bredere **erfgoed** zullen doorgaans onaanvaardbaar zijn en op de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed zijn ze altijd onaanvaardbaar. Aangezien deze stap rechtstreeks leidt tot de aanbevelingen die het uiteindelijke **effectbeoordelingsverslag** zullen vormen (paragraaf 6.11) is het belangrijk dat deze evaluatie transparant en grondig is. **Tool 3** kan ook worden gebruikt voor effectevaluatie.

Hoewel effectevaluatie gebaseerd is op de afzonderlijke **attributen** die de **Outstanding Universal Value** van een Werelderfgoed overbrengen, moeten ook de algemene effecten van de voorgestelde actie op Outstanding Universal Value worden geëvalueerd. Werelderfgoederen zijn per definitie kwetsbaar en van internationaal belang, dus zelfs een kleine verandering kan een significant effect hebben. Als er een significant gebrek aan duidelijkheid is (bijv. onvoldoende gegevens of technologieën om potentiële effecten op de Outstanding Universal Value te voorspellen, grote onzekerheid of een significant effect op Outstanding Universal Value kan voorkomen of niet, of over de effectiviteit van de voorgestelde schadebeperkende maatregelen), moet de effectbeoordeling het **voorzorgsbeginsel** hanteren: er moeten alternatieven of passende schadebeperkende maatregelen worden geïdentificeerd om ervoor te zorgen dat Werelderfgoed nooit in gevaar komt. In sommige gevallen kan dat betekenen dat moet worden besloten de voorgestelde actie niet uit te voeren.

De evaluatie moet leiden tot een duidelijke conclusie over de vraag of de waarschijnlijke effecten van een voorgestelde actie op Outstanding Universal Value in het algemeen aanvaardbaar zijn of niet. Als de voorgestelde actie negatieve effecten zou hebben op Outstanding Universal Value, moet het rapport een van de volgende drie conclusies trekken:

- Het negatieve effect is verwaarloosbaar en geen reden tot zorg.
- Het negatieve effect is significant, maar met ontwijkings- en mitigatiemaatregelen kan het geëlimineerd of tot een aanvaardbaar niveau beperkt worden.
- Het negatieve effect is significant en kan niet worden voorkomen of beperkt, dus zou de voorgestelde actie niet mogen plaatsvinden.

Als de voorgestelde actie positieve effecten zou hebben op Outstanding Universal Value, moet het rapport een van de volgende drie conclusies trekken:

- Het positieve effect is gunstig voor het Werelderfgoed en leidt niet tot zorgen.
- Er zou een nog positiever effect kunnen worden bereikt door een alternatief project te selecteren of het projectontwerp aan te passen.
- Het positieve effect bereikt de voor de voorgestelde actie gestelde doelen niet (bijv. overstromingsbeveiliging is niet effectief tegen voorspelde overstromingseffecten), dus de voorgestelde actie (of dat aspect van de voorgestelde actie) zou niet mogen doorgaan.

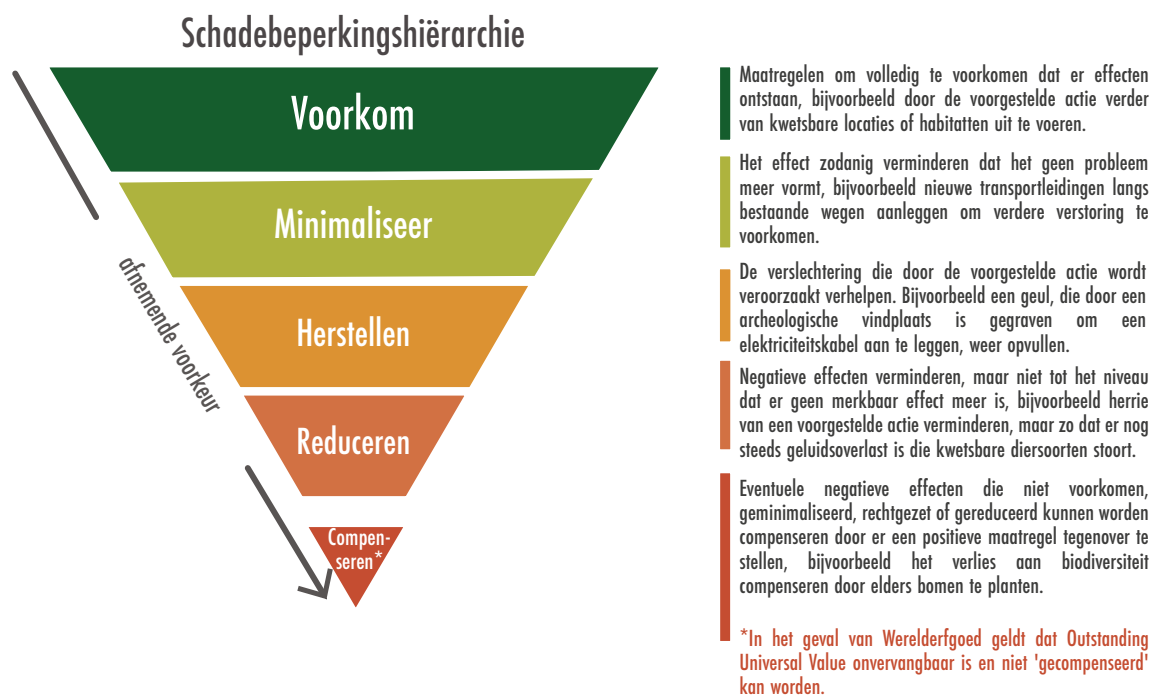
Hoewel de conclusies zowel positieve als negatieve effecten moeten bespreken, mogen deze niet tegen elkaar worden afgewogen. De analyse moet de complexiteiten van een voorgestelde actie onthullen, niet verhullen, zodat potentiële voordelen niet worden gebruikt om negatieve effecten op een Werelderfgoed te rechtvaardigen.

6.10 BEPERKING EN VERBETERING

6.10.1 NEGATIEVE EFFECTEN BEPERKEN

Als effecten verwaarloosbaar zijn, is het misschien niet nodig ze te beperken. In alle andere gevallen moet beperking worden overwogen om eventuele negatieve effecten te voorkomen of te minimaliseren (paragraaf 6.3), en moet de herziene voorgestelde actie samen met de schadebeperkende maatregelen opnieuw worden beoordeeld (paragraaf 6.8). Dit maakt effectbeoordeling tot een iteratief proces, waarvan de uiteindelijke voorspellingen de geplande schadebeperkende maatregelen omvatten.

Vaak wordt er een 'mitigation hiërarchie' (schadebeperkingshiërarchie) gebruikt bij effectbeoordeling, variërend van de voorkeursoptie 'voorkomen', via 'minimaliseren', 'herstellen' en 'reduceren' tot 'compenseren' (figuur 6.10). In het geval van Werelderfgoed geldt echter dat Outstanding Universal Value onvervangbaar is en niet 'gecompenseerd' kan worden. Het beste resultaat voor Werelderfgoed is het volledig voorkomen van negatieve effecten. Dit kan betekenen dat van de voorgestelde actie wordt afgezien, of dat deze op voldoende afstand van het Werelderfgoed plaatsvindt. Vaak vraagt het echter om creatieve probleemoplossing om de voorgestelde actie te herzien en mogelijk opnieuw te ontwerpen of om maatregelen te identificeren die negatieve effecten voorkomen. In sommige gevallen is het misschien niet mogelijk alle negatieve effecten te voorkomen, maar ze moeten worden geminimaliseerd tot aanvaardbare niveaus die niet leiden tot zorg over Werelderfgoed door zaken als de zwaarte, de duur en het bereik significant te verminderen.

Figuur 6.10. De schadebeperkingshiërarchie.

Kader 6.5. Voorbeelden van het voorkomen en minimaliseren van negatieve effecten

Voorbeelden van het **voorkomen** van negatieve effecten zijn onder meer:

- De voorgestelde actie niet uitvoeren
- Een andere locatie of route selecteren op voldoende afstand van het Werelderfgoed
- Een bufferzone instellen tussen (delen van) de voorgestelde actie en de attributen
- Een bepaald problematisch element van de voorgestelde actie schrappen

Voorbeelden van het **minimaliseren** van negatieve effecten zijn onder meer:

- De schaal van de voorgestelde actie verkleinen
- Een andere locatie of route selecteren
- Lawaai of trilling van een voorgestelde actie zodanig verminderen dat het geen verstoring meer veroorzaakt
- Elementen van de voorgestelde actie opnieuw ontwerpen
- Andere technologieën gebruiken

Zodra er schadebeperkende maatregelen zijn geïdentificeerd, is het belangrijk dat ze worden opgenomen in de herziene voorgestelde actie, die vervolgens opnieuw moet worden geëvalueerd. Eventuele resterende negatieve effecten die nog steeds van invloed zijn op het **Werelderfgoed** als er schadebeperkende maatregelen zijn genomen, moeten vervolgens worden aangepakt. Mogelijk zijn daarvoor verdere schadebeperkende maatregelen nodig. Als significante negatieve effecten op Outstanding Universal Value niet kunnen worden voorkomen, moet het effectbeoordelingsrapport aanbevelen de voorgestelde actie niet uit te voeren.

6.10.2 POSITIEVE EFFECTEN CREËREN/VERSTERKEN

Hoewel het vermijden van negatieve effecten de belangrijkste functie van effectbeoordeling is, hanteert de best practice bij effectbeoordeling een meer proactieve en positieve benadering: initiatiefnemers moeten er niet alleen naar streven 'geen kwaad te doen', maar moeten actief proberen 'goed te doen' en daarbij de Outstanding Universal Value niet in gevaar te brengen. De verbintenis van de **Lidstaten** om een duurzaam ontwikkelingsperspectief te integreren in alle Werelderfgoedprocessen (paragraaf 3.4) betekent dat effectbeoordeling een gelegenheid biedt om de positieve effecten van een voorgestelde actie te versterken of nieuwe te creëren ten gunste van zowel **erfgoed** als de maatschappij. (Zie kadertekst 6.6.)

Kader 6.6. Voorbeelden van versterking van positieve effecten

Voorbeelden van versterking van positieve effecten (voor zover dit niet botst met Outstanding Universal Value) zijn:

- lokale bewoners in dienst nemen en hen opleiden en betrekken bij het beheer van het project of het Werelderfgoed
- de biodiversiteit verbeteren door 'groene' gebieden met elkaar te verbinden via wildpassages
- gezondheids-, gemeenschaps- en onderwijsfaciliteiten realiseren in gebieden waar deze nodig zijn
- vervuilde grond schoonmaken
- ongepaste interventies zoals onaantrekkelijke aanbouwen of verstoring van significante uitzichten verwijderen
- het welzijn van de mensen en de luchtkwaliteit verbeteren door nieuwe parken en wandel- en fietspaden aan te leggen

De **voorgestelde actie** kan mogelijk ook het effect van externe of cumulatieve veranderingen en rampen op het **Werelderfgoed** verminderen. Ze kan bijvoorbeeld onvaste grond stabiliseren om erosie te verminderen in een geologisch fragiel Werelderfgoed (UNESCO, 2010).

6.10.3 ERVOOR ZORGEN DAT BEPERKING EN VERBETERING PLAATSVINDEN

Het hoofdstuk van het **effectbeoordelingsrapport** met aanbevelingen voor **beperking** moet een levend document worden dat door alle partijen kan worden gebruikt naarmate het proces de verschillende uitvoeringsfasen doorloopt, zelfs door degenen die niet bij de oorspronkelijke effectbeoordeling betrokken waren. Dat zorgt ervoor dat de schadebeperkende maatregelen door iedereen worden begrepen en uitgevoerd en kunnen worden gemonitord.

In de effectbeoordeling moet duidelijk aangegeven zijn:

- welke schadebeperkende en versterkende maatregelen nodig zijn om de Outstanding Universal Value en overige erfgoedwaarden in stand te houden;
- wie ze moet uitvoeren;
- binnen welk tijdsbestek ze voltooid moeten zijn.

In de meeste gevallen zal de **initiatiefnemer** verantwoordelijk zijn voor deze acties. De aanbevelingen van de effectbeoordeling moeten worden aangeboden in een vorm die direct kan worden opgenomen in een uitvoeringsstrategie (paragraaf 6.14). Ze kunnen bijvoorbeeld deel uitmaken van de toezeggingen die een project initiatiefnemer doet of door de bevoegde instanties worden gebruikt om bindende voorwaarden voor goedkeuring op te stellen die de initiatiefnemer verplicht moet overnemen als er toestemming wordt verleend. Ze moeten helder geformuleerd, meetbaar en bindend zijn. Om te helpen waarborgen dat beperkende en verbeterende maatregelen worden uitgevoerd zoals vereist, moet het effectbeoordelingsrapport duidelijke verbanden aangeven tussen de aanbevelingen en de daaropvolgende stappen van besluitvorming, tenuitvoerlegging van de **voorgestelde actie** en monitoring (figuur 6.11).

Figuur 6.11. Rekening houden met de aanbevelingen van het rapport in elke stap van besluitvorming en uitvoering. De effectbeoordeling dient om ervoor te zorgen dat de voorgestelde actie op de meest gunstige manier voor het Werelderfgoed wordt uitgevoerd en daarom moet in elke stap van de besluitvorming en uitvoering rekening worden gehouden met de aanbevelingen.

6.11 RAPPORTAGE

De methodologie en bevindingen uit de voorgaande paragrafen moeten duidelijk gedocumenteerd zijn in een **effectbeoordelingsrapport**.²⁰ Het rapport moet beschikbaar worden gesteld voor commentaar aan een groot aantal betrokken partijen, zowel deskundig als niet-deskundig. De resultaten moeten duidelijk worden beschreven zodat alle lezers de analyse kunnen volgen en kunnen begrijpen waarom de beoordeling bepaalde aanbevelingen doet voor het beschermen van **Outstanding Universal Value** en **andere erfgoed-/conserveringswaarden**. Het is belangrijk om tijdens het effectbeoordelingsproces na te denken over de inhoud van het rapport om later beter geïnformeerde besluiten te kunnen nemen. De mate van detail die nodig is en de lengte van het rapport zijn afhankelijk van de complexiteit van de voorgestelde actie en het Werelderfgoed.

In hoofdstuk 5 is uitgelegd hoe effectbeoordeling voor Werelderfgoed kan worden geïntegreerd in een breder effectbeoordelingsrapport. In een op zichzelf staande beoordeling heeft het effectbeoordelingsrapport een beperktere scope: Werelderfgoed, in het bijzonder Outstanding Universal Value, en het erfgoed in het algemeen.

Het rapport moet zich duidelijk richten op:

- het Werelderfgoedverdrag en de Operational Guidelines;
- de Outstanding Universal Value, overige erfgoed-/conserveringswaarden en de attributen die deze overbrengen;
- de effecten van de voorgestelde actie en de attributen van Outstanding Universal Value en overige erfgoed-/conserveringswaarden;
- het algehele effect op de Outstanding Universal Value;
- aanbevolen alternatieven, vermijdende en schadebeperkende maatregelen die worden voorgesteld om met eventuele effecten op de Outstanding Universal Value om te gaan, zo aangeboden dat de relevante instanties deze kunnen gebruiken om voorwaarden voor goedkeuring te stellen, en gekoppeld aan een toekomstige uitvoeringsstrategie (paragraaf 6.14). Zo nodig de aanbeveling om de voorgestelde actie niet door te laten gaan als de effecten op de Outstanding Universal Value waarschijnlijk significant zullen zijn.

Het rapport kan worden verzonden naar het **Werelderfgoedcentrum** van UNESCO als onderdeel van de kennisgeving van een Lidstaat in overeenstemming met **art. 172** van de Operational Guidelines (paragraaf 3.3). Als het rapport bij het Werelderfgoedcentrum van UNESCO is ingediend, wordt het meestal gedeeld met de **Adviesorganen** voor evaluatie.

In sommige gevallen wordt het format van het effectbeoordelingsrapport vastgesteld door de overheid of financieringsinstantie. Als er geen model is, kan de lijst in tabel 6.3 als basis worden gebruikt. De niet-technische samenvatting van het rapport moet belangrijke punten met betrekking tot Werelderfgoed bevatten.

Tabel 6.3 Indicatieve inhoud van een effectbeoordelingsrapport

Niet-technische samenvatting	<ul style="list-style-type: none"> ● Een duidelijk geschreven samenvatting van het rapport en de belangrijkste bevindingen en aanbevelingen, in het bijzonder: identificatie van het Werelderfgoed, de Outstanding Universal Value en attributen daarvan, de effecten van de voorgestelde actie op de Outstanding Universal Value en overige erfgoed-/conserveringswaarden en aanbevelingen en conclusies
Contractuele informatie en verantwoording	<p>Met het oog op de transparantie is het nuttig om informatie te verstrekken over:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● wie er opdracht heeft gegeven voor het rapport en wie het heeft betaald; ● de rol van instanties of agentschappen die verantwoordelijk zijn voor het toezicht op het proces of de evaluatie ervan; ● wie de effectbeoordeling heeft uitgevoerd, waaronder de belangrijkste auteurs en andere specialisten die een bijdrage hebben geleverd; ● een verklaring door de auteurs dat er geen sprake is van belangenverstrengeling; ● een onafhankelijke deskundige beoordeling.

20. Vaak aangeduid als milieubeoordelingsrapportage, milieueffectbeoordelingsrapportage of milieueffectverklaring. Deze 'rapporten' worden steeds vaker in interactieve vorm online gepresenteerd.

Tabel 6.3 Indicatieve inhoud van een effectbeoordelingsrapport (vervolg)

Methodologie	<ul style="list-style-type: none"> • Een samenvatting van de methodologie die is gebruikt voor de effectbeoordeling (bijv. deze Leidraad) • De data waarop de verschillende fasen van de planning van de voorgestelde actie en de effectbeoordeling zijn uitgevoerd • Hoe rechthebbenden en belanghebbenden bij het proces zijn betrokken en hoe er rekening is gehouden met hun zienswijzen (als anonimiteit niet vereist is, kan in een bijlage over de inspraakprocedure een overzicht worden gegeven van alle personen die op verschillende manieren hebben deelgenomen) • Eventuele ontbrekende kennis of onzekerheden met betrekking tot de nulmeting en/of de identificatie en voorspelling van de effecten • De specifieke methodologieën die zijn gebruikt om de nulmeting te bepalen of effecten te voorspellen kunnen worden opgenomen in een bijlage
Nulmeting → Paragraaf 6.6	<ul style="list-style-type: none"> • Verklaring van Outstanding Universal Value • Beschrijving van het Werelderfgoed en de bredere setting daarvan, inclusief de materiële en immateriële attributen van Outstanding Universal Value en overige erfgoed-/conserveringswaarden, de authenticiteit ervan (in het geval van cultureel erfgoed) en de integriteit • Informatie over de huidige state of conservation (staat van instandhouding) van attributen van het Werelderfgoed en eventuele veranderingen die hebben plaatsgevonden sinds het op de lijst is geplaatst • Overzicht van ander erfgoed binnen of dichtbij het Werelderfgoed dat ook effect kan ondervinden van het voorstel • Relevante wets-, regelgevings- en beleidskaders, waaronder het Werelderfgoedverdrag • Analyse van het bestuurs- en managementsysteem voor het Werelderfgoed
De voorgestelde actie en alternatieven → Paragrafen 6.3 en 6.7	<ul style="list-style-type: none"> • De noodzaak van de voorgestelde actie en de doelstellingen ervan • Een beschrijving van alle fasen (bouw, exploitatie, ontmanteling, herstel) van de voorgestelde actie, zo gedetailleerd beschreven dat het rapport als een op zichzelf staand document kan worden gelezen. Verdere gedetailleerde informatie kan worden opgenomen als bijlage • Kaarten, plattegronden en illustraties van de projectlocatie en/of -route met betrekking tot het Werelderfgoed • Alternatieven die zijn overwogen, waaronder het alternatief 'geen project'.
Identificatie en verificatie van effecten → Paragrafen 6.8 en 6.9	<ul style="list-style-type: none"> • Identificatie van de potentiële positieve en negatieve effecten van de voorgestelde actie op het Werelderfgoed, inclusief cumulatieve effecten • Voorspelling van de karakteristieken van deze potentiële effecten, waaronder openheid over eventuele onzekerheid • Evaluatie van de significantie van potentiële effecten op de attributen die de Outstanding Universal Value ondersteunen en op overige erfgoed-/conserveringswaarden
Beperkende maatregelen → Paragrafen 6.3 en 6.10	<ul style="list-style-type: none"> • Noodzakelijke schadebeperkende maatregelen, waaronder de verantwoordelijkheden en de bronnen van financiering • Beschrijving van eventuele resterende effecten na het nemen van schadebeperkende maatregelen
Aanbevelingen → Paragraaf 6.11	<ul style="list-style-type: none"> • Aanbeveling om de voorgestelde actie uit te voeren, een alternatief dat de voorkeur heeft, of niet door te gaan gelet op de effecten
Follow-up → Paragraaf 6.14	<ul style="list-style-type: none"> • Beschrijving van de monitoring die nodig is als de voorgestelde actie plaatsvindt, waaronder monitoring van de nulmeting en de tenuitvoerlegging van schadebeperkende maatregelen • Voor grote projecten kan een voorstel voor een Environmental and Social Management Plan (of vergelijkbaar) voor de initiatiefnemer als bijlage worden toegevoegd
Bijlagen	<ul style="list-style-type: none"> • Opdrachtomschrijving • Gedetailleerde informatie die is verzameld om de nulmeting van het Werelderfgoed te beschrijven (bijvoorbeeld een inventaris van attributen van Outstanding Universal Value en andere waarden, informatie over ander erfgoed, enquêtes, wetenschappelijke onderzoeken, relevante informatie die is verkregen in de inspraakprocedure, illustraties en foto's, etc.) • Ondersteunende technische informatie met betrekking tot de voorspelling van effecten

6.12 HET RAPPORT EVALUEREN

Het **effectbeoordelingsrapport** (paragraaf 6.11) moet beschikbaar worden gesteld voor commentaar aan **rechthebbenden**, de lokale gemeenschap en andere **belanghebbenden** met directe of indirecte belangen in het **Werelderfgoed**, de **Lidstaten**, het Werelderfgoedcomité, het **Werelderfgoedcentrum** en de **Adviesorganen**. Op basis van de ontvangen commentaren kan het nodig zijn het rapport te herzien voordat een definitieve versie samen met een planning/vergunningaanvraag of iets dergelijks formeel wordt ingediend bij de beleidsmakers (paragraaf 6.13). Het doel van de evaluatie is bepalen of de beoordelingsmethodologie en de resultaten toereikend zijn, met name voor de analyse van effect op **Outstanding Universal Value**, en of ze geschikt zijn als het gaat om transparantie en bruikbaarheid. Een goed evaluatieproces leidt tot vertrouwen in de conclusies van de effectbeoordeling.

Evaluaties van een effectbeoordelingsrapport kunnen verschillende vormen hebben:

- Als de effectbeoordeling plaatsvindt in opdracht van de **initiatiefnemer**, controleert deze onder andere vaak of de beoordeling is uitgevoerd volgens de **opdrachtomschrijving**.
- Als de effectbeoordeling op verzoek van het Werelderfgoedcomité plaatsvindt, worden het rapport en de voorgestelde actie doorgaans onderworpen aan een technische evaluatie door de Adviesorganen.
- Als de effectbeoordeling wordt uitgevoerd binnen een nationaal kader, is er meestal een verantwoordelijke instantie die controleert of alle geldende wetten en beleidslijnen zijn nageleefd. Deze instanties kunnen ook andere bevoegde afdelingen of agentschappen om advies vragen.
- Het rapport moet worden gedeeld met alle relevante rechthebbenden en overige belanghebbenden, zodat die de gelegenheid hebben om op een betekenisvolle manier hun mening te geven. Veel nationale kaders bieden de mogelijkheid van openbare inspraak en het is een goede gewoonte om dit te doen, ook als het niet wettelijk vereist is.
- Er kan opdracht worden gegeven voor een onafhankelijke evaluatie van een effectbeoordeling door deskundige en geaccrediteerde onafhankelijke specialisten; dat kan vooral nuttig zijn voor kwetsbare situaties waarin de kwaliteit en transparantie van de effectbeoordeling moet worden gewaarborgd.

Kadertekst 6.7 bevat een checklist voor het uitvoeren van een evaluatie van een effectbeoordeling.

Kader 6.7 Checklist evaluatie effectbeoordeling

- Behandelt het rapport de in de scoping aan de orde gestelde problemen?
- Komt het rapport overeen met de relevante vereisten (bijv. landelijke wetgeving, eisen van schenkers) met betrekking tot effectbeoordeling?
- Bespreekt het rapport de Werelderfgoedcontext en de Outstanding Universal Value van het Werelderfgoed volledig?
- Legt het rapport uit of de voorgestelde actie in overeenstemming is met de relevante beleidslijnen en verordeningen inzake erfgoed?
- Zijn de rechthebbenden en andere belanghebbenden bij het effectbeoordelingsproces betrokken, en is er voldoende rekening gehouden met hun zienswijzen?
- Is de effectbeoordeling uitgevoerd in overeenstemming met de goede werkwijzen voor effectbeoordeling en met deze Leidraad?
- Is de in het rapport verstrekte informatie betrouwbaar en technisch correct? Zijn de conclusies van het rapport gebaseerd op afdoende bewijs? Zijn er significante lacunes in de gegevens die het gebruik van het voorzorgsbeginsel noodzakelijk maken?
- Is in het rapport duidelijk aangegeven welke schadebeperkende maatregelen er nodig zijn om effecten op Outstanding Universal Value en overige erfgoed-/conserveringswaarden te voorkomen of te minimaliseren?
- Is het rapport duidelijk, volledig en geschikt als basis voor besluitvorming?

Na de evaluatie(s) dient het effectbeoordelingsteam eventuele redelijke feedback of verzoeken in het rapport te verwerken als de definitieve versie wordt opgesteld. Indien het team besluit de feedback niet in het uiteindelijke rapport op te nemen, moet het duidelijk uitleggen waarom dit niet is gedaan. De definitieve herziene versie moet openbaar worden gemaakt. In gevoelige situaties waarin dit niet mogelijk is, moet zoveel mogelijk transparantie worden geboden door de inhoud die niet problematisch is te delen en een niet-technische samenvatting en/of openbare presentatie aan te bieden aan rechthebbenden en andere belanghebbenden.

6.13 BESLUITVORMING

Besluiten over een **voorgestelde actie** worden gedurende het hele effectbeoordelingsproces genomen. Bijvoorbeeld:

- Bevoegde instanties en initiatiefnemers besluiten of de planning van een voorgestelde actie wel of niet kan doorgaan tijdens de fasen van **screening** (paragraaf 6.4) en **scoping** (paragraaf 6.5)
- Een **initiatiefnemer** kan besluiten de locatie, het ontwerp, de technologie e.d. van de betreffende activiteit te veranderen als de effecten van de activiteit worden geïdentificeerd en geëvalueerd tijdens een effectbeoordeling (paragraaf 6.8-6.9)
- Belangrijke investeerders, zoals ontwikkelingsbanken en andere internationale financiële instellingen, gebruiken het definitieve effectbeoordelingsrapport om besluiten te nemen over het al dan niet financieren van de voorgestelde actie
- Bevoegde instanties gebruiken het definitieve effectbeoordelingsrapport als basis voor het nemen van een besluit over de goedkeuring van de voorgestelde actie en de voorwaarden daarvoor.

Het uiteindelijke besluit over het al dan niet goedkeuren van een voorgestelde actie wordt genomen door de bevoegde nationale instanties. Er zijn drie mogelijkheden voor een dergelijk besluit:

- Er wordt goedkeuring verleend, inclusief specifieke voorwaarden (bijv. schadebeperkende maatregelen). Dat mag alleen gebeuren als de voorgestelde actie, met voorwaarden, geen enkel negatief effect heeft op Outstanding Universal Value, of als de negatieve effecten verwaarloosbaar klein zijn
- De goedkeuring wordt uitgesteld, bijvoorbeeld in afwachting van aanvullende informatie of op basis van verzoeken tot het opnieuw ontwerpen van de voorgestelde actie
- Goedkeuring wordt geweigerd.

Van **Lidstaten** wordt als onderdeel van hun plichten op grond van het **Werelderfgoedverdrag** verwacht dat zij deze besluiten nemen. De effectbeoordeling moet als informatiebron voor deze besluiten dienen. Een **effectbeoordeling** in het kader van Werelderfgoed is bedoeld om ervoor te zorgen dat de potentiële effecten van een voorgestelde actie op de **Outstanding Universal Value** volledig worden meegewogen in de besluitvorming, met het doel om deze uitzonderlijke plekken te beschermen. Voor alle voorgestelde acties, of ze nu binnen of in de buurt van een Werelderfgoed zijn, moet worden nagegaan of ze compatibel zijn met het langdurig behoud van Outstanding Universal Value. Bij deze beoordeling moet ook rekening worden gehouden met de wisselwerking tussen het Werelderfgoed en zijn bredere setting, Werelderfgoed kan niet op zichzelf worden beschouwd. Voorgestelde acties die niet compatibel zijn met deze doelstelling mogen niet worden goedgekeurd.

6.14 FOLLOW-UP

Als een **voorgestelde actie** wordt goedgekeurd, zijn er follow-upmechanismen voor de lange termijn nodig om de schadebeperkende maatregelen te monitoren en uit te voeren die nodig zijn om ervoor te zorgen dat de **Outstanding Universal Value** wordt beschermd en eventuele duurzame ontwikkelingsdoelstellingen worden gehaald (tabel 6.4). Hoewel degenen die betrokken zijn bij het **Werelderfgoed** niet verantwoordelijk zijn voor dergelijke follow-upacties, is hun blijvende steun essentieel om ervoor te zorgen dat de langetermijnverplichtingen met betrekking tot de bescherming van de Outstanding Universal Value worden nagekomen.

De **effectbeoordeling** moet de noodzakelijke voorwaarden (vereiste schadebeperkende maatregelen) voor goedkeuring vermelden, die de basis vormen voor een duidelijke uitvoeringsstrategie. Voor een klein project kan dit een eenvoudige lijst met overeengekomen aanbevelingen zijn. Voor een groot project kan het een conceptversie van een **Environmental and Social Management Plan** zijn dat is opgenomen in de contractdocumentatie voor de voorgestelde actie. De uitvoeringsstrategie vormt een richtlijn voor de ontwikkeling van de voorgestelde actie in de praktijk: deze moet duidelijk uitleggen hoe de door de effectbeoordeling vereiste schadebeperkende maatregelen zullen worden uitgevoerd en gemonitord.

Als een groot project wordt goedgekeurd, is het goed dat de initiatiefnemer een Environmental and Social Management Plan (ESMP) opstelt, waarin wordt beschreven hoe het project zal worden uitgevoerd met betrekking tot de geldende wetgeving en overeengekomen schadebeperkende maatregelen. Erfgoedinstanties en teams die Werelderfgoederen beheren, moeten worden geraadpleegd als er een ESMP wordt opgesteld voor een project dat effect zou kunnen hebben op Outstanding Universal Value. Zodra de overeengekomen schadebeperkende maatregelen en andere veiligheidsmaatregelen zijn opgenomen, kan het ESMP een goede basis vormen om initiatiefnemers verantwoordelijk te houden, te monitoren hoe het project verloopt en eventuele noodzakelijke aanpassingen tijdens de uitvoering te bespreken (paragraaf 6.14). Het is ook nuttig om er zeker van te zijn dat iedereen die bij de uitvoering van het project betrokken is op de hoogte is van de resultaten van de effectbeoordeling, zelfs degenen die daar geen deel van hebben uitgemaakt.

Het is de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer om ervoor te zorgen dat de voorgestelde actie geen negatieve effecten veroorzaakt tijdens de uitvoering. Hierop wordt doorgaans toezicht gehouden door de **milieu- en erfgoedinstanties** en het kan worden gevolgd door burgercommissies, gezamenlijke commissies of andere regelingen die passen bij het lokale bestuur. Het team dat het Werelderfgoed beheert, dient de interne monitoring- en evaluatieprocessen te controleren. De Focal Point van de Lidstaat kan een update over het project en de uitvoering van de aanbevelingen van de effectbeoordeling opnemen in de Periodieke Rapportage en/of de rapportage over de **state of conservation** aan het **Werelderfgoedcentrum** van UNESCO. Dat geldt vooral als het Werelderfgoedcomité om een dergelijke rapportage heeft gevraagd. Tijdens het effectbeoordelingsproces kunnen aanvullende gebieden worden voorgesteld waar monitoring in de loop van de tijd nuttig is. Dat levert niet alleen extra mogelijkheden op om de uitvoering van de voorgestelde actie te controleren, maar zorgt er ook voor dat er meer betrouwbare langetermijngegevens beschikbaar zijn voor de nulmeting voor eventuele toekomstige acties (paragraaf 6.6).

Tabel 6.4. Follow-upacties nadat de voorgestelde actie is goedgekeurd

Follow-up activiteit	Wat moet er gebeuren?	Wie is er verantwoordelijk?
Uitvoering van vereiste schadebeperkende maatregelen	Documentatie van de aanbevelingen voor schadebeperkende maatregelen in de effectbeoordeling en uitvoering daarvan als onderdeel van de ontwikkeling van de voorgestelde actie. Voor grote projecten moet de uitvoeringsstrategie worden opgenomen in het Environmental and Social Management Plan van de initiatiefnemer. Het Werelderfgoedcentrum van UNESCO dient op de hoogte te worden gehouden van de voortgang van de tenuitvoerlegging om er zeker van te zijn dat de Outstanding Universal Value wordt beschermd.	<ul style="list-style-type: none"> ● Initiatiefnemer
Monitoring uitgangssituatie	Doorlopende verzameling van informatie over de attributen van het Werelderfgoed, die kan worden vergeleken met de gegevens van de nulmeting tijdens de effectbeoordeling (paragraaf 6.6) en de voorspelling van de effectbeoordeling, om te bepalen of de situatie volgens plan verloopt of ingrijpen noodzakelijk is.	<ul style="list-style-type: none"> ● Initiatiefnemer ● Lidstaat ● Team management Werelderfgoed ● Burgers
Monitoring en controle van naleving	Doorlopende verzameling van informatie en evaluatie op basis van de voorwaarden die zijn gesteld als onderdeel van de vergunning, om er zeker van te zijn dat aan de voorwaarden wordt voldaan.	<ul style="list-style-type: none"> ● Bevoegde instanties ● Burgers
Management	Als tijdens monitoring blijkt dat er problemen zijn ontstaan die ingrijpen noodzakelijk maken, kunnen de bestaande managementsystemen (voor het beheer van zowel de voorgestelde actie als het Werelderfgoed) worden gebruikt om snel te reageren.	<ul style="list-style-type: none"> ● Initiatiefnemer ● Team management Werelderfgoed
Communicatie	Rechthebbenden en andere belanghebbenden (die mogelijk rechtstreeks betrokken zijn) informeren over de resultaten van follow-upacties. Voor cyclische acties (bijv. tienjarige bestemmingsplannen) levert de monitoring van de uitgangssituatie referentie-informatie voor de effectbeoordeling van het volgende plan.	<ul style="list-style-type: none"> ● Initiatiefnemer ● Lidstaat ● Team management Werelderfgoed
Handhaving	In gevallen waarin wordt geconstateerd dat de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed negatieve effecten ondervindt van het project als gevolg van onvoorziene omstandigheden, nieuwe situaties of ontoereikende follow-up en uitvoering van de schadebeperkende maatregelen, dient het project onmiddellijk te worden stilgelegd. Het Werelderfgoedcomité kan de zaak onderzoeken en een missie naar het Werelderfgoed verzoeken om advies te geven.	<ul style="list-style-type: none"> ● Werelderfgoedcentrum ● Adviesorganen ● Werelderfgoedcomité Burgers

AFKORTINGEN

In deze Leidraad zijn zo weinig mogelijk afkortingen gebruikt, om de tekst zo duidelijk mogelijk te maken voor lezers die niet bekend zijn met bepaalde nieuwe termen. Voor het raadplegen van andere documenten waarin regelmatig afkortingen worden gebruikt kan het volgende overzicht echter nuttig zijn:

MER	Milieueffectbeoordeling; zie ESIA
ESIA	Environmental and Social Impact Assessment [Beoordeling van de milieu- en sociale effecten; zie MER]
ESMP	Environmental and Social Management Plan [Milieu- en Sociaal management plan]
FPIC	Free, prior and informed consent [Vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming]
ICCROM	International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
IUCN	International Union for Conservation of Nature
OUV	Outstanding Universal Value [Uitzonderlijke Universele Waarde]
SEA	Strategic Environmental Assessment [Strategische beoordeling van milieueffecten]
SOUV	Verklaring van (Statement of) Outstanding Universal Value

BEGRIPPENLIJST

Term (Nederlands)	Term (English)	Definitie
Activiteiten	Action	Een beleid, plan, programma of project.
Adviesorganen	Advisory Bodies	<p>De drie internationale organisaties die in het Werelderfgoedverdrag zijn genoemd om het Werelderfgoedcomité bij zijn overwegingen te adviseren zijn ICCROM, ICOMOS en IUCN. De Adviesorganen hebben de volgende functies:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adviseren over de tenuitvoerlegging van het Werelderfgoedverdrag op hun expertisegebied; • deskundig advies geven over het instandhouden en beheren van plekken die op de Werelderfgoedlijst staan; • het Werelderfgoedcentrum assisteren bij het opstellen van de documentatie van het Comité, de agenda's van de vergaderingen en de tenuitvoerlegging van de besluiten van het Comité; • assisteren bij de ontwikkeling en uitvoering van de Global Strategy for a Representative, Balanced and Credible World Heritage List, de World Heritage Capacity Building Strategy, Periodieke Rapportage en de versterking van het effectieve gebruik van het Werelderfgoedfonds; • monitoren van de state of conservation (staat van instandhouding) van Werelderfgoederen (onder meer door middel van een Reactive Monitoring mission (reactieve opvolgingsmissie) op verzoek van het Comité en Adviesmissies op uitnodiging van de Lidstaten); • verzoeken om internationale hulp beoordelen; • Vergaderingen van het Werelderfgoedcomité en het Bureau bijwonen in een adviserende rol. <p>De Adviesorganen zijn betrokken bij de evaluatie van voorgestelde acties en eventuele bijbehorende effectbeoordelingen als het Werelderfgoedcomité hiertoe verzoekt.</p>
Invloedsgebied	Area of influence	Het invloedsgebied van een voorgestelde actie is het geografische gebied waarbinnen directe, indirecte en cumulatieve effecten kunnen optreden. Dit begrip maakt onderscheid tussen het gebied waarbinnen een voorgestelde actie daadwerkelijk plaatsvindt en het grotere gebied waarop een project van invloed is (bijvoorbeeld door uitstoot, verkeer of economische activiteit). Er moet ook rekening worden gehouden met relevante begrenzingen voor attributen van een Werelderfgoed die effecten ondervinden en overige kenmerken (bijvoorbeeld bewoningsgrenzen, administratieve grenzen, leefgebieden van dieren). Tijdens de effectbeoordeling moet informatie over de nulmeting in dit gebied worden verzameld.

Term (Nederlands)	Term (English)	Definitie
Attributen	Attributes	<p>Attributen zijn de kenmerken van een erfgoedplek die de erfgoed-/conserveringswaarden daarvan overbrengen en begrijpelijk maken. Dit kunnen fysieke eigenschappen, materiële structuren of andere tastbare aspecten zijn, maar ook immateriële aspecten zoals processen, sociale afspraken of culturele gebruiken, alsmede associaties en relaties die worden weerspiegeld in fysieke kenmerken van de Werelderfgoedlocatie.</p> <p>Voor cultureel erfgoed kunnen dit gebouwen of andere bouwwerken en hun vormen, materialen, ontwerp, gebruik en functies zijn, maar ook stedelijke structuren, landbouwprocessen, religieuze ceremonies, bouwtechnieken, visuele verbanden en spirituele connecties. Voor natuurlijke plekken kunnen het specifieke landschapkenmerken, habitatgebieden, kernsoorten, aspecten die betrekking hebben op de milieukwaliteit (zoals het intact zijn, hoge/ongerepte milieukwaliteit), schaal en natuurlijkheid van habitat en grootte en levensvatbaarheid van de wildpopulaties.</p> <p>Attributen, en hun onderlinge interacties, zouden de focus van beschermings-, conserverings- en beheersmaatregelen moeten zijn.</p> <p>De term 'attributen' wordt in het bijzonder gebruikt voor Werelderfgoederen en een goed begrip van de attributen die de Outstanding Universal Value daarvan overbrengen is essentieel voor de langdurige bescherming ervan. De ruimtelijke verdeling van deze attributen en de bijbehorende beschermingsvereisten moeten als basis dienen voor de begrenzing van het Werelderfgoed en andere acties in het kader van beheer.</p>
Authenticiteit	Authenticity	<p>Werelderfgoederen die zijn voorgedragen op grond van de criteria (i) tot en met (vi) (d.w.z. cultureel erfgoed) moeten voldoen aan de voorwaarden van authenticiteit.</p> <p>Afhankelijk van het type cultureel erfgoed en de culturele context kunnen plekken geacht worden aan de voorwaarden van authenticiteit te voldoen als hun culturele waarden (zoals erkend in de voorgestelde nominatiecriteria) waarachtig en geloofwaardig tot uiting komen in diverse attributen, waaronder:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● vorm en ontwerp ● materialen en substantie ● gebruik en functie ● tradities, technieken en managementsystemen ● locatie en setting ● taal en andere vormen van immaterieel erfgoed ● spiritualiteit en gevoel ● overige interne en externe factoren
Nulmeting	Baseline assessment	<p>Een beoordeling van de nulmeting is een toereikende beschrijving van de getroffen omgeving i) zoals die op dit moment is, ii) zoals die was op het moment van inschrijving als Werelderfgoed en iii) zoals die zich naar verwachting zou ontwikkelen als het project niet zou plaatsvinden. Dit moet alle aspecten van de omgeving omvatten: fysiek, biologisch, met betrekking tot grondstofgebruik, sociaal, cultureel, met betrekking tot gezondheid en economisch. De effectiviteit van een effectbeoordeling is rechtstreeks afhankelijk van hoe goed deze omstandigheden worden begrepen.</p>
Bufferzone	Buffer zone	<p>Voor Werelderfgoederen is een bufferzone een gebied rondom het Werelderfgoed waar volgens de wet en/of het gewoonterecht aanvullende beperkingen gelden voor het gebruik en de ontwikkeling om een extra beschermingslaag voor het Werelderfgoed te bieden. Hieronder zou de directe setting van het Werelderfgoed moeten vallen, evenals belangrijke uitzichtpunten en andere gebieden of attributen die functioneel belangrijk zijn als ondersteuning van het Werelderfgoed en de bescherming daarvan. Het gebied dat de bufferzone vormt moet in alle gevallen worden bepaald door passende mechanismen. De afbakening van bufferzones wordt aangenomen door het Werelderfgoedcomité; alle aanpassingen aan of het instellingen van bufferzones nadat het Werelderfgoed op de Werelderfgoedlijst is geplaatst moeten door het Werelderfgoedcomité worden goedgekeurd na een formeel verzoek, zoals gedefinieerd in artikel 163-167 van de Operational Guidelines.</p>

Term (Nederlands)	Term (English)	Definitie
Cumulatieve effecten	Cumulative impacts	Een cumulatief effect komt voort uit de milieueffecten van een project in combinatie met dezelfde milieueffecten van andere projecten of acties in het verleden, het heden of de afzienbare toekomst, waaronder projecten of acties die mogelijk worden gemaakt door het project.
Ontmanteling	Decommissioning	Ontmanteling gebeurt aan het eind van de levenscyclus van een project en houdt in dat bouwwerken en andere kenmerken van een project worden verwijderd, meestal door degene die ze heeft gebouwd. Het doel is de plek in zijn oorspronkelijke staat te herstellen.
Directe effecten	Directe impacts	Een direct effect is het gevolg van een causale relatie tussen een project en een specifiek Werelderfgoedattribuut of andere milieuaspecten. Zie ook: effect, indirecte effecten, cumulatieve effecten
Risicobeheer-management in verband met rampen	Disaster risk management (DRM)	Het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van strategieën, beleid en maatregelen om: <ul style="list-style-type: none"> • het begrip van het risico op rampen te verbeteren; • vermindering van het risico op rampen te stimuleren; • werkwijzen om voorbereid te zijn op rampen, hierop te reageren en hiervan te herstellen over te dragen en de voortdurende verbetering ervan te bevorderen. Het expliciete doel van risicobeheermanagement in verband met rampen is het verbeteren van de veiligheid en het welzijn van mensen, alsmede duurzame ontwikkeling.
Omgeving	Environment	De term 'omgeving' varieert sterk per rechtsgebied en organisatie. In het kader van Werelderfgoed moet echter een ruime definitie worden gebruikt, die de fysieke, biologische, sociale, culturele, gezondheidsgerelateerde en economische aspecten en het grondstoffengebruik van de projectomgeving omvat.
Milieu- en erfgoedinstanties	Environmental and heritage authorities	Milieu- en erfgoedinstanties zijn overheidsinstanties die primair verantwoordelijk zijn voor de bescherming en het beheer van natuurlijk en cultureel erfgoed binnen hun land. Deze instanties zijn ook verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging van acties met betrekking tot het Verdrag in hun land.
Milieu- en sociale-effectenbeoordelingen (ESIA)	Environmental and Social Impact Assessment (ESIA)	Een Environmental and Social Impact Assessment, ook wel milieueffectbeoordeling (MER) genoemd, is een beoordeling op projectniveau (bijv. van een waterkracht- of snelwegproject). Zie ook Heritage Impact Assessment, Effectbeoordeling, Strategische milieubeoordeling

Term (Nederlands)	Term (English)	Definitie
Milieu- en Sociaal management plannen (ESMP's)	Environmental and Social Management Plans (ESMPs)	<p>Tijdens een Environmental and Social Impact Assessment omvat het effectbeheermanagement het voorkomen en minimaliseren van effecten tijdens de planning en het ontwerp van het project. Tijdens de uitvoeringsfase maken Environmental and Social Management Plans (ESMP's) deel uit van het planningsproces voor effectbeheermanagement en vaak worden ze verwerkt in een Environmental and Social Management System.</p> <p>Individuele ESMP's worden doorgaans opgesteld door een initiatiefnemer voor verschillende fasen van een project op het moment dat ze nodig zijn, bijvoorbeeld bouw, exploitatie en ontmanteling en sluiting.</p> <p>ESMP's zijn meestal gericht op specifieke behoeften, zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Voorbereiding en reactie op noodsituaties ● Het management van: <ul style="list-style-type: none"> • land, bodem en biodiversiteit; • gevaarlijke materialen en afval; • waterkwantiteit en -kwaliteit; • luchtkwaliteit; • lawaai en trilling; • volksgezondheid en veiligheid; • cultureel erfgoed. <p>Elk ESMP specificeert rollen en verantwoordelijkheden voor het uitvoeren van geplande acties, waaronder supervisie, monitoring en rapportage. Het is goed als het team dat het Werelderfgoed beheert op de hoogte is van het ESMP, zodat ze de monitoringprocessen kunnen bespreken en kunnen nagaan of die geschikt zijn voor de bescherming van erfgoed.</p>
Omgevingsaspecten	Environmental components	<p>Omgevingsaspecten zijn de specifieke kenmerken van een erfgoedplek die effect kunnen ondervinden van een voorgestelde actie, waaronder landschap, bodem, water, lucht en atmosfeer, planten, dieren, ecosystemen, menselijke bewoning en nederzettingen, ander cultureel erfgoed, etc. In een effectbeoordeling worden sommige van deze aspecten aangeduid als 'Valued Environmental Components' (VEC's). Dat zijn de aspecten van de omgeving die, om verschillende redenen, als belangrijk worden gezien voor de belanghebbenden van het project, het algemene publiek, overheidsbestuurders of andere belangrijke partijen in de effectbeoordeling. Ze zijn een manier om de kwesties die in een effectbeoordeling moeten worden bestudeerd, die tijdens de scoping zijn geïdentificeerd, in behapbare pakketjes te ordenen. In het kader van Werelderfgoed dienen de attributen van Outstanding Universal Value als VEC's te worden beschouwd.</p>
Factoren	Factors	<p>Alles wat de waarden en attributen van de erfgoedplek en de state of conservation daarvan op positieve of negatieve wijze kan beïnvloeden. Negatieve factoren worden meestal bedreigingen genoemd. Hoe factoren van invloed zijn op een Werelderfgoed moet worden geanalyseerd door middel van een reeks parameters, namelijk de onderliggende oorzaken van de factor, de herkomst (of die binnen of buiten het Werelderfgoed ligt), de huidige en potentiële effecten die voortkomen uit de factor en de mate en ernst van de effecten op de attributen van de erfgoedplek.</p>
Erfgoed	Heritage	<p>Alle geërfde goederen waaraan mensen een waarde hechten die groter is dan alleen de bruikbaarheid. Erfgoed is een breed begrip waaronder gedeelde nalatenschappen van de natuurlijke omgeving, de creaties van mensen en de creaties en interacties tussen mensen en de natuur vallen. Het omvat gebouwde omgevingen, land-, zoetwater- en zeeomgevingen, landschappen en zeegezichten, biodiversiteit, geodiversiteit, verzamelingen, culturele gebruiken, kennis, levende ervaringen, etc.</p>

Term (Nederlands)	Term (English)	Definitie
Erfgoedeffect-beoordeling	Heritage Impact Assessment	Een Heritage Impact Assessment is een beoordeling die specifiek is voor één actie of project, die is gericht op het identificeren en beoordelen van het potentiële effect van een voorgestelde actie of een voorgesteld project op de erfgoed-/conserveringswaarden van een natuurlijke en/of culturele erfgoedplek. In het kader van Werelderfgoederen zou een Heritage Impact Assessment met name gericht moeten zijn op het identificeren en beoordelen van negatieve en positieve effecten op de attributen die de Outstanding Universal Value van het Werelderfgoed overbrengen.
Op mensen-rechten gebaseerde benadering of Op rechten gebaseerde benaderingen	Human rights-based approach or Rights-based approaches	Op rechten gebaseerde benaderingen van behoud kunnen worden gezien als het integreren van normen, standaarden en beginselen met betrekking tot rechten in beleid, planning, tenuitvoerlegging en resultatenbeoordeling om ervoor te zorgen dat de conserveringsinspanningen in alle gevallen de rechten respecteren en de verdere uitoefening daarvan zoveel mogelijk ondersteunen. Het hanteren van op rechten gebaseerde benaderingen van behoud dient om te waarborgen dat de bescherming van rechten en behoud van biodiversiteit elkaar versterken.
Effect	Impact	De effecten of gevolgen van een factor op de attributen van de erfgoedplek, met betrekking tot zowel de state of conservation van de attributen als hun vermogen om de erfgoed-/conserveringswaarden over te brengen. Een effect is het verschil tussen een toekomstige omgevingsomstandigheid met en zonder de uitvoering van projectontwikkeling. Merk op dat er alleen sprake kan zijn van een effect als er een bron van het effect is (bijv. lawaai van een fabriek), een ontvanger of attribuut van het Werelderfgoed dat effect ondervindt (bijv. mensen die dichtbij wonen) en een pad of route waarlangs de schadelijke activiteitactie of stof de ontvanger kan bereiken (bijv. de lucht). Effecten kunnen positief of negatief zijn, direct of indirect, bestaand of potentieel en ze kunnen ontstaan binnen de erfgoedplek, in een eventuele bestaande bufferzone of zelfs daarbuiten. Zie ook: Direct effect, indirecte effecten, cumulatieve effecten
Effectbeoordeling	Impact assessment	Effectbeoordeling is het proces van het identificeren, voorspellen en evalueren van de potentiële omgevingseffecten van voorgestelde acties voordat er belangrijke goedkeuringsbesluiten worden genomen en beloften worden gedaan. Het wordt uitgevoerd om nadelige effecten te voorkomen of beperken en om gunstige effecten te versterken. Meer in het algemeen kan effectbeoordeling worden gezien als een manier van denken en plannen die op alle schalen van activiteit kan worden toegepast. Effectbeoordeling kan worden toegepast op ontwikkelingsvoorstellen op verschillende niveaus: projecten, plannen, programma's en beleid. Zie ook: Environmental and Social Impact Assessment, Heritage Impact Assessment, Strategische milieubeoordeling
Indirecte effecten	Indirect impacts	Indirecte effecten zijn effecten op de omgeving die geen rechtstreeks gevolg zijn van het project, maar vaak ontstaan via een complexe opeenvolging van gebeurtenissen. Soms worden ze ook effecten van het tweede of derde niveau of secundaire effecten genoemd. Zie ook: Effect, directe effecten, cumulatieve effecten
Integriteit	Integrity	Alle plekken die worden voorgedragen voor opname in de Werelderfgoedlijst moeten voldoen aan de voorwaarden van integriteit. Integriteit geeft aan in hoeverre het natuurlijke en/of culturele erfgoed en de attributen daarvan volledig en intact zijn. Om de voorwaarden van integriteit te onderzoeken moet dus worden beoordeeld in hoeverre een Werelderfgoed: a. alle kenmerken bevat die nodig zijn om de Outstanding Universal Value ervan tot uiting te brengen; b. groot genoeg is om alle kenmerken en processen die het Werelderfgoed belangrijk maken volledig te vertegenwoordigen; c. te lijden heeft onder negatieve effecten van ontwikkeling en/of verwaarlozing.
Iteratief	Iterative	Een term die wordt gebruikt om het effectbeoordelingsproces te beschrijven, dat niet lineair is: fasen van het proces worden herhaald als er nieuwe informatie wordt verzameld.

Term (Nederlands)	Term (English)	Definitie
Beperking	Mitigation	<p>Beperking is per definitie ‘het verminderen van de zwaarte, ernst of pijnlijkheid van iets’. Het is bedoeld om te voorkomen dat negatieve effecten optreden en om de effecten die toch nog optreden op een aanvaardbaar niveau te houden. Beperkende maatregelen worden eerst gedefinieerd en, voor zover van toepassing, aangenomen tijdens haalbaarheidsstudies voor het project, bij het overwegen van alternatieven en ontwerpopties om effecten te voorkomen of beperken. Daarna worden ze onderdeel van het projectuitvoeringsplan om effecten aan te pakken die naar verwachting zullen optreden tijdens de bouw, exploitatie, ontmanteling en sluiting. Beperking kan zowel structurele maatregelen (bijv. veranderingen van ontwerp of locatie) als niet-structurele maatregelen (bijv. wets- en beleidsinstrumenten, levering van gemeenschapsdiensten en scholing en capaciteitsopbouw) omvatten.</p> <p>Bij effectbeoordeling wordt doorgaans een scala aan schadebeperkende maatregelen binnen een schadebeperkingshiërarchie verkend (van voorkomen tot compenseren), maar niet al deze opties zijn passend in het kader van Werelderfgoed. De enige type schadebeperkende maatregelen die zouden moeten worden overwogen zijn het voorkomen van negatieve effecten en het minimaliseren ervan tot aanvaardbare niveaus.</p> <p>Merk op dat ‘beperking’ normaliter betrekking heeft op het omgaan met negatieve effecten. Het is goed mogelijk dat projecten ook positieve effecten hebben, vooral als ze zijn ontworpen met aandacht voor het instandhouden of versterken van biofysische of maatschappelijke waarden.</p>
Focal Point (ook Nationaal contactpunt)	National Focal Point	Overheidsorganisaties die primair verantwoordelijk zijn voor het toezien op de tenuitvoerlegging van acties met betrekking tot het Verdrag binnen hun land, en die optreden als communicatiekanaal tussen het secretariaat (Werelderfgoedcentrum van UNESCO), nationale overheidsinstanties en overige belanghebbenden.
Uitvoeringsrichtlijnen	Operational Guidelines (OG)	<p>De Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention (eerste editie 1977, meest recente editie 2023) is een document dat bedoeld is om de tenuitvoerlegging van het Werelderfgoedverdrag te ondersteunen door de procedures te beschrijven voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de opname van plekken op de Werelderfgoedlijst en de Lijst Werelderfgoed in gevaar; • de bescherming en het behoud van Werelderfgoed; • de toekenning van internationale hulp vanuit het Werelderfgoedfonds; • de mobilisatie van nationale en internationale hulp ten gunste van het Verdrag
Overige erfgoed/ conserveringswaarden	Other heritage/ conservation values	In het kader van deze Leidraad zijn dit de erfgoed-/conserveringswaarden die een Werelderfgoed naast de Outstanding Universal Value kan hebben. Dit kunnen waarden zijn die een Werelderfgoed van nationaal of lokaal belang maken en inheemse waarden die aan het Werelderfgoed worden toegeschreven. Het kunnen ook andere aspecten van de plek zijn die weliswaar de Outstanding Universal Value niet ondersteunen, maar toch esthetisch, historisch, wetenschappelijk, maatschappelijk of anderszins waardevol zijn.
Uitzonderlijke Universele Waarde (OUV)	Outstanding Universal Value (OUV)	Cultureel en/of natuurlijk belang dat zo uitzonderlijk is dat het landsgrenzen overstijgt en van gemeenschappelijk belang is voor huidige en toekomstige generaties van de gehele mensheid. De blijvende bescherming van dit erfgoed is daarom van het grootste belang voor de internationale gemeenschap als geheel.
Kennisgevingen op grond van artikel 172 of 174	Paragraph 172 or 174 notifications	<p>Artikel 172 van de Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention nodigt de Lidstaten uit het Comité, via het Werelderfgoedcentrum van UNESCO, in kennis te stellen van alle voorgestelde acties die effect zouden kunnen hebben op de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed voordat er besluiten worden genomen.</p> <p>Artikel 174 bepaalt dat het burgers ook informatie kunnen indienen bij het Werelderfgoedcentrum van UNESCO als ze van mening zijn dat een Werelderfgoed ernstig is verval is geraakt of dat de noodzakelijke herstelmaatregelen niet binnen de voorgestelde tijd zijn uitgevoerd, in welk geval het Werelderfgoedcentrum van UNESCO contact zal opnemen met de Lidstaat om deze informatie te controleren.</p>

Term (Nederlands)	Term (English)	Definitie
Vorzorgsbeginsel	Precautionary Principle	Het voorzorgsbeginsel stelt besluitvormers in staat voorzorgsmaatregelen aan te nemen in gevallen waarin het wetenschappelijk bewijs over een gevaar voor het milieu of de volksgezondheid onzeker is en de mogelijke gevolgen groot zijn. <u>De Rio Declaration</u> (Verenigde Naties, 1992) definieert het voorzorgsbeginsel als volgt: 'Daar waar ernstige of onomkeerbare schade dreigt, dient het ontbreken van volledige wetenschappelijke zekerheid niet als argument te worden gebruikt voor het uitstellen van kosteneffectieve maatregelen om milieuaantasting te voorkomen.'
Project-ontwikkelingsgebied (PDA)	Project development area (PDA)	Het projectontwikkelingsgebied is het voorziene gebied van fysieke verstoring dat verband houdt met de bouw en exploitatie van een project. Het omvat de hoofdlocatie of -route van het project en het gebied met eventuele nieuwe infrastructuur die nodig is om het te ondersteunen, zoals toegangswegen, elektriciteitsleidingen en reservoirs en pijpleidingen voor watervoorziening. Zie ook: Invloedsgebied
Initiatiefnemer	Proponent	Een individu, groep of organisatie die een activiteitactie voorstelt en vervolgens een team mobiliseert om de voorgestelde activiteitactie te realiseren. De initiatiefnemer kan het team zijn dat het Werelderfgoed beheert, een andere overheidsinstantie, een projectontwikkelaar, een organisatie (van inheemse volken), een gemeenschapsgroep of een andere belanghebbenden.
Voorgestelde actie	Proposed action	Zie: Actie .
Resterende effecten	Residual impacts	Effecten die blijven bestaan, zelfs na de ontwikkeling van schadebeperkende maatregelen. Zie ook: effecten, beperking
Recht-hebbenden	Rights-holders	Actoren die maatschappelijk zijn bedeeld met rechten met betrekking tot erfgoederen op grond van wetten of gewoonterecht. Als er inheemse volken bij betrokken zijn, hebben zij recht op vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming voordat een project dat van invloed is op hun grond of gebied of andere hulpbronnen wordt goedgekeurd en moeten zij worden betrokken bij de effectbeoordeling.
Reikwijdte-bepaling	Scoping	Bij een scoping worden de problemen geïdentificeerd die belangrijk genoeg worden geacht voor de planning en besluitvorming om te worden opgenomen in de Environmental and Social Impact Assessment (beoordeling van de milieu- en sociale effecten) en wordt bepaald aan welke kwesties die niet of nauwelijks zorgwekkend zijn geen of weinig aandacht moet worden besteed. Daardoor kan de effectbeoordeling zich concentreren op de belangrijke kwesties en worden er geen tijd en middelen verspild aan onnodige onderzoeken. Scoping is een proces dat in een vroeg stadium van de Environmental and Social Impact Assessment plaatsvindt, meestal na de screening. Het vindt meestal plaats tijdens haalbaarheidsonderzoeken, als de aard en omvang van een project op een tamelijk hoog niveau met weinig tot geen detail wordt ontwikkeld. Scoping is dus doorgaans een <i>kwalitatieve</i> beoordeling van potentiële omgevingsrisico's en effecten (terwijl de daaropvolgende effectbeoordeling meest <i>kwantitatief</i> is). Het proces van scoping levert een document op dat is ontworpen als een leidraad voor de uitvoering van een MER. Dit document kan in verschillende effectbeoordelingssystemen verschillende vormen en namen hebben, bijv. eerste omgevingsonderzoek, scopingrapport, richtlijnen voor Environmental and Social Impact Assessment, opdrachtschrijving of projectbriefing.

Term (Nederlands)	Term (English)	Definitie
Screening	Screening	Screening is de eerste stap in het proces van effectbeoordeling, die helpt bepalen of er een beoordeling nodig is. Als uit het screeningsproces blijkt dat een voorgestelde actie mogelijk negatieve effecten op de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed heeft, is een effectbeoordeling vereist en dient de initiatiefnemer te worden aangemoedigd de voorgestelde actie te herzien en zo nodig aan te passen om deze potentiële effecten in een vroeg stadium te voorkomen of minimaliseren.
Belanghebbenden	Stakeholders	In het kader van Werelderfgoed zijn belanghebbenden degenen die directe of indirecte belangen en zorgen hebben met betrekking tot erfgoederen, maar hier mogelijk geen wettelijk of maatschappelijk erkend recht op uitoefenen. In de effectbeoordeling zijn belanghebbenden personen of groepen die mogelijk effect ondervinden van een project, of personen of organisaties die deze mensen vertegenwoordigen. Deze twee partijen worden soms samen 'belanghebbende en getroffen partijen' genoemd.
Staat van instandhouding	State of conservation	De 'state of conservation' (staat van instandhouding) verwijst naar de toestand (waaronder, maar niet beperkt tot fysieke staat, authenticiteit en integriteit) van een Werelderfgoed, de kwetsbaarheden ervan, factoren die erop van invloed zijn en de conserveringsmaatregelen die zijn ingesteld om de Outstanding Universal Value in stand te houden. In het kader van Werelderfgoed wordt de term 'state of conservation' vaak gebruikt om te verwijzen naar het wettelijke proces van reactief monitoren dat wordt geregeld door de Operational Guidelines . Informatie over de staat van instandhouding van een Werelderfgoed kan onder de aandacht van het UNESCO Werelderfgoedcentrum, de Adviesorganen en het Werelderfgoedcomité worden gebracht door rapporten over de state of conservation die zijn ingediend door de betreffende Lidstaat om te voldoen aan de vereisten van artikel 169 en 172 van de uitvoeringsrichtlijnen Operational Guidelines, of door andere partijen, in overeenstemming met artikel 174, binnen de processen van reactief monitoren. Deze processen kunnen effectbeoordeling omvatten.
Verklaring van Uitzonderlijke Universele Waarde	Statement of Outstanding Universal Value (SOUV)	De officiële verklaring die het Werelderfgoedcomité aanneemt als een locatie wordt opgenomen in de Werelderfgoedlijst (of met terugwerkende kracht, voor plekken die voor 2007 op de lijst zijn geplaatst). Hierin wordt een overzicht gegeven van de redenen waarom de locatie wordt geacht van Outstanding Universal Value te zijn, hoe aan de relevante criteria is voldaan, de voorwaarden van integriteit (en, voor cultureel erfgoed, authenticiteit) en de afspraken en vereisten met betrekking tot bescherming en beheer die gelden om het Werelderfgoed te beschermen en de Outstanding Universal Value ervan langdurig te in stand te houden. De aangenomen Verklaring van (Statement of) Outstanding Universal Value vertegenwoordigt een essentiële referentie voor het beheren en monitoren van het Werelderfgoed en de state of conservation (staat van instandhouding) ervan.
Lidstaten	States Parties	De landen die de Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld (Werelderfgoedverdrag) hebben onderschreven (UNESCO, 1972).
Strategische milieubeoordeling (SEA)	Strategic Environmental Assessment (SEA)	Bij een strategische milieubeoordeling wordt effectbeoordeling toegepast op strategische niveaus van de besluitvorming, zoals beleid, plannen en programma's. Zij wordt algemeen gezien als een effectbeoordeling die bedoeld is om de biofysische, sociale, culturele, economische en gezondheidskwesties mee te nemen in de strategische besluitvorming. Zij dient om planners, besluitvormers en getroffen burgers te informeren over de duurzaamheid van dergelijke besluiten, om de zoektocht naar het beste alternatief te faciliteren en om de geloofwaardigheid van de uiteindelijke besluiten te vergroten.
Oprichtingsomschrijving	Terms of Reference	De opdrachtomschrijving is een document dat meestal aan het effectbeoordelingsteam wordt gegeven en beschrijft wat voor beoordeling er moet worden uitgevoerd, met welke kwesties rekening moet worden gehouden en eventueel welke methoden er moeten worden gebruikt. Dit document is vaak een bewerking van het scopingrapport.

Term (Nederlands)	Term (English)	Definitie
Waarden	Values	In het kader van erfgoedbehoud zijn waarden de kwaliteiten op basis waarvan een erfgoedplek zo belangrijk wordt geacht dat deze beschermd moet worden voor huidige en toekomstige generaties. Waarden worden bepaald door een groot aantal sociale en culturele factoren. Wat door het ene deel van de samenleving waardevol wordt gevonden heeft mogelijk voor een ander deel geen waarde, of wordt om andere redenen gewaardeerd, en wat voor de ene generatie waardevol is, is het voor de volgende misschien niet meer. Erfgoedplekken hebben meestal veel verschillende waarden: esthetisch, architectonisch, biologisch, ecologisch, historisch, geologisch, sociaal, spiritueel, etc. Deze waarden worden belichaamd en overgedragen door de attributen van de erfgoedplek.
Wijdere setting	Wider setting	De wijdere setting van een Werelderfgoed kan betrekking hebben op de topografie, natuurlijke en bebouwde omgeving en andere kenmerken van het Werelderfgoed, zoals infrastructuur, patronen van landgebruik, ruimtelijke indeling en visuele verbanden. Ook de bijbehorende sociale en culturele gebruiken, economische processen en andere immateriële aspecten van erfgoed, zoals percepties en associaties, kunnen hier deel van uitmaken. De wijdere setting kan ook een essentiële rol spelen bij de bescherming van de authenticiteit en integriteit van het Werelderfgoed, en het beheer ervan houdt verband met de rol in het ondersteunen van de Outstanding Universal Value.
Werelderfgoed-centrum	World Heritage Centre	Het Werelderfgoedcentrum van UNESCO is een technisch bestuursorgaan binnen UNESCO dat in 1992 is opgericht en wordt aangesteld door de directeur-generaal van UNESCO. Het treedt op als secretariaat van het Werelderfgoedverdrag, is het aanspreek- en coördinatiepunt voor alle zaken met betrekking tot Werelderfgoed binnen UNESCO en draagt zorg voor het dagelijkse beheer van het Verdrag.
Werelderfgoed-verdrag	World Heritage Convention	De Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld is een internationaal verdrag dat in 1972 is aangenomen door de VN en waarin wordt uiteengezet welke typen natuurlijke of culturele plekken in aanmerking komen voor opname in de Werelderfgoedlijst op grond van hun Outstanding Universal Value voor de hele mensheid. Deze overeenkomst, die beter bekend is als het Werelderfgoedverdrag, bepaalt hoe de internationale gemeenschap als geheel verantwoordelijk is voor de bescherming van zulk erfgoed en beschrijft de plichten van Lidstaten bij het identificeren van plekken die mogelijk in aanmerking komen voor opname in de Werelderfgoedlijst en hun rol in het beschermen en instandhouden ervan. Door het Verdrag te ondertekenen belooft elk land niet alleen de plekken op zijn eigen grondgebied die erkend zijn om hun Outstanding Universal Value in stand te houden, maar ook zijn nationale erfgoed te beschermen en deel te nemen aan internationale inspanningen om het erfgoed van de mensheid te beschermen, in stand te houden en te bevorderen.
Werelderfgoed	World Heritage property	Een culturele, natuurlijke of gemengde erfgoedplek die is opgenomen in de Werelderfgoedlijst en derhalve van Outstanding Universal Value wordt geacht voor de mensheid. De verantwoordelijkheid voor het voordragen van een locatie voor de Werelderfgoedlijst ligt bij de sta(a)t(en) waarin het is gelegen. Het Werelderfgoedcomité besluit of een locatie erfgoed moet worden opgenomen in de Werelderfgoedlijst, rekening houdend met de technische aanbevelingen van de Adviesorganen na een grondige evaluatie. In algemene zin verwijst de term Werelderfgoed naar alle natuurlijke, culturele en gemengde plekken die zijn vermeld op de Werelderfgoedlijst.

REFERENTIES

- Agency for Cultural Affairs, Japan and Kyushu University. 2020. *Heritage in Urban Contexts: Impacts of Development Projects on World Heritage Properties in Cities. Final Outcomes.* <https://whc.unesco.org/en/events/1516/>
- André, P., Enserink, B., Connor, D.enCroal, P. 2006. *Public Participation International Best Practice Principles.* Fargo, ND, International Association for Impact Assessment. (IAIA Special Publication Series, 4.) <https://www.iaia.org/uploads/pdf/SP4.pdf>
- CSIR (Council for Scientific and Industrial Research). 1996. *Strategic Environmental Assessment (SEA): A Primer.* CSIR Report ENV/S-RR96001. Stellenbosch (Zuid-Afrika), Division of Water, Environment and Forest Technology.
- FAO (Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties). 2016. *FPIC Toolkit.* Rome, FAO. https://www.fao.org/fileadmin/user_upload/faoweb/2018-New/Our_Pillars/FPIC_package.zip
- Glasson, J.enTherivel, R. 2019. *Introduction to Environmental Impact Assessment.* London, Routledge.
- IAIA (International Association for Impact Assessment). 1999. *Principles of Environmental Assessment Best Practice.* Fargo ND, IAIA/Lincoln (Verenigd Koninkrijk), IEA. <https://www.iaia.org/uploads/pdf/Principles%20of%20IA%2019.pdf>
- _____. 2009. *What is Impact Assessment?* Fargo ND, IAIA. https://www.iaia.org/uploads/pdf/What_is_IA_web.pdf
- _____. 2020. *Foundations of Impact Assessment (ongepubliceerd).* Fargo ND, IAIA.
- IAPP (International Association for Public Participation). n.d. *Core Values, Ethics, Spectrum – The 3 Pillars of Public Participation.* <https://www.iap2.org/page/pillars>
- ICID (International Commission on Irrigation and Drainage). 1993. *The ICID Environmental Checklist to Identify Environmental Effects of Irrigation, Drainage and Flood Control Projects.* Wallingford (Verenigd Koninkrijk), HR Wallingford. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08dd5ed915d3cfd001c12/R5835-icid_enviromental_checklist.pdf
- ICOMOS. 2011. *Leidraad voor Heritage Impact Assessments inzake culturele Werelderfgoederen.* https://www.iccom.org/sites/default/files/2018-07/icomos_guidance_on_heritage_impact_assessments_for_cultural_world_heritage_properties.pdf
- IDB (Inter-American Development Bank). 2019. *Meaningful Stakeholder Engagement.* https://publications.iadb.org/publications/english/document/Meaningful_Stakeholder_Engagement_A_Joint_Publication_of_the_MFI_Working_Group_on_Environmental_and_Social_Standards_en.pdf
- IFC (International Finance Corporation). 2007. *Stakeholder Engagement: A Good Practice Handbook for Companies Doing Business in Emerging Markets.* Washington, DC, IFC. https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/affbco05-2569-4e58-9962-280c483baa12/IFC_StakeholderEngagement.pdf?MOD=AJPERES&CVID=jkD13-p
- _____. 2012. *IFC Performance Standards on Environmental and Social Sustainability.* Washington, DC, IFC. https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/co2c2e86-e6cd-4b55-95a2-b3395d204279/IFC_Performance_Standards.pdf?MOD=AJPERES&CVID=kTjHBzk
- IUCN. 2013a. *Governance, Equity and Rights.* <https://www.iucn.org/theme/protected-areas/our-work/governance-equity-and-rights>

- _____. 2013b. *World Heritage Advice Note on Environmental Assessment*.
https://www.iucn.org/sites/dev/files/import/downloads/iucn_advice_note_environmental_assessment_18_11_13_iucn_template.pdf
- Morrison-Saunders, A. 2018. *Advanced Introduction to Environmental Impact Assessment*. Cheltenham (Verenigd Koninkrijk), Edward Elgar.
- OECD-DAC. 2006. *Applying Strategic Environmental Assessment: Good Practice Guidance for Development Co-operation*. Parijs, OECD Publishing.
https://www.oecd-ilibrary.org/applying-strategic-environmental-assessment_519njf7q195c.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fpublication%2F9789264026582-en&mimeType=pdf
- Therivel, R.enWood, G. (eds). 2018. *Methods of Environmental and Social Impact Assessments*. Londen, Routledge.
- UNDP Servië. 2010. *Guidelines on the Environmental Impact Assessment for Wind Farms*. Belgrado, UNDP Servië/ministerie van Milieu en Ruimtelijke Planning van de Republiek Servië.
https://unece.org/DAM/env/eia/documents/EIAGuides/Serbia_EIA_windfarms_Jun10_en.pdf
- UNECE. 2012. *Resource Manual to Support Application of the SEA Protocol*.
<https://unece.org/info/Environment-Policy/Environmental-assessment/pub/21602>
- _____. 2015. *Good Practice Recommendations on Public Participation in Strategic Environmental Assessment*. Geneva, UN. https://unece.org/sites/default/files/2020-12/1514364_E_Espoo_web.pdf
- UNESCO. 1972. *Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld*. Parijs, UNESCO. <https://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>
- _____. 2008. *Enhancing Our Heritage: Monitoring and Managing for Success in World Natural Heritage Sites*. Parijs, UNESCO. <https://whc.unesco.org/en/eoh/>
- _____. 2010. *Managing Disaster Risks for World Heritage*. Parijs, UNESCO.
<https://whc.unesco.org/en/activities/630/>
- _____. 2012. *Managing Natural World Heritage*. Parijs, UNESCO.
<https://whc.unesco.org/en/managing-natural-world-heritage/>
- _____. 2013. *Managing Cultural World Heritage*. Parijs, UNESCO.
<https://whc.unesco.org/en/managing-cultural-world-heritage/>
- _____. 2015. *Policy on the Integration of a Sustainable Development Perspective into the Processes of the World Heritage Convention*. Parijs, UNESCO. <https://whc.unesco.org/en/sustainabledevelopment>
- _____. 2018. *Policy on Engaging with Indigenous Peoples*. Parijs, UNESCO.
<https://en.unesco.org/indigenous-peoples/policy>
- _____. 2021. *The Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*. Parijs, UNESCO. <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>
- UNESCO/ICCROM/ICOMOS/IUCN. 2020. *Guidance on Developing and Revising World Heritage Tentative Lists*. <https://whc.unesco.org/document/184566>
- Verenigde Naties. 1992. *Verklaring van Rio de Janeiro inzake Milieu en Ontwikkeling, verslag van de Conferentie van de Verenigde Naties inzake Milieu en Ontwikkeling*. Rio de Janeiro, Verenigde Naties.
https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf
- _____. 2007. *Verklaring over de rechten van inheemse volken*. New York, Verenigde Naties.
<https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/declaration-on-the-rights-of-indigenous-peoples.html>
- _____. 2015. *Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York, Verenigde Naties. <https://sdgs.un.org/2030agenda>

WHITRAP. 2016. *The HUL Guidebook: Managing Heritage in Dynamic and Constantly Changing Urban Environments*.

https://www.hulballarat.org.au/resources/HUL%20Guidebook_2016_FINALWEB.pdf

Wereldbank. 2018. *The World Bank Environmental and Social Framework*. Washington, DC, Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling/Wereldbank.

<https://thedocs.worldbank.org/en/doc/837721522762050108-0290022018/original/ESFFramework.pdf>

MEER OVER DIT ONDERWERP

Campese, J., Sunderland, T., Greiber, T. en Oviedo, G. (eds). 2009. *Rights-Based Approaches: Exploring Issues and Opportunities for Conservation*. Bogor, Indonesië, CIFOR en IUCN.

CBD (Verdrag inzake biologische diversiteit). 2006. *Impact Assessment: Voluntary Guidelines on Biodiversity-Inclusive Impact Assessment*. <https://www.cbd.int/decision/cop/?id=11042>

Deze herziene Leidraad is bijgewerkt in het kader van het World Heritage Leadership Programme, met bijdragen van ICCROM, ICOMOS en IUCN als Adviesorganen van het Werelderfgoedcomité en UNESCO, met dank aan de steun van het Noorse ministerie van Klimaat en Milieu. Dit document is gebaseerd op de Leidraad voor Heritage Impact Assessments inzake culturele Werelderfgoederen van ICOMOS (2011) en samengevoegd met de World Heritage Advice Note on Environmental Assessment (2013b) van IUCN. Het is uitgebreid op basis van de capaciteitsopbouwende acties van ICCROM op dit gebied, waaronder de cursussen die sinds 2012 gezamenlijk door ICCROM en WHITRAP worden georganiseerd.

Deze Leidraad is het product van een nauwe samenwerking tussen alle instellingen, in het bijzonder het hoofdcoördinatieteam dat het volledige proces meer dan drie jaar heeft begeleid, sinds de openingsworkshop in Gland (Zwitserland) in 2018. Het hoofdcoördinatieteam bestond uit Jyoti Hosagrahar, Feng Jing en Richard Veillon namens UNESCO, Richard Mackay namens ICOMOS International, Mizuki Murai namens IUCN en Sarah Court en Eugene Jo namens ICCROM. Het schrijven van de herziene Leidraad was de taak van Sarah Court en Riki Therivel. De auteurs werkten in overleg met Eugene Jo als programmamanager en Tim Badman, Joseph King en Valerie Magar als codirecteuren van het World Heritage Leadership Programme. De afbeeldingen zijn ontworpen door Felipe Echeverri Velasco en Alberto José Moncayo. Gamini Wijesuriya heeft het document gedurende het hele proces gerevisieerd. Laura Frank leidde het publicatieproces binnen UNESCO en Célia Zwahlen en Nicole Franceschini hebben de communicatie gecoördineerd. De International Association for Impact Assessment (IAIA) heeft ook een bijdrage geleverd aan het proces van revisie en evaluatie van de Leidraad, als het wereldwijd leidende netwerk op het gebied van effectbeoordeling.

Tijdens het opstellen is de Leidraad aan vijf revisieronden onderworpen, met veel substantiële bijdragen en kritische feedback van verschillende instellingen zoals het Noorse ministerie van Klimaat en Milieu, het Noorse milieugentschap, het Noorse directoraat voor cultureel erfgoed, nationale commissies en internationale wetenschappelijke commissies van ICOMOS, het World Heritage Institute of Training and Research for the Asia and the Pacific Region, het Arabisch regionaal centrum voor Werelderfgoed en de Nederlandse Commissie voor de milieueffectrapportage. We bedanken ook alle deelnemers aan de effectbeoordelingscursussen die zijn uitgevoerd in het kader van het World Heritage Leadership Programme, waarbij gebruik is gemaakt van de conceptversies en feedback is geleverd op de inhoud. Het ging om de volgende cursussen: Oman 2018 met ARC-WH, China 2018 met WHITRAP, Montenegro 2018, Korea 2019, Palestina 2020 met UNESCO, Ramallah, Egypte 2021 met UNESCO WHC, Slovenië 2021, Impact Assessment for World Heritage 2021 met WHITRAP en Arabische staten 2021 met UNESCO WHC. Deelnemers aan de jaarlijkse conferenties van IAIA (Durban 2018, Brisbane 2019) hebben ook waardevolle input geleverd voor het vormgeven van de herziene Leidraad.

We willen in het bijzonder alle onderstaande correctoren en workshopdeelnemers bedanken, die de tijd hebben genomen om de verschillende versies van het document door te nemen en hun waardevolle inzichten en ervaringen te delen: George Abungu, Rachel Asante-Owusu, Andrea Athanas, Line Bårdsgeng, Charlotte Bingham, Gwenaëlle Bourdin, Mohamed Ziane Bouziane, Elizabeth Bradshaw, Kristal Buckley, Elsa Chang, Nicholas Clarke, Ascanio D'Andrea, Guy Debonnet, Luisa De Marco, Susan Denyer, Regina Durighello, Steve Edwards, Aleksandra Einen, Ole Søre Eriksen, Arlene K. Fleming, Eva Hauge Fontaine, Nicole Franceschini, Carlo Francini, Sharif Shams Imon, Maya Ishizawa, Tilman Jaeger, Rohit Jigyasa, Selma Kassem, Chunggho Kim, Arend Kolhoff, Ping Kong, Cyril Kormos, Marie-Laure Lavenir, Kyung-Ah Lee, Leticia Leitao, Hong Li, Katri Lisitzin, Valerie Magar, Andrea Margotta, Andrew Mason, Muhammad Juma Muhammad, Masanori Nagaoka, Kazuhiko Nishi, Olukoya Obafemi, Ishanlosen Odiaua, Carlo Ossola, Chris Polglase, Yves Prevost, Britta Rudolff, Luis Enrique Sanchez, Peter Shadie, Adele Shaw, Gaute Sønstebø, Jane Thompson, Montira

Horayangura Unakul, Remco van Merm, Réka Viragos, Daniel Young-Torquemada en Katherine Zischka.

OPMERKINGEN OVER HET GEBRUIK VAN TOOL 1 ERFGOED-/CONSERVERINGSWAARDEN EN ATTRIBUTEN

Het doel van deze tool is een stapsgewijze benadering presenteren om de **Verklaring van Outstanding Universal Value** als basis voor het Werelderfgoedaspect te gebruiken binnen een bredere **Environmental and Social Impact Assessment (ESIA)**, of als een op zichzelf staande **Heritage Impact Assessment**. De Verklaring van Outstanding Universal Value is een korte narratieve tekst die beschrijft waarom een **Werelderfgoed** zo uitzonderlijk werd geacht dat deze op de Werelderfgoedlijst is geplaatst. Om deze verklaring te kunnen gebruiken, is het echter nuttig om de inhoud te analyseren en op te splitsen in **waarden** en **attributen**. De volgende pagina's laten zien hoe dat kan worden gedaan. De tool wordt aangeboden als een algemeen model om een van de vele mogelijke benaderingen voor te stellen en kan naar behoeven worden aangepast en verbeterd.

STAP 1: DE VERKLARING VAN OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE VINDEN

De website van het **Werelderfgoedcentrum** (<https://whc.unesco.org/en/list/>) heeft een speciaal gedeelte voor elk Werelderfgoed, inclusief de Verklaring van Outstanding Universal Value daarvan. De plekken zijn gerangschikt per land en het is ook mogelijk om de specifiek Werelderfgoed te vinden door op naam te zoeken. De verklaring van Outstanding Universal Value is te vinden op de eerste pagina van de inschrijving van het Werelderfgoed.

STAP 2: ANALYSE THE STATEMENT OF OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE

Als een eerste benadering van de tekst is het nuttig om de verschillende onderdelen van de Verklaring van Outstanding Universal Value die de waarden en attributen beschrijven te markeren.

Erfgoed-/conserveringswaarden

Sommige tekstgedeelten in een verklaring beschrijven waarom een Werelderfgoed als uitzonderlijk, interessant, anders, of speciaal wordt gezien; dit zijn de waarden. Het voorbeeld in kadertekst A1.1 legt uit waarom het mariene park Blauwe Zee en de oude stad van Heritopolis als uitzonderlijk worden gezien: 'de **mariene systemen hebben unieke en verschillende ecosystemen en soorten ontwikkeld**' (waarden in rood, cursief).

Attributen

Sommige woorden in de verklaring beschrijven de attributen die de Outstanding Universal Value overbrengen. Het helpt vaak om aan attributen te denken als die kenmerken van een Werelderfgoed waarop de managements- en conserveringsinspanningen van het Werelderfgoed zich met name richten; de kenmerken die we willen beschermen en doorgeven aan toekomstige generaties. Dit kunnen fysieke eigenschappen, materiële structuren of andere tastbare aspecten zijn, maar ook immateriële aspecten zoals processen, sociale afspraken of culturele gebruiken, alsmede associaties en relaties die worden weerspiegeld in fysieke kenmerken van het Werelderfgoed. Voorbeelden van attributen (onderstreept) in kadertekst A1.1 zijn 'zeegrasbedden', 'oranje zeekoe' en 'rifzones'.

Kader A1.1 Uittreksel van de verklaring van Outstanding Universal Value van het fictieve Werelderfgoed, het mariene park Blauwe Zee en de oude stad van Heritopolis, met voorbeelden van waarden (rood, cursief) en attributen (onderstreept)

Het Werelderfgoed is gelegen *in een regio die ecologisch van wereldbelang* is, de Blauwe Zee. Het gebied heeft een oppervlakte van 400.000 ha met een bufferzone van 600.000 ha en bestaat uit zowel zee- als landgebieden. Het maakt *deel uit van een groter overgangsgebied tussen noordelijke en zuidelijke biogeografische zones en de mariene systemen hebben unieke en verschillende ecosystemen en soorten ontwikkeld*, waaronder bedreigde ecologische gemeenschappen. De grotendeels *ongerepte habitats* omvatten zeldzame voorbeelden van tropische koraalrifsystemen en unieke zachte koraalsoorten. Het Werelderfgoed en het gebied eromheen omvatten ook zeegrasvelden en mangrovehabitats. In deze habitats *leven populaties zeevogels, zeezoogdieren, vissen, koralen, haaien, reuzenmanta's en zeeschildpadden* en het Werelderfgoed *levert belangrijke voedselgebieden voor de laatste overgebleven gezonde populatie van de bedreigde oranje zee-koe*. De Blauwe Zee *is een belangrijk herkomstgebied van larven* en omvat gebieden waar commerciële vissoorten komen om kuit te schieten.

Het Werelderfgoed *bevat indrukwekkende natuurverschijnselen en gebieden van groot natuurschoon en is relatief ongerept*. Hij *bevat een scala aan habitattypen*, zoals uitgestrekte koraalrifcomplexen, mangroven, zeegrassen en intergetijdengebieden en zandbanken die allemaal het overleven (voortplanting, voedsel en rust) van bedreigde oranje zee-koeien, haaien, reuzenmanta's, dolfinen en trekvogels mogelijk maken. De verschillende biofysisch-geografische rifzones, elk met *kenmerkende koraalrifassemblages, ondersteunen een schat aan zeeleven en adembenemende onderwaterpanorama's*.

De historische havenstad Heritopolis, gelegen aan de Blauwe Zeekust, heeft *in de loop van de geschiedenis een rol gespeeld als een belangrijke plaats voor uitwisseling tussen historische culturen*. Veel van de architectuur *weerspiegelt de gouden tijden van de stad als welvarende handelshaven in de achttiende eeuw*, maar de gebouwen hebben nog de veel oudere stedelijke structuur die uit de zesde eeuw dateert. Het achttiende-eeuwse stadsplan *hechtede evenveel waarde aan de bebouwde ruimte als aan openbare groene ruimten* in het centrum van de stad. Daarnaast bevinden zich binnen de stedelijke structuur een groot aantal belangrijke monumenten uit elke fase van de geschiedenis van de stad: het mausoleum van Eugenius, de basiliek van Sint Helena en de Grote Moskee met zijn medresse en badhuis zijn *allemaal belangrijke architectonische meesterwerken uit verschillende perioden*. De eclectische mix van regionale en monumentale architectuur *weerspiegelt de uiteenlopende gemeenschappen die in 15 eeuwen in de stad hebben gewoond en tot op de dag van vandaag de traditionele gebruiken voortzetten*. Eeuwenlang kwamen kooplieden, reizigers en pelgrims naar Heritopolis dankzij zijn bruisende haven, die verbonden is met een wijdvertakt scheepvaartnetwerk. Veel van deze bezoekers vestigden zich in de loop van de tijd in de stad en brachten hun tradities en religieuze overtuigingen mee, die worden weerspiegeld in de festivals en tradities die nog steeds plaatsvinden in bepaalde wijken en verband houden met specifieke monumenten en *verbonden zijn met spirituele overtuigingen die samenhangen met de natuurlijke wereld*. De stad heeft zijn historische havenfunctie behouden en is een belangrijk knooppunt in de omringende handelsroutes.

STAP 3: DE ERFGOEDWAARDEN EN EXTRAHEREN EN ORDENEN

De volgende stap is het maken van een overzicht van de waarden die zijn geïdentificeerd in de Verklaring van Outstanding Universal Value. Het is niet mogelijk om de verklaring te herschrijven, maar als de waarden worden geëxtraheerd, moet de formulering soms worden aangepast, bijvoorbeeld door een volledige zin te vormen of twee soortgelijke waarden in één zin samen te voegen (kadertekst A1.2).

Kader A1.2. Voorbeeld van een lijst met waarden met betrekking tot de Outstanding Universal Value van Heritopolis en de Blauwe Zee

Heritopolis en het nationale mariene park de Blauwe Zee zijn uitzonderlijk omdat...

... een regio die ecologisch van wereldbelang is

... De mariene systemen hebben unieke en verschillende ecosystemen en soorten ontwikkeld, waaronder bedreigde ecologische gemeenschappen

... Het levert belangrijke voedselgebieden voor de laatste overgebleven gezonde populatie van de bedreigde oranje zeehoeve

... De architectuur weerspiegelt de gouden tijden van de stad als welvarende handelshaven in de achttiende eeuw en de monumenten zijn belangrijke architectonische meesterwerken uit verschillende perioden

... De stad heeft zijn historische havenfunctie behouden en is een belangrijk knooppunt in de omringende handelsroutes

STAP 4: OVERIGE ERFGOED-/CONSERVERINGSWAARDEN IDENTIFICEREN

Naast de Outstanding Universal Value moeten ook de **andere erfgoed-/conserveringswaarden** worden geïdentificeerd. Dit kunnen waarden zijn die zijn erkend door middel van andere internationale, nationale en lokale aanduidingen, d.w.z. andere redenen waarom het erfgoed belangrijk of interessant wordt geacht. Er is geen hiërarchie van waarden; de Outstanding Universal Value hangt meestal samen met andere waarden. Vooral waarden die betrekking hebben op immaterieel erfgoed mogen niet worden vergeten.

Heritopolis wordt bijvoorbeeld van nationaal belang geacht omdat de relatie tussen de gemeenschap en haar natuurlijke omgeving tot uiting komt in de kunst en architectuur van haar religieuze plekken en wordt gevierd tijdens veel traditionele festiviteiten.

STAP 5: DE WAARDEN MET BETREKKING TOT DE OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE EN OVERIGE ERFGOED-/CONSERVERINGSWAARDEN INVULLEN IN EEN TABEL MET WAARDEN EN ATTRIBUTEN

Als de waarden zijn geïdentificeerd, kunnen ze worden ingevuld in de eerste kolom van een tabel met waarden en attributen (tabel A1.1). Alle waarden die uit de Verklaring van Outstanding Universal Value zijn geëxtraheerd, kunnen worden ingevuld bij het Niveau van erkenning 'Outstanding Universal Value'; overige erfgoed-/conserveringswaarden kunnen bij nationale of lokale waarden worden ingevuld.

NB: een waarde kan alleen worden erkend als Outstanding Universal Value als deze eerst op lokaal en nationaal niveau als belangrijk is erkend. Daarom is het niet nodig dezelfde waarde op elk erkenningsniveau te herhalen.

Tabel A1.1 Voorbeeld van een tabel met waarden en attributen: waarden invullen

Niveau van erkenning	Erfgoed-/conserverings-waarden	Attributen	Bronnen van informatie
OUV	Het is een regio die ecologisch van wereldbelang is		
	De mariene systemen hebben unieke en verschillende ecosystemen en soorten ontwikkeld, waaronder bedreigde ecologische gemeenschappen		
	Er leven populaties van diverse diersoorten		
	Het levert belangrijke voedselgebieden voor de laatste overgebleven gezonde populatie van de bedreigde oranje zeekoe biedt		
	De architectuur weerspiegelt de gouden tijden van de stad als welvarende handelshaven in de achttiende eeuw en de monumenten zijn belangrijke architectonische meesterwerken uit verschillende perioden		
	Er vinden nog steeds festivals en tradities plaats in bepaalde wijken die verband houden met specifieke monumenten en verbonden zijn met spirituele overtuigingen die samenhangen met de natuurlijke wereld		
	De stad heeft zijn historische havenfunctie behouden en is een belangrijk knooppunt in de omringende handelsroutes		
Nationaal			
Lokaal			

STAP 6: DE ATTRIBUTEN INVULLEN IN EEN TABEL MET WAARDEN EN ATTRIBUTEN

Als de waarden zijn ingevuld in de tabel, is het tijd om terug te gaan naar de in stap 2 geanalyseerde Verklaring van Outstanding Universal Value om de attributen te extraheren. Zoals we hebben gezien, brengen attributen de erfgoedwaarden over. Ze kunnen worden ingevuld in de derde kolom van de tabel, naast elke waarde die ze ondersteunen (tabel A1.2).

Tabel A1.2 Voorbeeld van een tabel met waarden en attributen: Attributen invullen

Niveau van erkenning	Erfgoed-/conserveringswaarden	Attributen	Bronnen van informatie
Out-standing Universal Value	Het is een regio die ecologisch van wereldbelang is	Blauwe Zee, zee- en landgebieden	
	De mariene systemen hebben unieke en verschillende ecosystemen en soorten ontwikkeld, waaronder bedreigde ecologische gemeenschappen	Ecosystemen, diersoorten, bedreigde ecologische gemeenschappen, zeldzame voorbeelden van tropische koraalrifsystemen en unieke zachte koraalsoorten, zeegrasbedden en mangrovehabitaten	
	Er leven populaties van diverse diersoorten	Diverse soortenpopulaties (bijv. zeevogels, zeezoogdieren, vissen, koralen, haaien, reuzenmanta's en zeeschildpadden)	
	Het belangrijke voedselgebieden voor de laatste overgebleven gezonde populatie van de bedreigde oranje zeehoe biedt	Voedselgebieden, oranje zeehoe	
	De architectuur weerspiegelt de gouden tijden van de stad als welvarende handelshaven in de achttiende eeuw en de monumenten zijn belangrijke architectonische meesterwerken uit verschillende perioden	Achttiende-eeuwse architectuur, haven, mausoleum van Eugenius, de basiliek van Sint Helena en de Grote Moskee met zijn medresse en badhuis	
	Er vinden nog steeds festivals en tradities plaats in bepaalde wijken die verband houden met specifieke monumenten en verbonden zijn met spirituele overtuigingen die samenhangen met de natuurlijke wereld	Festivals, tradities, buurten, bewoners, monumenten, spirituele overtuigingen verbonden met de natuurlijke wereld, natuurlijke omgeving	
	De stad heeft zijn historische havenfunctie behouden en is een belangrijk knooppunt in de omringende handelsroutes	Haven, havenfuncties, handelsroutes	

STAP 7: DE ATTRIBUTEN IN DE TABEL MET WAARDEN EN ATTRIBUTEN VERFIJNEN

Attributen moeten mogelijk worden verfijnd en daarvoor kan enig onderzoek nodig zijn. Dat komt doordat:

- sommige Verklaringen van Outstanding Universal Value niet alle attributen die de erfgoedwaarden overbrengen specifiek noemen. Deze niet genoemde attributen moeten worden toegevoegd;
- sommige attributen die in de Verklaring van Outstanding Universal Value worden genoemd zeer algemeen zijn en specifiekere moeten worden gemaakt. In het voorbeeld van Heritopolis kan het nodig zijn 'diersoorten' en 'monumenten' in meer detail toe te lichten. Daarnaast kan 'ecosystemen' holistisch worden opgevat, maar zijn er mogelijk meer details nodig tijdens het effectbeoordelingsproces;
- de kenmerken die overige erfgoed-/conserveringswaarden overbrengen ook moeten worden vermeld.

STAP 8: INFORMATIEBRONNEN IDENTIFICEREN

De laatste kolom van de tabel kan vervolgens worden gevuld met verwijzingen naar informatiebronnen die beschikbaar zijn voor de attributen (tabel A1.3). Deze bronnen kunnen variëren van kennis van mensen, bibliografische referenties, gegevensverzamelingen, foto's, GIS en archiefmateriaal tot alle andere relevante materialen. Deze materialen onder elkaar zetten kan helpen het onderzoek in de volgende stappen van de effectbeoordeling richting te geven of aan het licht brengen waar nieuwe gegevens moeten worden verzameld.

Sommige informatie over het Werelderfgoed kan zeer gevoelig zijn en moet zorgvuldig worden beheerd om de vertrouwelijkheid te beschermen. Dat geldt in het bijzonder voor heilige geheime kennis van inheemse volken. Indien van toepassing kan dat echter in de tabel worden genoteerd.

Tabel A1.3 Voorbeeld van een tabel met waarden en attributen: Informatiebronnen invullen

Niveau van erkenning	Erfgoed-/conserveringswaarden	Attributen	Bronnen van informatie
OUV	Het is een regio die ecologisch van wereldbelang is	Blauwe Zee, zee- en landgebieden	Della Corte et al. (2002). <i>Assessment of habitat management system of the Blue Sea Marine National Park and its Orange Dugong Habitat.</i>
	De mariene systemen hebben unieke en verschillende ecosystemen en soorten ontwikkeld, waaronder bedreigde ecologische gemeenschappen	Ecosystemen, diersoorten, bedreigde ecologische gemeenschappen, zeldzame voorbeelden van tropische koraalrifsystemen en unieke zachte koraalsoorten, zeegrasbedden en mangrovehabitaten	Mizuku et al. (2008). <i>Coral Reef Management Plan: Field Survey and Analysis.</i>
	De architectuur weerspiegelt de gouden tijden van de stad als welvarende handelshaven in de achttiende eeuw en de monumenten zijn belangrijke architectonische meesterwerken uit verschillende perioden	Achttiende-eeuwse architectuur, haven, mausoleum van Eugenius, de basiliek van Sint Helena en de Grote Moskee met zijn medresse en badhuis	Makee et al. (2012a). <i>Cultural Heritage and Urban Values Assessment.</i>
	Er vinden nog steeds festivals en tradities plaats in bepaalde wijken die verband houden met specifieke monumenten en verbonden zijn met spirituele overtuigingen die samenhangen met de natuurlijke wereld	Festivals, tradities, buurten, bewoners, monumenten, spirituele overtuigingen verbonden met de natuurlijke wereld, natuurlijke omgeving	Kim, F (2014). <i>Ancient Histories: The Architecture and History of Heritopolis.</i> Mondelinge overlevering (Let op: mogelijk gevoelig). Heritopolis Community Archives Project.

TOOL 1 ERFGOEDWAARDEN EN ATTRIBUTEN

Niveau van erkenning	Erfgoed-/conserveringswaarden	Attributen	Bronnen van informatie
OUT- STANDING UNIVESAL VALUE			
Nationaal		-	
		-	
Lokaal			
		-	

TOOL 2 POTENTIËLE EFFECTEN IDENTIFICEREN

Het doel van deze tool is het illustreren van een stapsgewijze aanpak om effecten te identificeren die zouden kunnen ontstaan als een element van een **voorgestelde actie** een wisselwerking aangaat met een of meer **attributen** van een **Werelderfgoed**. De tool wordt aangeboden als een algemeen model om een van de vele mogelijke benaderingen voor te stellen en kan naar behoeven worden aangepast en verbeterd.

Het effect op broedende vogels dat ontstaat door herrie van een voorgestelde actie. Een effect is de wisselwerking van de voorgestelde actie met een attribuut van een Werelderfgoed. In dit voorbeeld kan de herrie van een voorgestelde actie effect hebben op broedende vogels, die het gebied verlaten als ze worden gestoord. Als de vogels een attribuut zijn van een Werelderfgoed, zou dat leiden tot een verlies van Outstanding Universal Value.

STAP 1: EEN OVERZICHT MAKEN VAN DE ATTRIBUTEN VAN HET WERELDERFGOED

Tool 1 Waarden en attributen is ontworpen om te helpen de attributen die de Outstanding Universal Value van een Werelderfgoed overbrengen te identificeren. In de derde kolom van Tool 1 zijn alle attributen weergegeven, zoals te zien is in tabel A2.1.

Tabel A2.1 Voorbeeld van een tabel met waarden en attributen

Niveau van erkenning	Erfgoed-/conserveringswaarden	Attributen	Bronnen van informatie
Outstanding Universal Value	Het is een regio die ecologisch van wereldbelang is	Blauwe Zee, zee- en landgebieden	Della Corte et al. (2002). <i>Assessment of habitat management system of the Blue Sea Marine National Park and its Orange Dugong Habitat.</i>
	De mariene systemen hebben unieke en verschillende ecosystemen en soorten ontwikkeld, waaronder bedreigde ecologische gemeenschappen	Ecosystemen, diersoorten, bedreigde ecologische gemeenschappen, zeldzame voorbeelden van tropische koraalrifsystemen en unieke zachte koraalsoorten, zeegrasbedden en mangrovehabitats	Mizuku et al. (2008). <i>Coral Reef Management Plan: Field Survey and Analysis.</i>
	De architectuur weerspiegelt de gouden tijden van de stad als welvarende handelshaven in de achttiende eeuw en de monumenten zijn belangrijke architectonische meesterwerken uit verschillende perioden	Achttiende-eeuwse architectuur, haven, mausoleum van Eugenius, de basiliek van Sint Helena en de Grote Moskee met zijn medresse en badhuis	Makee et al. (2012a). <i>Cultural Heritage and Urban Values Assessment.</i>
	Er vinden nog steeds festivals en tradities plaats in bepaalde wijken die verband houden met specifieke monumenten en verbonden zijn met spirituele overtuigingen die samenhangen met de natuurlijke wereld	Festivals, tradities, buurten, bewoners, monumenten, spirituele overtuigingen verbonden met de natuurlijke wereld, natuurlijke omgeving	Kim, F (2014). <i>Ancient Histories: The architecture and history of Heritopolis.</i> Mondelinge overlevering (Let op: mogelijk gevoelig). Heritopolis Community Archives Project

Deze attributen kunnen worden ingevuld in de eerste kolom van Tool 2 (tabel A2.2). Attributen kunnen meerdere keren voorkomen in Tool 1, maar hoeven slechts eenmaal te worden ingevuld in Tool 2.

Tabel A2.2 Voorbeeld van een effectidentificatietabel: de attributen invullen

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1	Tool 2	Potentiële effecten identificeren									
2											
3											
4		Element van een voorgestelde actie dat een effect zou kunnen veroorzaken									
5	Attributen										
6	Ecosystemen										
7	Koraalrifsystemen										
8	Unieke zachte koraalsoorten										
9	Zeegrasbedden										
10	Mangrovehabitatten										
11	Achttiende-eeuwse architectuur										
12	Mausoleum van Eugenius										
13	Basiliek van Sint Helena										
14	Grote moskee, medresse en badhuis										
15	Festivals, tradities, wijken										
16	Haven										
17	... etc.										

STAP 2: DE VOORGESTELDE ACTIVITEIT BEGRIJPEN

Het is belangrijk dat de details van de voorgestelde actie duidelijk zijn. Er moet rekening worden gehouden met alle fasen van de voorgestelde actie – bouw, exploitatie, ontmanteling, herstel – om precies te begrijpen wat er gedurende de hele levenscyclus van de voorgestelde actie gaat gebeuren (direct en indirect) en hoe en wanneer dit gaat gebeuren.

Fasen in de levenscyclus van een voorgestelde actie. Een effectbeoordeling moet de volledige levenscyclus van een voorgestelde actie omvatten, want effecten op de Outstanding Universal Value kunnen in elke fase optreden.

Het is ook belangrijk om te begrijpen of er bijbehorende acties worden voorgesteld (bijvoorbeeld de aanleg van een toegangsweg of elektriciteitskabels) en de effecten daarvan ook te beoordelen. Er moet ook rekening worden gehouden met waarschijnlijke indirecte gevolgen van de voorgestelde actie, bijvoorbeeld toenemende bezoekersaantallen van de erfgoedplek als gevolg van een nieuw hotelcomplex of afname van de omzet van traditionele winkels als gevolg van een nieuw winkelcentrum. In deze fase van de effectbeoordeling is het echter niet nodig om te evalueren of deze kenmerken van de voorgestelde actie positieve of negatieve effecten kunnen hebben; het is alleen belangrijk dat ze allemaal worden geïdentificeerd.

Er kan een lijst worden gemaakt waarin alle kenmerken van de voorgestelde actie die van invloed kunnen zijn op het Werelderfgoed worden beschreven. Hieronder zijn enkele voorbeelden gegeven, maar de specifieke details van elke voorgestelde actie moeten duidelijk zijn.

- Sloop van gebouwen
- Bouw van nieuwe gebouwen
- Aanleg van nieuwe toegangswegen
- Herhuisvesting van bewoners
- Nieuwe bouwmedewerkers
- Verkeer in verband met werkzaamheden
- Exploitatie van nieuwe gebouwen
- Gebruik van nieuwe toegangswegen
- Nieuwe exploitatiemedewerkers

STAP 3: DE ELEMENTEN VAN DE VOORGESTELDE ACTIVITEIT INVULLEN IN TOOL 2

Als de lijst met kenmerken van de voorgestelde actie is opgesteld, kan die worden toegevoegd aan Tool 2 (tabel A2.3).

Tabel A2.3 Voorbeeld van een effectidentificatietabel: de kenmerken van de voorgestelde actie invullen

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	Tool 2	Potentiële effecten identificeren						
2								
3								
4		Element van een voorgestelde actie dat een effect zou kunnen veroorzaken						
5	Attributen	Sloop van gebouwen	Bouw van nieuwe gebouwen	Aanleg van nieuwe toegangswegen	Gebruik van nieuwe toegangswegen	Herhuisvesting van bewoners	Nieuwe bouwmedewerkers	... etc.
6	Ecosystemen							
7	Koraalrifsystemen							
8	Unieke zachte koraal-soorten							
9	Zeegrasbedden							
10	Mangrovehabitaten							
11	Achttiende-eeuwse architectuur							
12	Mausoleum van Eugenius							
13	Basiliek van Sint Helena							
14	Grote moskee, medresse en badhuis							
15	Festivals, tradities, wijken							
16	Haven							
17	... etc.							

STAP 4: BEGRIJPEN WELKE WISSELWERKINGEN KUNNEN ONTSTAAN TUSSEN DE ELEMENTEN VAN DE VOORGESTELDE ACTIVITEIT EN DE ATTRIBUTEN

Voor deze stap moeten we begrijpen welke kenmerken van de voorgestelde actie een wisselwerking zouden kunnen aangaan met de attributen van het Werelderfgoed. In sommige gevallen is er een duidelijke wisselwerking; in andere gevallen kunnen kaarten en plattegronden worden gebruikt om de precieze plekken van zowel de voorgestelde actie als de attributen te begrijpen. In complexe gevallen kunnen specialisten nodig zijn om deze wisselwerkingen te identificeren. Een vogelkundige kan bijvoorbeeld aangeven of het lawaai en de andere overlast die een bouwproject veroorzaakt van invloed zijn op een bepaalde vogelsoort tijdens het broedseizoen, terwijl een bouwkundige kan vertellen of een voorgestelde metrolijn trillingen veroorzaakt die de historische gebouwen erboven kunnen schaden.

Elke potentiële wisselwerking tussen een element van de voorgestelde actie en een attribuut moet worden genoteerd in Tool 2. Dit zorgt ervoor dat de voorgestelde actie in elke fase systematisch is geanalyseerd, waarbij alle potentiële effecten zijn geïdentificeerd.

Als deze tool wordt gebruikt voor de **scoping** van een effectbeoordeling of bij de voorlopige analyse, kan deze identificatie van de interacties voldoende zijn om een beeld te geven van de gebieden die meer aandacht vereisen tijdens het effectbeoordelingsproces en welke specialisten en belanghebbenden hierbij betrokken zouden moeten worden.

Tabel A2.4 Voorbeeld van een effectidentificatietabel: elke potentiële interactie tussen voorgestelde acties en attributen noteren

	A	B	C	D	E	H
1	Tool 2	Potentiële effecten identificeren				
2						
3						
4		Element van een voorgestelde actie dat een effect zou kunnen veroorzaken				
5	Attributen	Bouw van nieuwe gebouwen in resort	Exploitatie van nieuw resort	Sloop van gebouwen voor nieuwe spoorlijn en stations	Exploitatie van nieuwe spoorlijn en stations	... etc.
6	Koraalrif	X	X		X	
7	Mangrovehabitatten	X			X	
8	Zeekoe	X	X		X	
9	Monumenten (bijv mausoleum, basiliek)		X		X	
10	Bewoners	X	X	X	X	
11	Stedelijke inrichting			X	X	
12	Historische haven				X	
13	... etc.					

STAP 5: BESCHRIJVEN WELKE WISSELWERKING ER ZOU KUNNEN ONTSTAAN TUSSEN DE VOORGESTELDE ACTIVITEIT EN DE ATTRIBUTEN

Als de potentiële wisselwerkingen tussen kenmerken van de voorgestelde actie en attributen zijn geïdentificeerd, kan het nuttig zijn deze te beschrijven. Op die manier kunnen de verschillende typen positieve en negatieve effecten die kunnen optreden nauwkeuriger worden geanalyseerd en kan meer inzicht worden verkregen in de specifieke kwesties die moeten worden onderzocht. Daarom biedt deze tabel ruimte om aanvullende details te noteren, zodat hij als een samenvatting kan dienen.

Tabel A2.5 Voorbeeld van een effectidentificatietabel: voor elk potentieel effect worden meer details toegevoegd om een overzicht te geven van de problemen waarvoor in de effectbeoordeling een oplossing moet worden gevonden

Tool 2	Potentiële effecten identificeren				
	Element van een voorgestelde actie dat een effect zou kunnen veroorzaken				
Attributen	Bouw van nieuwe gebouwen in resort	Exploitatie van nieuw resort	Sloop van gebouwen voor nieuwe spoorlijn en stations	Exploitatie van nieuwe spoorlijn en stations	... etc.
Koraalrif	Bouw aan de kustlijn zou effect kunnen hebben op de waterkwaliteit en de mariene omgeving	Toename van de toeristische acties kan het koraal beschadigen		Nieuwe toegangswegen kunnen zorgen voor meer drukte in beschermde gebieden	
Mangrove-habitatten	Mangroven gekapt op bouwterrein			Nieuwe toegangswegen kunnen zorgen voor meer drukte in beschermde gebieden	
Zeekoe	Bouwacties kunnen de kwetsbare zeekoe storen	Toename van toeristische acties kan de kwetsbare zeekoe storen		Nieuwe toegangswegen kunnen zorgen voor meer drukte en dus verstoring	
Monumenten (bijv mausoleum, basiliek)		Toegenomen druk door toerisme		Nieuwe transportverbindingen kunnen tot meer toerisme leiden	
Festivals en tradities		Potentiële economische kansen als meer mensen festivals bijwonen (+) Toename van toerisme kan festivals en tradities veranderen (-)		Pelgrims- en processieroutes moeten mogelijk worden aangepast op plekken waar de spoorlijn de stad doorkruist	
Stedelijke inrichting			Slopen kan de stedelijke structuur aantasten	Spoorlijn kan bepaalde wijken afsnijden	
Historische haven				Nieuwe transportverbindingen kunnen havenfuncties verminderen	
... etc.					

TOOL 3 POTENTIËLE EFFECTEN EVALUEREN

Het doel van deze tool is het illustreren van een stapsgewijze aanpak om effecten te evalueren, waaronder een nauwkeurige beschouwing van hoe een voorgestelde actie effect zal hebben op attributen van Werelderfgoed. Deze tool mag pas worden gebruikt nadat er onderzoek is uitgevoerd naar het Werelderfgoed en de voorgestelde actie; hij is geen vervanging voor onderzoek. Tool 3 maakt het mogelijk de complexere gegevensverzameling en analyse samen te vatten in een tabel, zodat de conclusies duidelijk kunnen worden gepresenteerd en kunnen worden gedeeld. De tool wordt aangeboden als een algemeen model om een van de vele mogelijke benaderingen voor te stellen en kan naar behoeven worden aangepast en verbeterd.

STAP 1: ONDERZOEK UITVOEREN NAAR DE GEÏDENTIFICEERDE POTENTIËLE EFFECTEN

In Tool 2 zijn potentiële effecten geïdentificeerd door de waarschijnlijke wisselwerking tussen een element van de voorgestelde actie en een attribuut te noteren:

Tabel A3.1. Voorbeeld van een effectidentificatietabel met interacties

Tool 2	Potentiële effecten identificeren				
Element van een voorgestelde actie dat een effect zou kunnen veroorzaken					
Attributen	Bouw van nieuwe gebouwen in resort	Exploitatie van nieuw resort	Sloop van gebouwen voor nieuwe spoorlijn en stations	Exploitatie van nieuwe spoorlijn en stations	... etc.
Koraalrif	Bouw aan de kustlijn zou effect kunnen hebben op de waterkwaliteit en de mariene omgeving	Toename van de toeristische acties kan het koraal beschadigen		Nieuwe toegangswegen kunnen zorgen voor meer drukte in beschermde gebieden	
Mangrove-habitatten	Mangroven gekapt op bouwterrein			Nieuwe toegangswegen kunnen zorgen voor meer drukte in beschermde gebieden	
Zeekoe	Bouwacties kunnen de kwetsbare zeekoe storen	Toename van toeristische acties kan de kwetsbare zeekoe storen		Nieuwe toegangswegen kunnen zorgen voor meer drukte en dus verstoring	
Monumenten (bijv mausoleum, basiliek)		Toegenomen druk door toerisme		Nieuwe transportverbindingen kunnen tot meer toerisme leiden	
Festivals en tradities		Potentiële economische kansen als meer mensen festivals bijwonen (+) Toename van toerisme kan festivals en tradities veranderen (-)		Pelgrims- en processieroutes moeten mogelijk worden aangepast op plekken waar de spoorlijn de stad doorkruist	
Stedelijke inrichting			Slopen kan de stedelijke structuur aantasten	Spoorlijn kan bepaalde wijken afsnijden	
Historische haven				Nieuwe transportverbindingen kunnen havenfuncties verminderen	
... etc.					

Elk effect moet worden bestudeerd om het te kunnen evalueren. Dat moet worden gedaan op basis van onderzoek, zowel kwalitatief als kwantitatief.

STAP 2: DE ATTRIBUTEN EN ELEMENTEN VAN DE VOORGESTELDE ACTIES INVULLEN IN TOOL 3

Op basis van het uitgevoerde onderzoek moet elke potentiële wisselwerking die in Tool 2 is geïdentificeerd nu worden ingevuld in Tool 3. Voor elke wisselwerking moeten de kenmerken van de voorgestelde actie in de eerste kolom worden genoteerd en de attributen in de tweede (tabel A3.2).

Tabel A3.2. Voorbeeld van een effectevaluatietafel: kenmerken van voorgestelde acties en attributen invullen waartussen mogelijk interactie ontstaat

Tool 3		Potentiële effecten evalueren
Elementen van voorgestelde actie	Attributen	Beschrijving van potentieel effect
Mangroven gekapt op bouwterrein	Mangrovehabitatten	
Exploitatie van nieuw resort	Zeekoe	
Exploitatie van nieuw resort	Festivals en tradities	
Exploitatie van nieuw resort	Festivals en tradities	

STAP 3: BESCHRIJVEN HOE HET ELEMENT VAN DE VOORGESTELDE ACTIVITEIT EFFECT KAN HEBBEN OP HET ATTRIBUUT

Op basis van het uitgevoerde onderzoek kan nu de derde kolom worden ingevuld met een beschrijving van de manier waarop het element van invloed kan zijn op het attribuut (wat er zal gebeuren als ze een wisselwerking aangaan). Dit moet een korte samenvatting zijn (tabel A3.3).

Tabel A3.3. Voorbeeld van een effectevaluatietafel: beschrijvingen van potentiële effecten invullen

Elementen van voorgestelde actie	Attributen	Beschrijving van potentieel effect
Mangroven gekapt op bouwterrein	Mangrovehabitatten	50 hectaren mangrovehabitat zouden worden verwijderd en het gebied zou worden drooggepompt en geëgaliseerd voorafgaand aan de bouw
Exploitatie van nieuw resort	Zeekoe	Geplande toeristische acties in kustwateren (waaronder kleine bootjes en duiken) zouden ervoor zorgen dat de zeekoeien wegtrekken
Exploitatie van nieuw resort	Festivals en tradities	Naar schatting 17.000 bezoekers van het resort per jaar zullen mogelijk lokale festivals bezoeken, waardoor het budget voor traditionele evenementen toeneemt en secundaire economische kansen ontstaan voor de lokale bewoners
Exploitatie van nieuw resort	Festivals en tradities	Voorgestelde toerismestrategie verandert mogelijk de organisatie van festivals als het gaat om deelnemers, logistiek en eigenheid

STAP 4: HET ELEMENT VAN DE VOORGESTELDE ACTIVITEIT KARAKTERISEREN

In de kolommen 4, 5 en 6 van Tool 3 is het element van de voorgestelde actie in meer detail bestudeerd:

- **Hoe vaak** zou deze potentiële actie plaatsvinden? *Gebeurt dit eenmalig? Of met tussenpozen? Of voortdurend?*
- **Hoe lang** zou deze potentiële actie duren? *Gaat het om de korte of lange termijn?*
- Kan deze potentiële actie **in de toekomst ongedaan worden gemaakt**? *Is de actie omkeerbaar of onomkeerbaar?*

De antwoorden op deze vragen moeten voor elk van de potentiële effecten die zijn genoteerd worden ingevuld in Tool 3. De antwoorden moeten worden onderbouwd met voldoende gegevens en onderzoek in het effectbeoordelingsrapport.

Tabel A3.4. Voorbeeld van een effectevaluatietafel: de karakteristieken van kenmerken van de voorgestelde actie invullen

Potentiële effecten evalueren				
	Beschrijving van potentieel effect	Frequentie van de actie	Duur van de actie	Omkeerbaarheid van de actie
		Eenmalig/met tussenpozen/voortdurend	Korte termijn/lan-ge termijn	Omkeerbaar/onomkeerbaar
Mangrovehabitatten	50 hectaren mangrovehabitat zouden worden verwijderd en het gebied zou worden drooggepompt en geëgaliseerd voorafgaand aan de bouw	Eenmalig	Lange termijn	Onomkeerbaar
Zeekoe	Geplande toeristische acties in kustwateren (waaronder kleine bootjes en duiken) zouden ervoor zorgen dat de zeekoeien wegtrekken	Voortdurend	Lange termijn	Onomkeerbaar
Festivals en tradities	Naar schatting 17.000 bezoekers van het resort per jaar zullen mogelijk lokale festivals bezoeken, waardoor het budget voor traditionele evenementen toeneemt en secundaire economische kansen ontstaan voor de lokale bewoners	Voortdurend	Lange termijn	Onomkeerbaar
Festivals en tradities	Voorgestelde toerismestrategie verandert mogelijk de organisatie van festivals als het gaat om deelnemers, logistiek en eigenheid	Voortdurend	Lange termijn	Onomkeerbaar

STAP 5: DE VERANDERING DIE HET ATTRIBUUT ZAL ONDERGAAN DEFINIËREN

In stap 3 en 4 is het element van de voorgestelde actie beschreven. Deze antwoorden moeten vervolgens worden gebruikt om de kolommen 7, 8, 9 en 10 in te vullen, waarmee de verwachte verandering van het attribuut wordt gedefinieerd:

- Kan de verandering van het attribuut **in de toekomst ongedaan worden gemaakt**? *Is het effect omkeerbaar of onomkeerbaar?*
- **Hoe lang** zou de verandering van het attribuut duren? *Zou die tijdelijk of blijvend zijn?*
- **Hoe veel** zou het attribuut veranderen? *Zou er geen verandering zijn? Zou er een verwaarloosbare, beperkte of grote verandering zijn?*
- Wat is de **kwaliteit** van de verandering? *Zou het een positieve of negatieve verandering zijn?*

De antwoorden moeten worden onderbouwd met voldoende gegevens en onderzoek in het effectbeoordelingsrapport.

Tabel A3.5. Voorbeeld van een effectidentificatietabel: de aard van de veranderingen van het attribuut definiëren

Potentiële effecten evalueren							
	Frequentie van de actie	Duur van de actie	Omkeerbaarheid van de actie	Omkeerbaarheid van de verandering van het attribuut	Duur van de verandering van het attribuut	Mate van verandering van het attribuut	Kwaliteit van de verandering van het attribuut
	Eenmalig/ met tussenpozen/ voortdurend	Korte termijn/ lange termijn	Omkeerbaar/ onomkeerbaar	Omkeerbaar/ onomkeerbaar	Tijdelijke/ blijvende verandering	Geen/ verwaarloosbare/ beperkte/ grote verandering	Positieve/ negatieve verandering
50 hectaren mangrovehabitat zouden worden verwijderd en het gebied zou worden drooggepompt en geëgaliseerd voorafgaand aan de bouw	Eenmalig	Lange termijn	Onomkeerbaar	Onomkeerbaar	Blijvend	Groot	Negatief
Geplande toeristische acties in kustwateren (waaronder kleine bootjes en duiken) zouden ervoor zorgen dat de zeekoeien wegtrekken	Voortdurend	Lange termijn	Onomkeerbaar	Onomkeerbaar	Blijvend	Groot	Negatief
Naar schatting 17.000 bezoekers van het resort per jaar zullen mogelijk lokale festivals bezoeken, waardoor het budget voor traditionele evenementen toeneemt en secundaire economische kansen ontstaan voor de lokale bewoners	Voortdurend	Lange termijn	Omkeerbaar	Omkeerbaar		Beperkt	Positief
Voorgestelde toerismestrategie verandert mogelijk de organisatie van festivals als het gaat om deelnemers, logistiek en eigenheid	Voortdurend	Lange termijn	Omkeerbaar	Onomkeerbaar	Blijvend	Beperkt	Negatief

STEP 6: EVALUATE THE IMPACT

De laatste kolom (II) van Tool 3 levert een uiteindelijke evaluatie van elk geïdentificeerd effect. Daarin moet de **beschrijving** van het effect zijn weergegeven en de **kenmerken** van zowel de actie als de veranderingen van het attribuut die in de eerdere stappen zijn gedefinieerd.

De volgende categorieën effecten kunnen zowel negatief als positief zijn:

- **Neutraal:** Onderzoek naar het potentiële effect wijst uit dat er geen verandering van het attribuut zou plaatsvinden.
- **Klein:** Onderzoek naar het potentiële effect wijst uit dat de verandering verwaarloosbaar zou zijn.
- **Middelgroot:** Onderzoek naar het potentiële effect wijst uit dat het attribuut enigszins zou veranderen.
- **Groot:** Onderzoek naar het potentiële effect wijst uit dat het attribuut sterk zou veranderen.

Tabel A3.6. Voorbeeld van een effectidentificatietabel: de mate van effect evalueren

Duur van de actie	Omkeerbaarheid van de actie	Omkeerbaarheid van de verandering van het attribuut	Duur van de verandering van het attribuut	Mate van verandering van het attribuut	Kwaliteit van de verandering van het attribuut	Evaluatie van effect
Korte termijn/ lange termijn	Omkeerbaar/ onomkeerbaar	Omkeerbaar/ onomkeerbaar	Tijdelijke/ blijvende verandering	Geen/ verwaarloosbare/ beperkte/grote verandering	Positieve/ negatieve verandering	Neutraal/klein/ middelgroot/groot effect (negatief en positief)
Lange termijn	Onomkeerbaar	Onomkeerbaar	Blijvend	Groot	Negatief	Groot negatief effect
Lange termijn	Onomkeerbaar	Onomkeerbaar	Blijvend	Groot	Negatief	Groot negatief effect
Lange termijn	Onomkeerbaar	Omkeerbaar		Beperkt	Positief	Middelgroot positief effect
Lange termijn	Onomkeerbaar	Onomkeerbaar	Blijvend	Beperkt	Negatief	Middelgroot positief effect

STAP 7: GEBRUIK DE EVALUATIE VAN DE EFFECTEN OM ALTERNATIEVEN EN BEPERKENDE MAATREGELEN TE OVERWEGEN

De resultaten van Tool 3 kunnen als basis worden gebruikt voor plannen voor de voorgestelde actie, die zo moeten worden gewijzigd dat alle potentiële negatieve effecten op Outstanding Universal Value worden voorkomen, of ten minste tot een aanvaardbaar niveau worden beperkt. Potentiële positieve effecten kunnen ook worden bestudeerd om te begrijpen of ze versterkt kunnen worden.

Het evaluatieproces is iteratief: als de voorgestelde actie is herzien, moet hij opnieuw worden geëvalueerd met behulp van Tool 3.

STAP 8: DE EVALUATIE VAN DE EFFECTEN GEBRUIKEN VOOR RAPPORTAGE

Als alle voorgestelde acties en hun potentiële effecten zijn geëvalueerd, kunnen de effectvakken in de laatste kolom worden ingekleurd, afhankelijk van de aard en ernst van het effect, om de uiteindelijke evaluatie effectief te communiceren.

Tabel A3.7. Voorbeeld van een effectidentificatietabel waarin de mate van effect met kleuren is aangegeven

Duur van de actie	Omkeerbaarheid van de actie	Omkeerbaarheid van de verandering van het attribuut	Duur van de verandering van het attribuut	Mate van verandering van het attribuut	Kwaliteit van de verandering van het attribuut	Evaluatie van effect
Korte termijn/ lange termijn	Omkeerbaar/ onomkeerbaar	Omkeerbaar/ onomkeerbaar	Tijdelijke/ blijvende verandering	Geen/ verwaarloosbare/ beperkte/grote verandering	Positieve/ negatieve verandering	Neutraal/klein/ middelgroot/groot effect (negatief en positief)
Lange termijn	Onomkeerbaar	Onomkeerbaar	Blijvend	Groot	Negatief	Middelgroot negatief effect
Lange termijn	Onomkeerbaar	Onomkeerbaar	Blijvend	Groot	Negatief	Middelgroot negatief effect
Lange termijn	Onomkeerbaar	Omkeerbaar		Beperkt	Positief	Middelgroot positief effect
Lange termijn	Onomkeerbaar	Onomkeerbaar	Blijvend	Beperkt	Negatief	Middelgroot positief effect

TOOL 3 POTENTIËLE EFFECTEN EVALUEREN

ELEMENT VAN VOORGESTELDE ACTIVITEIT	ATTRIBUUT	BESCHRIJVING VAN POTENTIEEL EFFECT	FREQUENTIE VAN DE ACTIVITEIT	DUUR VAN DE ACTIVITEIT	OMKEERBAARHEID VAN DE ACTIVITEIT	OMKEERBAARHEID VAN DE VERANDERING VAN HET ATTRIBUUT	DUUR VAN DE VERANDERING VAN HET ATTRIBUUT	MATE VAN VERANDERING VAN HET ATTRIBUUT	KWALITEIT VAN DE VERANDERING VAN HET ATTRIBUUT	EVALUATIE VAN EFFECT
			Eenmalig/ met tussenpozen/ voortdurend	Korte termijn/ lange termijn	Omkeerbaar/ onomkeerbaar	Omkeerbaar/ onomkeerbaar	Tijdelijke/ blijvende verandering	Geen/ vervaarloos- bare/ beperkte/grote verandering	Positieve/ negatieve verandering	Neutraal/klein/ middelgroot/ groot effect (negatief en positief)
										Groot negatief effect
										Middelgroot negatief effect
										Klein negatief effect
										Neutraal
										Klein positief effect
										Middelgroot positief effect
										Groot positief effect

CONTACTGEGEVENS

Naam en adres	Korte beschrijving	Verantwoordelijkheden in het kader van het Verdrag
<p>ICCROM International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property Via di S. Michele, 13 00153 Rome, Italië Tel: +39 06.585-531 E-mail: iccrom@iccrom.org www.iccrom.org</p>	<p>ICCROM (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property) is een intergouvernementele organisatie met hoofdvestiging in Rome. ICCROM is in 1956 opgericht door UNESCO en heeft als officiële functies het uitvoeren van onderzoek, documentatie, technische hulp, capaciteitsopbouw en openbare bewustmakingscampagnes om het behoud van materieel en immaterieel cultureel erfgoed te verbeteren.</p>	<p>De specifieke rol van ICOMOS met betrekking tot het Verdrag omvat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de aangewezen partner zijn voor scholing op het gebied van cultureel erfgoed; • de staat van instandhouding culturele Werelderfgoederen monitoren; • door de Lidstaten ingediende verzoeken om internationale hulp beoordelen en • input en ondersteuning leveren voor capaciteitsopbouwende acties.
<p>ICOMOS International Council on Monuments and Sites Internationaal Secretariaat Rue du Séminaire de Conflans 11 94 220 Charenton-le-Pont Frankrijk Tel: + 33 (0) 1 41 94 17 59 E-mail: secretariat@icomos.org www.icomos.org</p>	<p>ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) is een non-gouvernementele organisatie met hoofdvestiging in Parijs. Deze is opgericht in 1965 met als taak het bevorderen van de toepassing van theorie, methodologie en wetenschappelijke technieken op het behoud van bouwkundig en archeologisch erfgoed. Het werk van ICOMOS is gebaseerd op de beginselen van het Handvest voor Conservering en Restauratie van Monumenten en Landschappen uit 1964 (het Charter van Venetië).</p>	<p>De specifieke rol van ICOMOS met betrekking tot het Verdrag omvat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • alle plekken die worden voorgedragen voor opname in de Werelderfgoedlijst evalueren; • de state of conservation (staat van instandhouding) van culturele Werelderfgoederen monitoren; • door de Lidstaten ingediende verzoeken om internationale hulp beoordelen en • input en ondersteuning leveren voor capaciteitsopbouwende acties.
<p>IUCN International Union for Conservation of Nature Rue Mauverney 28 1196 Gland Zwitserland Tel: +41 22 999-0000 E-mail: worldheritage@iucn.org www.iucn.org</p>	<p>IUCN (International Union for Conservation of Nature) is opgericht in 1948 en verenigt nationale regeringen, ngo's en wetenschappers in een wereldwijd samenwerkingsverband. De missie van het instituut is het beïnvloeden, stimuleren en bijstaan van samenlevingen in de hele wereld voor het behoud van de integriteit en diversiteit van de natuur en om ervoor te zorgen dat elk gebruik van natuurlijke hulpbronnen rechtvaardig en ecologisch duurzaam is. IUCN heeft zijn hoofdvestiging in Gland, Zwitserland.</p>	<p>De specifieke rol van IUCN met betrekking tot het Verdrag omvat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • alle plekken die worden voorgedragen voor opname in de Werelderfgoedlijst evalueren; • de state of conservation (staat van instandhouding) van natuurlijke Werelderfgoederen monitoren; • door de Lidstaten ingediende verzoeken om internationale hulp beoordelen en • input en ondersteuning leveren voor capaciteitsopbouwende acties.
<p>UNESCO World Heritage Centre 7, place de Fontenoy 75352 Paris 07 SP Frankrijk Tel: +33 (0)1 45 68 11 04 whc.unesco.org</p>	<p>Het Werelderfgoedcentrum, opgericht in 1992, is het aanspreek- en coördinatiepunt voor alle zaken met betrekking tot Werelderfgoed binnen UNESCO. Het Werelderfgoedcentrum draagt zorg voor het dagelijks management van het Verdrag en organiseert de jaarlijkse zittingen van het Werelderfgoedcomité, geeft advies aan de Lidstaten bij de voorbereiding van nominaties van plekken, organiseert op verzoek internationale hulp vanuit het Werelderfgoedfonds en coördineert zowel de rapportage over de toestand van plekken als de noodmaatregelen die worden genomen als een Werelderfgoed in gevaar is. Het Werelderfgoedcentrum organiseert ook technische seminars en workshops, werkt de Werelderfgoedlijst en database bij, ontwikkelt scholingsmaterialen om jonge mensen meer bewust te maken van de noodzaak van erfgoedbehoud en houdt het algemene publiek op de hoogte van kwesties met betrekking tot Werelderfgoed.</p>	

Verantwoordelijke Overheidsinstellingen in Vlaanderen en Nederland		
Naam	Adres	Bevoegdheid
Agentschap voor Natuur en Bos	Havenlaan 88 bus 5 1000 Brussel België www.natuurenbos.be	Natuurlijk Werelderfgoed in het Vlaams Gewest
Agentschap Onroerend Erfgoed Vlaanderen	Havenlaan 88 bus 75 1000 Brussel België www.onroerenderfgoed.be	Cultureel Werelderfgoed in het Vlaams Gewest
Leefmilieu Brussel	Havenlaan 86C/3000 1000 Brussel België www.leefmilieu.brussels	Natuurlijk Werelderfgoed in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed	Smallepad 5 3811 Amersfoort Nederland https://www.cultureelerfgoed.nl/	Cultureel en natuurlijk Werelderfgoed in het Koninkrijk der Nederlanden
Urban Brussels	Kunstberg 10-13 1000 Brussel België www.urban.brussels	Cultureel Werelderfgoed in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Leidraad en toolkit voor effectbeoordelingen een Werelderfgoedcontext

Deze publicatie is bedoeld als leidraad bij effectbeoordeling voor Werelderfgoederen, door middel van een raamwerk dat zowel op natuurlijke als op culturele plekken en zowel op grootschalige als op kleinschalige projecten kan worden toegepast, binnen bredere milieu- en sociale effectbeoordelingen (ESIA) of als een op zichzelf staande Heritage Impact Assessment (HIA).

Daarnaast dient deze Leidraad ook als bron voor capaciteitsopbouw en bewustzijnsvergroting met betrekking tot het management van Werelderfgoederen. Hij zal de basis vormen voor gerelateerde capaciteitsopbouwende acties van UNESCO, de Adviesorganen en de UNESCO 2 centra, en kan ook zelfstandig worden gebruikt voor zelfstudie. Hij is bedoeld ter ondersteuning van het Werelderfgoedverdrag zelf, samen met de Operational Guidelines.